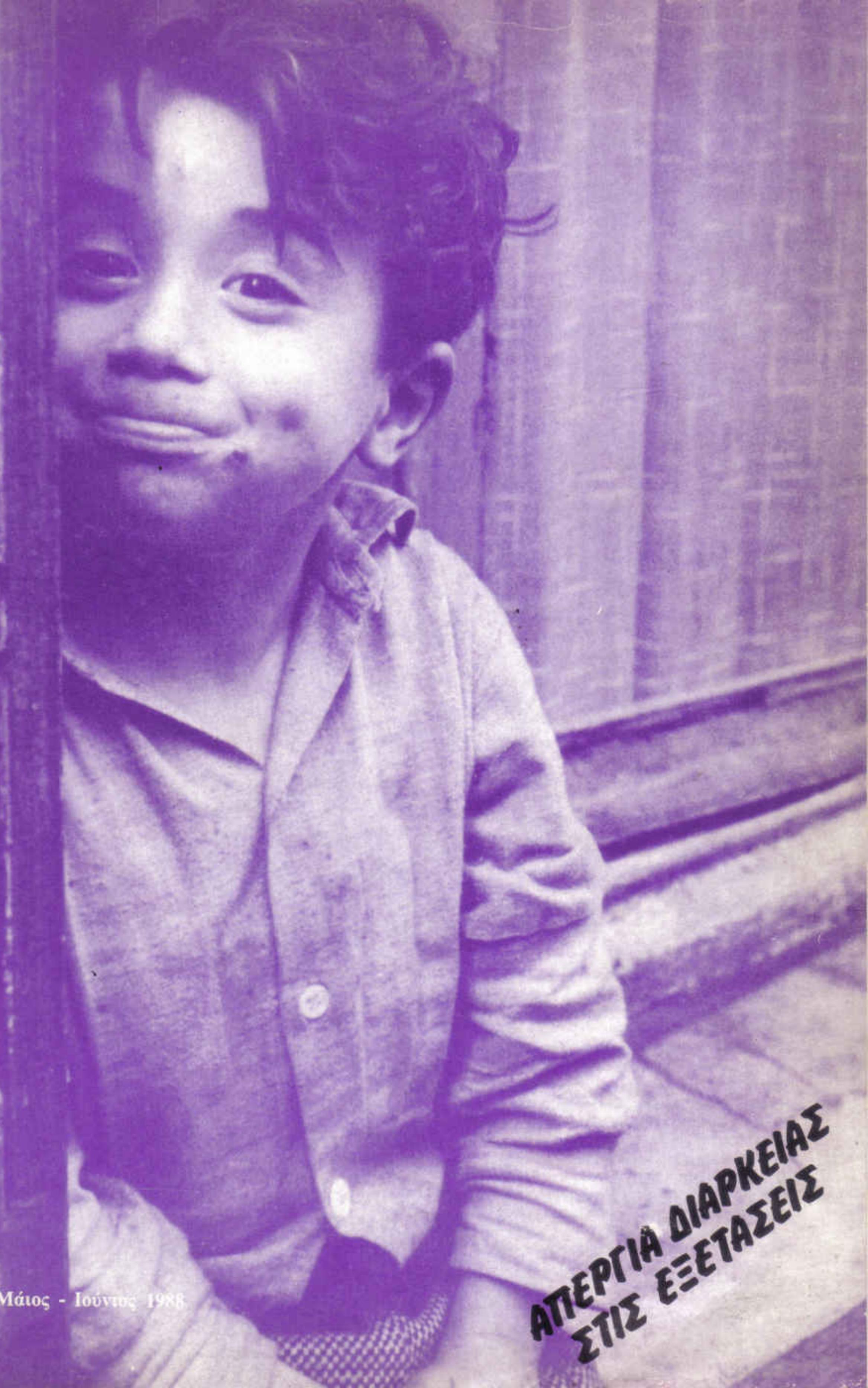

ΟΛΥΜΠΙΑΣ ΠΡΩΤΟΔΙΑΛΗΣ

Επόχος 20, Μάιος - Ιούνιος 1988

ΑΠΕΡΓΙΑ ΔΙΑΡΚΕΙΑΣ
ΣΤΙΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΣΥΓΚΥΡΙΑ

Σελ. 4

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΠΕΡΓΙΑ ΣΤΙΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ

Σελ. 11

ΣΥΝΔΙΚΑΛΙΣΜΟΣ - ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΑΙΤΗΜΑΤΑ - ΝΕΑ ΜΕΤΡΑ

Σελ. 12

Οι «αυξήσεις στους Δ.Υ.», το προλέτασμα καπνού για το χτύπημα των εργασιακών τους σχέσεων και την επιβολή τριετούς εργασιακής ειρήνης

«Επιμόρφωση των εκπαιδευτικών της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης»

Οι τεμπέληδες της... εύφορης κοιλάδας

ΑΣΤΙΚΟΙ ΣΧΟΛΙΚΟΙ ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΙ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ

Σελ. 17

Η επιλογή και η διατύπωση των θεμάτων της «Έκθεσης Ιδέων»

Σχολική επίδοση και κοινωνική ανισότητα

Η σχέση ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς βασικής και μέσης βαθμίδας και στους καθηγητές Πανεπιστημίου.

ΠΑΡΑ-ΠΑΙΔΕΙΑ

Σελ. 32

Η παιδεία νοσεί, η παραπαιδεία ανθεί

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Σελ. 34

ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Σελ. 37

ΣΧΟΛΙΑΖΟΝΤΑΣ ΕΚ-ΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ

Σελ. 42

ΑΝΤΙτετράδια της εκπαίδευσης
Αριστερό Περιοδικό για την εκπαίδευση
Διευθύνεται από Επιτροπή
Δυρραχίου 55, 104 - 43, Αθήνα
Τηλ. 5125714 - 6912092
Συνδρομή για τέσσερα τεύχη 1.000 δρχ.
εξωτερικού 1.800 δρχ.
Τεύχος 2ο, Μάιος - Ιούνιος 1988

Σ' αυτό το τεύχος συνεργάστηκαν:
Χρυσάνθη Αθανασίου - Φιλόλογος
Μαλάμω Βαρελά - Τεχνολόγος Ηλεκτρολόγος
Αγγελίνα Γιαννετοπούλου - Δασκάλα
Ασπασία Δεμερούκη - Φιλόλογος
Γιώργος Καββαδίας - Φιλόλογος
Χρήστος Κατσίκας - Φιλόλογος
Ελεονώρα Κυριακού - Δασκάλα
Γιάννης Μακρίδης - Μαθηματικός
Παναγιώτης Παπαπαναγιώτου - Φυσικός
Γιώργος Σόφης - Φυσικός, μέλος Δ.Σ. ΕΑΜΕ
Α' Πειραιά
Στέλιος Σταυρινάδης - Μαθηματικός
Θανάσης Τσιριγώτης - Φιλόλογος, μέλος Δ.Σ.
Γ' ΕΑΜΕ Δυτ. Αττικής
Αγγελική Φατούρου - Φυσικός
Μαρία Φραγκιά - Βιολόγος
Ζωή Χατζή - Πρόεδρος Συλλόγου
Καθηγητών Καλλιτεχνικών Μαθημάτων
Σκίτσα - Γελοιογραφίες: Νότης Κατσέλης
Υπεύθυνος Σύνταξης
Γιώργος Σόφης

Σημείωμα για τη δεύτερη έκδοσή μας

• Έχουμε δύο βασικούς λόγους να είμαστε ευχαριστημένοι. Ο πρώτος και βασικότερος είναι ότι τόσο το πρώτο, όσο και το δεύτερο τεύχος των αντιτετραδίων, συνέπεσαν (;) με τη συγκυρία της απότομης όξυνσης των εκπαιδευτικών ζητημάτων και ειδικότερα της ανάπτυξης ενός πρωτοφανούς μαχητικού αγώνα των καθηγητών.

Ο δεύτερος —που συνδέεται άμεσα με τα παραπάνω— είναι, ότι η έκδοση του περιοδικού μας σημείωσε σημαντικότατη επιτυχία. Παρά το μεγάλο τιράντο του πρώτου τεύχους, σήμερα κρατάμε για το αρχείο μας λίγα μόνο τεύχη, πράγμα που σημαίνει ότι ανταποκριθήκαμε —και ανταποκριθήκατε— στις προκλήσεις, εκδοτικές και άλλες, των καιρών. Και τα δύο γεγονότα λειτούργησαν ενάντια στους εφησυχασμούς μας, μ' αποτέλεσμα η δεύτερη έκδοσή μας να είναι γεγονός.

Είχαμε, σαν εκδοτική ομάδα, σοβαρό προβληματισμό γύρω από τη διάταξη της ύλης και την ιδιαίτερη φυσιογνωμία του δεύτερου τεύχους.

Προκρίναμε, τελικά, ότι έπρεπε να παρουσιάσουμε κύρια τον αγώνα των συναδέλφων (σ' έκταση και ποιότητα) και ν' αφήσουμε κατά μέρος κάποιες παρουσιάσεις — σημαντικών, πλην όμως, εκτός άμεσης συγκυρίας — εργασιών.

Διαπιστώσαμε, ακόμα, στα σχολεία μας και στις διαδικασίες του μαζικού κινήματος, πως υπάρχει μιά τεράστια δουλειά (θεωρητική και πρακτική) των εκπαιδευτικών, που αρχίζουμε άμεσα την προβολή και παρουσίασή της.

Από το Μάρτη μέχρι σήμερα, πολύ νερό κύλησε στ' αυλάκια... Οι εκπαιδευτικοί παρέλαβαν τη σκυτάλη —από τους φοιτητές και τους μαθητές— και απ' ότι φαίνεται αρκετά επάξια.

Η κυβέρνηση έβγαλε στο φως της δημοσιότητας πληθώρα προεδρικών διαταγμάτων, για να πάρει σάρκα και οστά ο κακόφημος 1566/85.

Μέσα στο εκπαιδευτικό κίνημα, ξεχώρισαν οι άσπονδοι φίλοι και οι εχθροί και άνοιξε πλέον ο δρόμος για νέες ποιοτικές συμμαχίες στο χώρο της Αριστεράς. Η κυβερνητική αναβάθμιση απέτυχε, η αναβάθμιση του κινήματος μπορεί να προωθηθεί.

Η χαμένη αξιοπρέπειά μας κάπου ξαναβρέθηκε, ενώ ο πρόσκαιρος ένοικος της Μητροπόλεως μας άφησε χρόνους, «διατελών αθώος εν πλήρη συγχύσει».

Όλα τα παραπάνω, μαζί με ορισμένες συνέχειες από το πρώτο τεύχος (όπως «το ζήτημα της 'Εκθεσης» και «Η εκπαίδευση στις Ανατολικές χώρες»), την Επιμόρφωση των εκπαιδευτικών και κάποια ξένη μετάφραση, κρίναμε σκόπιμο να τα παρουσιάσουμε.

Κρίνουμε, ότι έχουμε πολύ δρόμο να διανύσουμε, ώσπου τα αντιτετράδια να γίνουν κτήμα του κάθε μάχιμου εκπαιδευτικού, όπλο θεωρίας και πράξης, ώσπου να φτάσουν στο ύψος που απαιτούν οι καιροί.

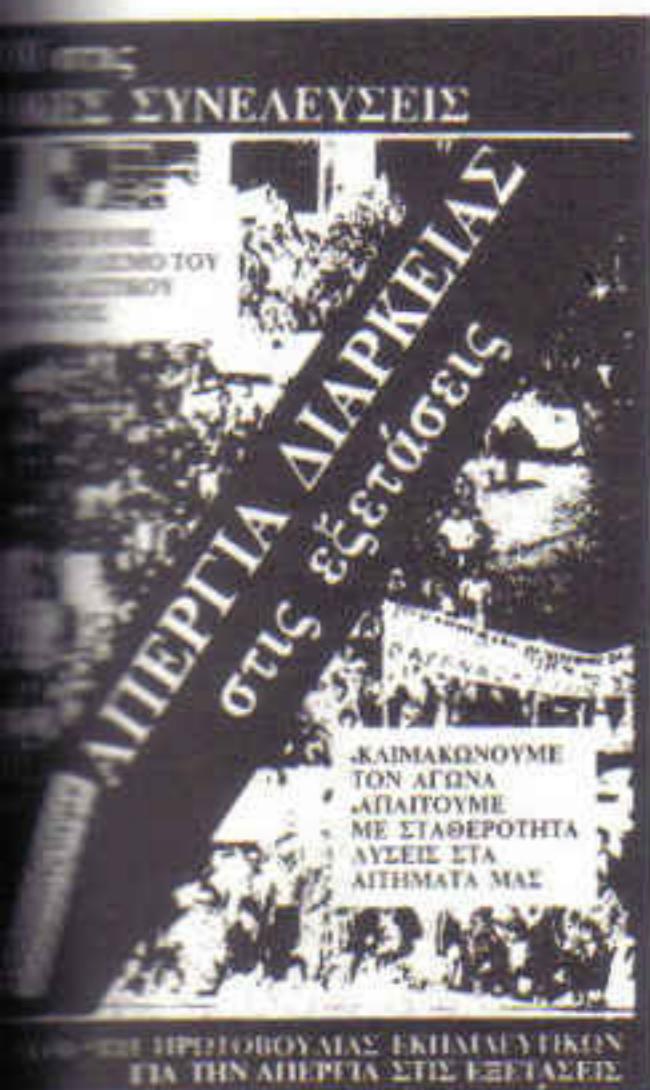
Δεχτήκαμε καλοπροαίρετα τις παρατηρήσεις αναγνωστών και φίλων και μ' ευχάριστη έκπληξη τις αναφορές τρίτων στο πρώτο μας τεύχος, καθώς και τις παρουσιάσεις από φιλικά έντυπα.

Με την πεποίθηση ότι βαδίζουμε στο σωστό δρόμο, έστω και αν δυσαρεστούμε ορισμένους, θα συνεχίσουμε.

Όπως ξαναγράψαμε, είμαστε πλέον πολλοί για να σταματήσουμε...

Καλούμε τους φίλους μας να στείλουν κάθε εργασία τους, κάθε σχόλιό τους ή άρθρο στ' αντιτετράδια, να τα διακινήσουν πλατειά στα σχολεία. Εμείς δεν έχουμε κρατικές ή άλλες πλάτες, αλλά (έχουμε) μεγάλη εμπιστοσύνη στις εκπαιδευτικές μας ρίζες.

Το τρίτο τεύχος μας, θα κυκλοφορήσει τον Σεπτέμβρη, με αφιέρωμα στους νέους συναδέλφους.

ΑΠΕΡΓΙΑ ΔΙΑΡΚΕΙΑ

Τα νέα στοιχεία που προέκυψαν στο εκπαιδευτικό κίνημα, χαρακτηρίζονται αρχα από τη βίαιη, από τα κάτω, αυθόρμητη —σ' έναν βαθμό— ανατροπή των κώνων και ποιοτικών χαρακτηριστικών, που επέβαλε ο κρατικός συνδικαλισμός, ο ρεφορμός και η απολιτική.

Αυτά έφεραν στην επιφάνεια όλα εκείνα τα «υπόγεια ρεύματα» και τις πολιτικές εργασίες, που συντελούνταν χρόνια τώρα στους τόπους δουλειάς και συνοψίζονται νομίζουμε —στα παρακάτω:

- **Συμμετοχή στις διαδικασίες του κινήματος** (συνελεύσεις, συγκεντρώσεις, διαδηλώσεις) χιλιάδων «παλιών» και νέων συναδέλφων, που με φρεσκάδα, ζωντάνια αλλά και σ' ορισμένες περιπτώσεις —αβαθή «αντιπολιτικοποίηση», ανέτρεψαν τους παγιωμένους συσχετισμούς. Οι Γ.Σ. έφτασαν —από άποψη ποσοστών συμμετοχής, πλήθους και θους— σ' αστρονομικά ύψη· φάνηκε καθαρά, ότι οι εκκλήσεις «αλλά ΚΚΕ», τους «συνάδελφοι να ερχόμαστε στις Γ.Σ.», όταν δε συνοδεύονται από αυτό που σχηματίζεται «διαδικασίες κινήματος» καταντούν νεκρός λόγος.

- **Η μεταφορά του κέντρου των αποφάσεων από το ΔΣ και την ΟΛΜΕ, στις γενικές συνελεύσεις και στα σχολεία.**

Αυτόματα ο σκελετώδης ιστός της δομής του συνδικαλισμού πήρε σάρκα και άρρενα συζητούνται —σοβαρά, αλλά και άγαρμπα— όλα τα προβλήματα της Εκπαίδευσης.

- **Η σαρωτική κονιορτοποίηση των μορφών πάλης που πρότεινε το ΔΣ της ΟΛΜΕ, ενδεικτική.** Η «απεργία διαρκείας στις εξετάσεις» δεν είναι μία απλή πρόταση αλλά τελικά έγινε σημείο αναφοράς μιας αντιΟΛΜΕ, αντιρεφορμιστικής πολιτικής, δεν έχει καμιά ουσιαστική σχέση, με το γεγονός ότι και η ΔΑΚΕ (Δεξιά) πρότεινε ίδιο.

Η εκπαιδευτική βάση, ασυντόνιστη σε μεγάλο βαθμό, ακαθοδήγητη στον ίδιο μόνο, μ' ελλιπή στοιχεία και με ισχνή —οργανωτικά— την αριστερά του κινήματος φράσεις κατά τον πλέον ανάγλυφο τρόπο την ΚΡΙΣΗ ΗΓΕΣΙΑΣ και ΚΑΘΟΔΗΓΗΣ. Είναι ενδεικτικό το γεγονός, ότι το ΔΣ της ΟΛΜΕ (ΔΑΚΕ-ΠΑΣΚ-ΔΕΕ) κυριολεκτικά πετάχτηκε έξω από συνεδριάσεις συλλόγων και συνελεύσεων.

- **Το παραπάνω στοιχείο (απόρριψη της ΟΛΜΕ, δηλαδή των κυρίαρχων παρατάξεων)** συνοδεύτηκε από ένα σοβαρό κενό εξουσίας. Η βάση των εκπαιδευτικών κράταγε στην περιοχή της ένα μεγάλο «αντί», χωρίς αντίστοιχες θετικές προτάσεις για την εναλλακτική λύση. Η αδυναμία της καθοδήγησης αυτού του αγώνα ήταν εμφανής, παρότι φιλότιμες προσπάθειες της νεοσυσταθείσης «Επιτροπής Πρωτοβουλίας για την Εκπαίδευση», ενός τμήματος του «Γληνού» που το αποτελούν αριστεροί συνδικαλιστές, αλλά και από το πολύχρωμο ρεύμα των ανεξάρτητων δημάδων και συνδικαλιστών.

Η κρίση ηγεσίας που καταδείχτηκε, όταν οι καθηγητές έφταναν στο «διαδηλωτικό» αλλά ακόμα και από το γεγονός, ότι σοβαρό τμήμα των προτάσεων καλούσαν να παρατάξει το Δ.Σ. της ΟΛΜΕ, ήταν φανερή. Θύμιζε (το κίνημα) έναν χρόνια παρατάξη που οι περιστάσεις τον καλούν να κάνει τροχάδην... Οι κρατικοί συνδικαλιστές σαρώθηκαν, οι ρεφορμιστές το ίδιο, αλλά εμείς δεν αποτίμαστε ακόμα όσο καλά θα έπρεπε...

Χρόνιες αγκυλώσεις του αριστερού κινήματος, ανυποληφίες, καχυποψίες και υπαρκτοί —ή ανύπαρκτοι— βγήκαν στην επιφάνεια. Παρά το γεγονός, ότι δεκάδες προτάσεις πήραν λίγο ή πολύ τη σκυτάλη στα χέρια τους, εν τούτοις οι ενότητες συγκλήσεις ήταν κατώτερες απ' αυτές που η στιγμή απαιτούσε.

Άλλα το ποιο σοβαρό ζήτημα ήταν η επεξεργασία μιας πολιτικής πρότασης πατούσε μεν στη συγκυρία, τη ξεπερνούσε δε στρατηγικά. Η απάντηση στον νέο πολιτικό χισμό και τη λιτότητα ήταν ένα ζήτημα της στιγμής, της φάσης. Μόνο που το Πανεπιστήμιο και η άρχουσα τάξη δεν είναι μόνο της στιγμής και της φάσης...

ΟΥΤΕ ΥΠΟΤΑΓΗ ΣΤΟ ΑΥΘΟΡΜΗΤΟ, ΟΥΤΕ ΠΕΡΙΦΡΟΝΗΣΗ ΤΟΥ ΣΥΓΚΡΙΑΤΙΚΟΥ

Και οι δύο κίνδυνοι είναι υπαρκτοί. Τόσο η υπόκλιση στο κίνημα που φούστα (όχι άξαφνα βέβαια), το χειροκρότημά του και η τακτική αυταρέσκεια για το «τι πάντα που είμαστε», όσο και το πολιτικό του «σνομπάρισμα», με το σκεπτικό ότι «εμείς

«Η απεργία διαρκείας για την ΟΛΜΕ, κατάντησε σαν τον ορίζοντα. Όσο τον πλησιάζεις, τόσο απομακρύνεται...»

ΤΙΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ

τα ξανείδαμε» ή ότι «είναι χουλιγκάνοι μικροαστοί», είναι επικίνδυνες αποκλίσεις.

Υπάρχει μία χρυσή τομή και μια σπάνια ευκαιρία. Το αριστερό κίνημα ν' αντλήσει δυνάμεις και ιδέες από το πολύμορφο ρεύμα που γεννήθηκε στο σχολείο και έξω απ' αυτό.

Αλλά ταυτόχρονα να το μπολιάσει, να το προβληματίσει, να ενωθεί μαζί του στα κοινά σημεία της πράξης και να διαφοροποιηθεί στα σημεία των αναστολών, της αόριστης δυσαρέσκειας, της ελλιπούς θεωρίας και πολιτικής.

Δεν υπάρχουν βέβαια, νομίζουμε, κλασσικές συνταγές και πολιτικοί τσελεμεντέδες. Όσοι νομίζουν κάτι τέτοιο είναι βαθειά και ερμητικά κλεισμένοι στα σχήματά τους και στα γραφεία τους. Η ίδια η ζωή επιβεβαιώνει τη θεωρία και η θεωρία —σμίγοντας με τη ζωή— δυναμώνει και αναβαπτίζεται.

Δεν κρίνονται όλα τώρα, η ζωή έχει να δείξει ακόμα άπειρες πτυχές της, αλλά το αυθόρυμητο ρεύμα μοιάζει να προκαλεί στ' άπατα νερά του τους ρηχούς κολυμβητές.

Ακόμα μοιάζει να προκαλεί, απόψεις και αποφούλες που —επιφανειακά προσανατολισμένες— διέδιδαν ότι «δε γίνεται τίποτα», «δεν υπάρχει τίποτα». Η πρόκληση του κινήματος φαντάζει μάλιστα διπλή και τρίδιπλη, απέναντι σ' αυτούς που —έχοντας τη μακάρια ιδιότευση, ή την εξ αρχής υπονομευτική στάση — θα δηλώσουν «εμείς το λέγαμε... δε γίνεται τίποτα».

Η κυβερνητική τακτική (δηλαδή κράτος και ΠΑΣΟΚ) ετοιμάζεται για νέο αυταρχικό χτύπημα. Όταν γράφονται αυτές οι γραμμές (10 Μάη 1988), ο «ήπιος» Κακλαμάνης εγκαινίαζε το διάλογό του.

Το ΥΠΕΠΘ θ' ακολουθήσει διπλή τακτική. Θα τραινάρει το διάλογο, δίνοντας ταυτόχρονα ψευτοπαροχές (δικαιώματα, λίγες χιλιάδες δρχ. και πολλά Προεδρικά διατάγματα).

Όταν φτάσει στο σημείο να εμφανιστεί ρήγμα στο μπλοκ των εκπαιδευτικών, τότε θα προχωρήσει σε τρομο-κρατικά μέτρα ευρείας έκτασης. Ως τότε, θα προθερμαίνει το κλίμα, παρουσιάζοντας το άσπρο-μαύρο. Ο διαλλακτικός υπουργός και οι έξαλλοι καθηγητές! Ήραίο σενάριο για την κοινή γνώμη...

Οι εκπαιδευτικοί οφείλουν ν' αγρυπνούν. Οι καιροί ου μενετοί. Τα μέτρα πρέπει ν' ανταποκρίνονται στο ύψος των περιστάσεων. Η πείρα είναι ο καλύτερος σύμβουλος και η νίκη ο καλύτερος οδηγός.

- Επιτροπές στα σχολεία, στις ΕΛΜΕ, Κεντρική Απεργιακή Επιτροπή.
- Εξουδετέρωση των αρνητικών παραγόντων της κοινής γνώμης.
- Αξιοποίηση εφημερίδων, περιοδικών, ραδιοσταθμών.
- Συγκεντρώσεις-διαδηλώσεις.
- Οριζόντιος συντονισμός, των ΕΛΜΕ που αποφάσισαν αυτόνομη απεργία.
- Νέες μορφές πάλης, κατά περίπτωση, καταλήψεις κλπ.
- Κάλεσμα σ' όλα τα σωματεία, επιστημονικές ενώσεις, ομίλους και φορείς, για συμπαράσταση.

Αυτοί που διδάσκουν τη βιβλιακή ιστορία, είναι σε θέση να γράψουν και τη δική τους ιστορία, ενάντια στον κρατικό αυταρχισμό και τον κυβερνητικό εμπαιγμό.

ΟΙ ΠΑΡΑΤΑΞΕΙΣ:

*'Ισως η ιστορία να τις πέρασε
και με το δίκιο της, τέτοιες ασήμαντες
που ήσαν δεν καταδέχτηκε να τις σημειώσει...'*

Τούτος ο Μάης ήταν μια διαρκής δοκιμασία νεύρων για ορισμένους. Είκοσι χρόνια μετά τον (και εκπαιδευτικό) γαλλικό Μάη, αυτοί που σχεδιάζουν την κοινωνική πάλη στα χαρτιά και στις μπανιέρες τους, αποδείχτηκαν πολύ λειψοί.

Η εισήγηση της ΟΛΜΕ κονιορτοποιήθηκε. Για πρώτη φορά στην ιστορία, το Δ.Σ. της ΟΛΜΕ είδε την εισήγησή του να γίνεται ριπίδι ανέμου. Δεκάδες χιλιάδες χέρια σηκώθηκαν ενάντια στους σχεδιασμούς των ΔΕΕ-ΠΑΣΚ. Αυτό είναι σημαντικό.

Η κατάσταση, μάλιστα, ανάγκασε την ΠΑΣΚ να προτείνει πενθήμερες απεργίες στη

ετηκαν
Γ.Σ.

Κακλαμάνης έφυγε,
βάκης έφυγε,
τασης έφυγε,
— τώρα τελευταία —
ομαι πολύ καλά».

βάση (ενάντια σε ποιόν αλήθεια;), ενώ στο ΔΣ της ΟΛΜΕ είχε την πρόταση για 4ήμερη

Η ΔΑΚΕ παρακολούθησε με ολύμπια αταραξία το ρεύμα, αδύνατη-ιδεολογικά «οργανωτικά» να το επηρεάσει. Εξακολουθεί να παραμένει οπαδός της «σιωπηρής πλευράς».

Ο «Δ. Γληνός» περιφερειακά κινητοποιήθηκε υπέρ της απεργίας διαρκείας. Δεν πήρεν κεντρικές κινήσεις του (ανοιχτές συγκεντρώσεις, προκηρύξεις, αφίσες, τρυπανικαμά περιοχή, εκτός και αν δεν έγινε διακριτό...).

Και η ΔΕΕ; Από την Παπαρήγα ως την πρόταση της ΟΛΜΕ, από την πρόταση της ΟΛΜΕ, ως την πρόταση των «αριστερών» της ΔΕΕ... Από κει και ύστερα ήρθε η κληρωτική συντριβή. Χαρακτηριστικά, στην ΕΛΜΕ Δυτικής Αττικής, η ΔΕΕ δε συντράσει ούτε το ψηφοδέλτιό της... Μόνοι αυτοί, ψιθυριστές και κινδυνολόγοι, σ' ένα όλο θλιβερό. Η βάση της ΔΕΕ αναρωτήθηκε: Γιατί διάλεξαν εμάς, στο δύσκολο και συρρό ρόλο της ουράς ενός μαζικού κινήματος;

Υπάρχει μια κόκκινη κλωστή που διαπερνά τις δηλώσεις Παπαρήγα, μέχρι την λευταία ανακοίνωση της ΔΕΕ, όπου —ουσιαστικά κάνοντας αυτοκριτική— δηλώνεται ότι θα μπει «μπροστά», σ' έναν αγώνα που πολέμησε λιγασμένα.

Αν δηλώσουμε, ότι ναι μεν δεχόμαστε αυτόμολους, αλλά δεν τους βάζουμε και στρατηγείο μας, θάταν-ίσως-κακία;

Ένας διπλός συντηρητισμός συνέχει τη ΔΕΕ (ΚΚΕ) και αυτός ανάγλυφα εκοπή στηκε σ' όλες τις ΓΣ.

Ο Πολιτικός και Κοινωνικός Συντηρητισμός

Πολιτικός, γιατί η απεργία στις εξετάσεις σα μορφή αγώνα έφευγε από τα όρια της αστικού παιχνιδιού, στην ουσία ανατίναξε όλες τις λεπτές ισορροπίες της αστικής και των παζαριών κορυφής.

Η ΔΕΕ επιδιώκει τις ελεγχόμενες κινήσεις. Να τί γράφουν στην προκήρυξή της (Ριζοσπάστης 18/4/88): «Σ' αυτές τις κρίσιμες στιγμές η ΔΕΕ προτείνει, να προχωρήσουμε σ' ελεγχόμενες (!) απεργιακές κινητοποιήσεις και την περίοδο των εξετάσεων που δε θα οδηγούν στη ματαίωσή τους».

Αντικειμενικά, η απεργία διαρκείας σπάει τη συναίνεση που ουσιαστικά επιδιώκει η ΚΚΕ, παρά τις διακηρύξεις του «ενάντια στο δικομματισμό».

Ο Κοινωνικός Συντηρητισμός, ήταν η κύρια αφετηρία της δράσης της ΔΕΕ. Τόσο κομματικός έλεγχος από το ΚΚΕ, όσο και η ιδεολογία του «φραγκοφορεμένου επαναστατή», ανήγαγαν σε κύριο ζήτημα το λεγόμενο «Μέτωπο Παιδείας» και τη στάση των γενεών. Η απεργία στις εξετάσεις τινάζει στον αέρα την εκλογική πελατεία του ΚΚΕ.

Η κοινωνική οπισθοδρόμηση ξετυλίχθηκε σ' όλο της το μεγαλείο, ώστε —μετά την Παπαρήγα— επιστρατεύτηκε και ο ίδιος ο γενικός γραμματέας του, ο οποίος δηλώνει στην ΟΛΜΕ: «Οι εκπαιδευτικοί να κλιμακώσουν τις κινητοποιήσεις τους με τέτοιο τρόπο και μορφή βέβαια και το χρόνο που θα κρίνουν οι ίδιοι, αλλά με παράλληλη φροντίδα οι κινητοποιήσεις αυτές να μην έχουν σαν συνέπεια για τους μαθητές, την πλευρά ματαίωση των εξετάσεων».

Σ' αυτό τον αγώνα όλοι εξετάστηκαν αρκετοί απορρίφθηκαν. Το περίφημο Μέτωπο Παιδείας αποδείχτηκε σαθρό, γιατί στήθηκε στην κορυφή· ήταν συνάθροιση σφραγισμένη και όχι μιας δυναμικής πολιτικών και κοινωνικών συγκλίσεων, που θ' αμφισβητούσε την κυβερνητική πολιτική.

«Η απεργία διαρκείας παραχωρεί την πρωτοβουλία στον αντίπαλο, δημιουργεί προϋποθέσεις για άτακτη υποχώρηση», λέει η ηγεσία της ΔΕΕ, «ξεχνώντας» φυσικά την προσδιορίσει το ειδικό βάρος της πρότασής της, που συνοψίζεται στο «απεργία ΚΑΙ εξετάσεις». Πόσο θα υποχωρούσε, αλήθεια, η κυβέρνηση αν γνώριζε εκ των προτέρης την ημέρα και τον τρόπο της υποχώρησης;

Το σοβαρό ρεύμα αποδέσμευσης και απεγκλωβισμού από την παράταξη της ΔΕΕ δημιουργεί νέα καθήκοντα και νέα κατάσταση στο χώρο της Αριστεράς.

Εκατοντάδες εκπαιδευτικοί αποτίναξαν —για λίγο έστω— τον πολιτικό και κοινωνικό συντηρητισμό και κατευθύνθηκαν σε νέες ριζοσπαστικότερες αναζητήσεις.

Αυτό είναι νέο δεδομένο, που χρειάζεται νέα απάντηση. Η Επιτροπή Πρωτοβουλίας για την Απεργία άνοιξε ενωτικούς και αγωνιστικούς δρόμους. Το εγχείρημα μπορεί να βαθύνει και να πλατύνει.

ΑΥΤΟ ΤΟ ΜΑΗ, «ΤΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ» ΣΥΝΕΧΙΣΤΗΚΑΝ ΚΑΝΟΝΙΚΑ ΚΑΙ ΑΓΩΝΙΣΤΙΚΑ...

Ο αγώνας μας:

- Αποκατέστησε τη χαμένη αξιοπρέπεια και τιμή των εκπαιδευτικών, που χρόνια ταπεινώθηκαν από το ΥΠΕΠΘ.

«Αυτόν τον Ιούνη δεν κάνουμε εξετάσεις, δίνουμε εξετάσεις».

- Για έναν ολόκληρο χρόνο —«μ’ ανταρτόπολεμο» στην αρχή, με τακτικό πόλεμο τώρα— οι εκπαιδευτικοί τα βάζουν με την εισοδηματική πολιτική. Σήμερα είναι ο κύριος άξονας ανατροπής της, σ’ όλο το Δ.Υ. χώρο.
- Υποστηρίχθηκε έμπρακτα η αρχή «να στηριζόμαστε κύρια στις δυνάμεις μας», που έγινε βασικός μοχλός ενάντια στον κρατικό συνδικαλισμό και στο συμβιβασμό.
- Λειτούργησε σαν ένα σωστό μάθημα συνδικαλιστικής τακτικής, για το σύνολο των εργαζόμενων της χώρας. Ακόμα και αν οι δυνάμεις της υπονόμευσης επιτύχουν τις αναστολές και τα πισωγυρίσματα, θάμαστε σίγουρα σοφώτεροι και δυνατότεροι.
- Ανέτρεψαν, στην πράξη και στη βάση, με ουσιαστική βοήθεια και καταλύτη τις δυνάμεις της Αριστεράς, όλα τα αριθμητικά δεδομένα και τους —τάχα— παγιωμένους σχηματισμούς. Απέδειξαν ότι η πολιτική-ταξική πάλη είναι δυνατότερη από τους αριθμούς.
- Ανάγκασαν την ΟΛΜΕ να συρθεί στην ουρά του κινήματος.

ΣΑΝ ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Απευθυνόμαστε βέβαια σε διανοούμενους, με μνήμη και κρίση. Άλλα είναι σκόπιμο να επαναλάβουμε, σ’ όλους τους τόνους και σ’ όλες τις κατευθύνσεις, ότι αγωνιζόμαστε κύρια:

- για το μισθό (20.000 δρχ. αύξηση στο βασικό, 30.000 διατακτική)
- για την εκπαίδευση
- για τα πολιτικά δικαιώματα και την αξιοπρέπειά μας, ενάντια στον αυταρχισμό και τα νέα Προεδρικά Διατάγματα.

Ας κρατήσουμε τις αποστάσεις από το συμβιβασμό και την ήττοπάθεια. Σ’ αυτόν τον αγώνα οι ρόλοι άλλαξαν, έστω και προσωρινά. Οι χθεσινοί κομπάρσοι ανέβηκαν στη σκηνή. Οι χτεσινοί πρωταγωνιστές δεν ήταν τόσο φοβεροί όσο φαίνονταν, σαρώθηκαν...

Συνάδελφοι, γίνετε ρεαλιστές... Μονιμοποιείστε τους σημερινούς ρόλουν! Τα πάντα ρει....

ΤΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

ΑΚΡΟΒΑΣΙΑ

ΣΤΟ ΧΑΛΑΝΔΡΙ...

ΣΑΣ ΠΡΟΣΚΑΛΕΙ

ΣΤΟ ΘΕΑΤΡΟ ΤΗΣ ΡΕΜΑΤΙΑΣ
ΤΟ ΣΑΒΒΑΤΟ 4 ΙΟΥΝΙΟΥ
ΓΙΑ ΜΙΑ ΞΕΧΩΡΙΣΤΗ ΒΡΑΔΥΑ

ΑΠΟΦΑΣΗ για ΑΠΕΡΓΙΑ ΔΙΑΡΚΕΙΑΣ

Χαρτογράφηση της Απέργιας

6ε ΕΛΜΕ			6ε ΨΗΦΟΥΣ		
ΝΑΙ	ΟΧΙ	ΛΕΥΚΑ	ΝΑΙ	ΟΧΙ	ΛΕΥΚΑ
69	4	3	239	17	7

ΕΛΜΕ	Απέργια Διαρκείας	Προ. ΟΛΜΕ	αλλες προτιμ. απέργια	κακή η θέση	Λευκά Ανώρα	ΕΛΜΕ	Απέργια Διαρκείας	Προ. ΟΛΜΕ	αλλες προτιμ. απέργια	κακή η θέση	Λευκά Ανώρα
ΑΘΗΝΑ - ΠΕΙΡΑΙΑ											
Α'	243	65			3	ΚΕΡΚΥΡΑΣ	124	0	5		
Β'	123	30			2	ΠΡΕΒΕΖΑΣ	59	16	43		
Γ'	407	22			2	ΑΡΤΑΣ	0				
Ε'	210	27			2	ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ	109	20			1
ΣΤ'	214	39			3	ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	240	43			8
Ζ'	6χεδον οικόφωνα					ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	187	166			
Α'-Γ' Ανατολικής	465	23				ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ	281	9			10
Β'-Δ' "	435	65				ΤΡΙΚΑΛΩΝ	229	14	19		
Α' Δυτικής	510	30				ΛΑΡΙΣΑΣ	135	178			
Β' "	528	69				ΗΜΑΘΙΑΣ	100	124			
Γ' "	277	35			6	ΠΙΕΡΙΑΣ	56	10			
Ν. Σημ. - Καζαρ. - Μαρ.	461	44				ΦΛΩΡΙΝΑΣ	61	41			
Α' Πειραιά	244	61			1	ΚΟΖΑΝΗΣ			πρ. ΟΛΜΕ		
Κέντρο Πειραιά	6χεδον οικόφωνα	6000παρ				ΓΡΕΒΕΝΩΝ	52	20			
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ						ΔΡΑΜΑΣ	151	72			36
Α'	176	51				ΠΕΛΛΑΣ	282	7			
Β'	302	73			63	ΚΑΒΑΛΑΣ	132	1			
Γ'	120	90				ΚΙΛΚΙΣ	89	24			
Δ'	279	132			14	ΚΑΣΤΟΡΙΑΣ	127	0	22		
Ε'	191	147				ΣΕΡΡΩΝ	210	102			
ΒΟΙΟΤΙΑΣ	108	35				ΞΑΝΘΗΣ			πρ. διαρ.		
ΚΟΡΙΝΘΙΑΣ Α'	195	35				ΈΒΡΟΥ Α'	50	4			12
" Β'	απέργ. διαρ.					" Β'	56	16			
ΑΧΑΪΑΣ Α'	οικόφωνα (550παρ)	0				ΡΟΔΟΠΗΣ	12	32			8
" Β'	122	8			2	Κυνήδες βορείες	165	74			2
ΗΛΕΙΑΣ	380	19			4	" ΝΟΤΙΕΣ			πρ. διαρ.		15
ΑΡΚΑΔΙΑΣ	6χεδον οικόφωνα					ΔΟΔΕΚΑΚΑΝΘΟΥ	110	30			
ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ Α'	234	14				ΣΑΜΟΥ	40	20			
" Β'	63	6			2	ΙΚΑΡΙΑΣ	10	21			3
ΛΑΚΩΝΙΑΣ	135	21				ΛΕΣΒΟΥ	134	27			
ΑΡΓΟΛΙΔΑΣ	169	10	15			ΧΙΟΥ	44	62			
ΕΥΡΥΤΑΝΙΑΣ	64	1			3	ΛΗΜΝΟΥ	21	15			
ΦΘΙΩΤΙΔΑΣ	300	3	22			Ειρηνία Εύβοιας	65	44			
ΦΩΚΙΔΑΣ	80	26				ΕΥΒΟΙΑΣ	170	30			
ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝ. Α'	123	11				ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ			6χεδον οικόφωνα		
" Β'	221	53			5	ΧΑΝΙΩΝ	152	10	72		
ΖΑΚΥΝΘΟΥ	45	29				ΡΕΘΥΜΝΟΥ	—	—	4ημέρα		
ΚΕΦΑΛΟΝΙΑΣ	80%					ΛΑΣΗΘΙΟΥ	—	—	3ημέρα		
ΛΕΥΚΑΔΑΣ	82	6				ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ	—	—	5ημέρα		

Γονείς: Συνιστώσα του εκπαιδευτικού κινήματος ή άλλοθι συντηρητισμού;

γεννώ-παράγω.

ο γεννών, ο πατήρ, πρόγονος.

(γεννώ-γενέσθαι) το γεννώμενον, το παραγόμενον τέλος λέγεται επί των νεογνών ζώων, επί των καρπών, και γενικώς επί παντός προϊόντος.

ράτσα, καταγωγή»

ελεύθερου δάκη)

όχι βασικό επιχείρημα, αναδείχτηκε —σ' όλη την κινητοποιήσεων— από την ΔΕΕ (ΚΚΕ), η λεγόμενη των «γονέων-κηδεμόνων» απέναντι μας. Επιχείρηση, βέβαια, δεν ανατίναξε τους σχεδιασμούς μας, αλλά δημιούργησε σοβαρές αναστολές και σκεπτικισμό.

«Είνουν οι γονείς; Αυτοί δεν είναι σύμμαχοί μας;» ήταν το βασικό επιχείρημα των εμπνευστών της «φιλογονεϊκής

πραγματικά οι πατέρες-μητέρες-κηδεμόνες συνιστώσα της εκπαιδευσης και μάλιστα τέτοιου ειδικού βάρους, αποφορίζουν αποφασιστικά τη στάση των εκπαιδευτικών στην απεργία στις εξετάσεις;

εξετάσουμε, θα πρέπει να έχουμε κάποιες σύντομες και θεωρητικές αναφορές, τις οποίες επιβεβαιώνει η πολιτική πάλη.

μηδεστική άποψη για τη σημερινή καπιταλιστική κοινωνία πρίζει, ότι αυτή αποτελείται από τάξεις και μάλιστα ανθρώπινες, όπου τάξη είναι ομάδα ανθρώπων που καθορίζει την σχέση της με τα μέσα παραγωγής, από τη θέση στην οποία σ' ένα σύστημα κοινωνικής οργάνωσης, καταστέκειται από το ποσό και τον τρόπο της αμοιβής της.

κοινωνία προσδιορίζεται βασικά από την αντιπαλότητα των εκπαιδευτικών ομάδων και των τάξεων, αντιπαλότητα που είναι η κεντρήρια δύναμή της.

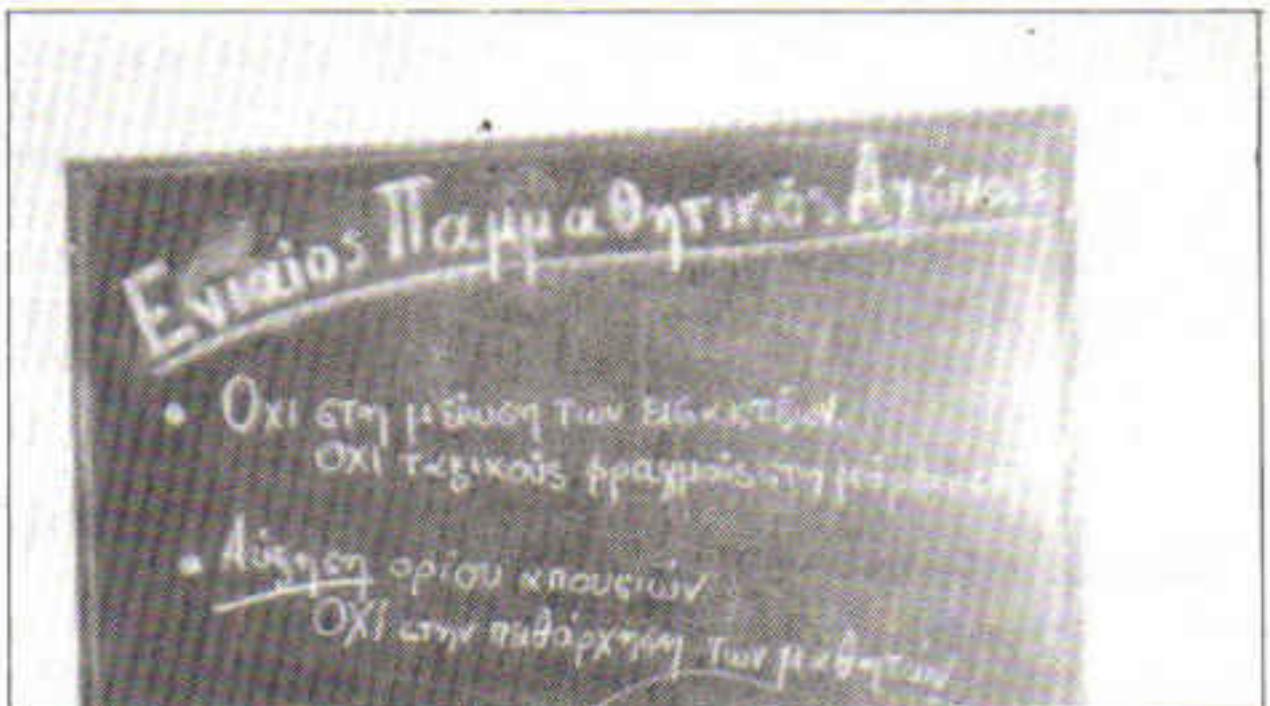
εκπαιδευτικοί είναι προσδιορίσιμο «κοινωνικό μέγεθος». Στο κράτος ή στην ιδιωτική —λεγόμενη— πρωτοβουλία (ιδιωτικά-φροντιστήρια-ιδιαίτερα), πουλάνε την τιμή τους «δύναμη», δεν παράγουν υπεραξία, αλλά είναι επίσης αφέλιμοι». Οι δυνάμεις της αγοράς και της ταξικής προσδιορίζουν το μισθό τους, τις απεργίες, τις μορφές επίπεδο τους.

Προερχόμενοι απ' όλο το φάσμα της κοινωνίας (πολιτές, μικροαστοί, άνεργοι, αγρότες), με διαφορετικό επίπεδο, κάτοικοι των βορείων και των δυτικών

τους «διαιρούν» είναι περισσότερα απ' ότι τους επιβεβαία τους «ενιοποιεί» κατά τους συντηρητικούς (:) του ΚΚΕ, το γεγονός ότι έχουν παιδιά στο Δημόσιο-Λύκειο-Δημοτικό). Πώς, όμως, είναι δυνατό το «βιολογικό» —και ίσως, κατά προέκταση, αφηρηθεί— κοινωνικό κριτήριο— να αποκαθιστά τα σταθερά κοινωνικά πολιτικά κριτήρια, που είναι τα κύρια για τον καθο-

ρισμό της στάσης των πολιτών, απέναντι στην εκπαίδευση και τους εκπαιδευτικούς;

Οι αναλυτές της δεκάρας, στο ζήτημα των γονέων, αδυνατούν ν' αντλήσουν επιχειρήματα από το κλασσικό μαρξιστικό οπλοστάσιο και αναζητούν τις αφετηρίες τους στις κοινωνιολογικές σχολές της λεγόμενης ισορροπίας (βασικά αμερικανικές). Αυτοί αντικαθιστούν τα κριτήρια για τις τάξεις και τις κοινωνικές ομάδες, με άλλα περισσότερο εύπεπτα και ανώδυνα (βλ. χάσμα γενεών, άλλες δευτερεύουσες κοινωνικές αντιθέσεις κ.λ.π.).

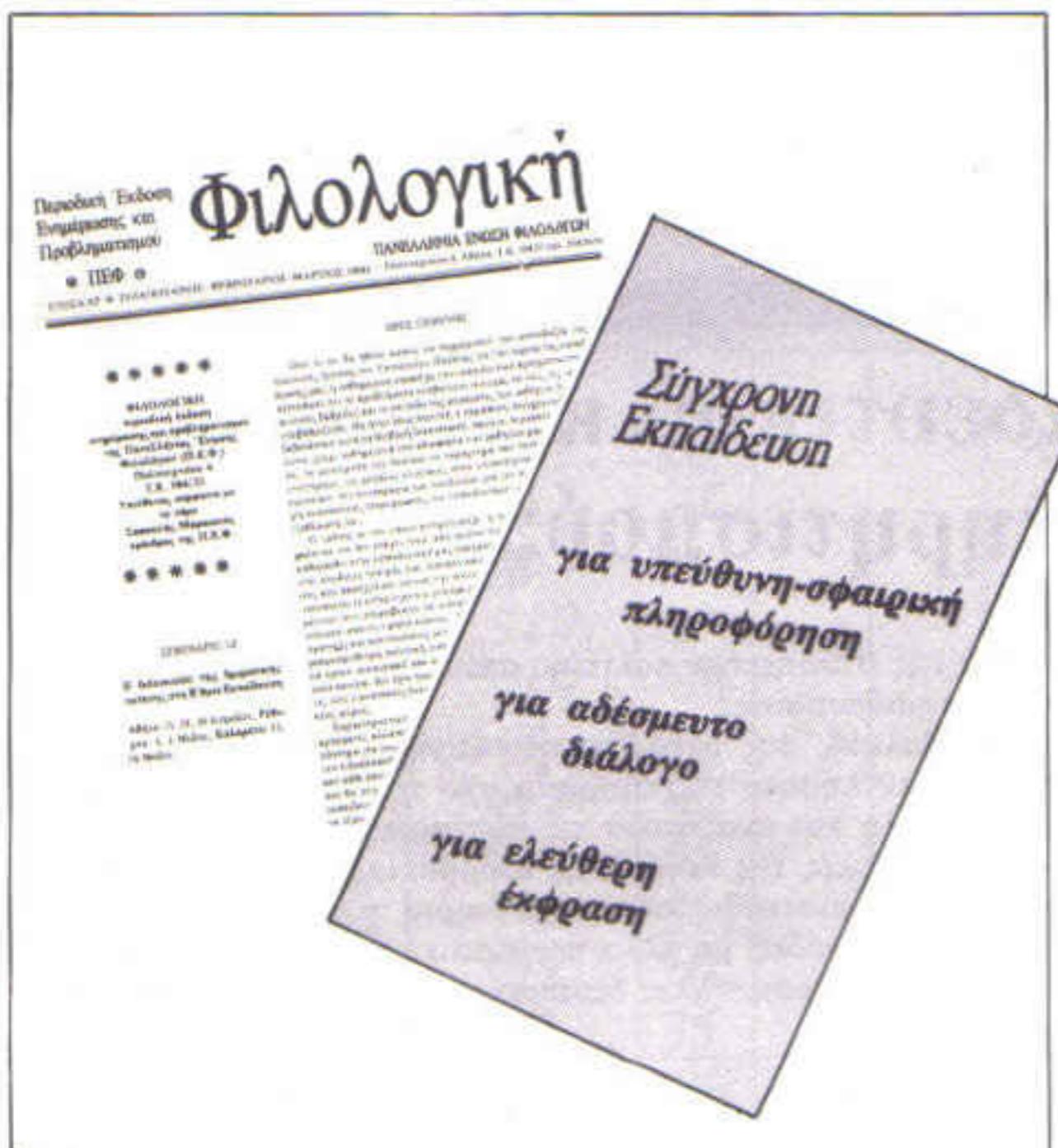
Αυτοί τοι χαρακτηρίζουν τις αναφορές στηρίζονται στην αντιληψη για την «κοινή γνώμη», για το κοινό γενικά, που στη συγκεκριμένη περίπτωση είναι «οι γονείς».

ΟΙ ΓΟΝΕΙΣ ΚΑΙ ΟΙ ΣΥΛΛΟΓΟΙ ΤΟΥΣ

Ο ν. 1566/85, με τις ρυθμίσεις για τους συλλόγους των γονέων, είναι αλήθεια ότι έβαλε φρένο στις δυνατότητες οργάνωσής τους, αφού για να στηθεί νομότυπα ένα τέτοιο όργανο, χρειάζεται το 1/2 του συνόλου των γονέων-κηδεμόνων. Πράγμα που σε σπάνιες περιπτώσεις επιτυγχάνεται, γιατί ακριβώς η σχέση του γονιού με το σχολείο είναι εξατομικευμένη, δεν αισθάνεται την κοινότητα των συμφερόντων, επιδιώκει την ατομική προσέγγιση με τον καθηγητή-δάσκαλο, ενδιαφέρεται κυρίαρχα για το δικό του παιδί.

Άλλα ο νόμος στόχευε και αλλού. Μ' ένα μόνο χτύπημα, ουσιαστικά συνέτριψε τις σφραγίδες που είχε στήσει το ΚΚΕ στα σχολεία και προσπάθησε έτσι να βάλει τέρμα στις ομάδες πίεσης, όπου και όταν εμφανιζόταν.

Ο γονιός έχει επενδύσει —βέβαια— ένα ορισμένο ποσό χρημάτων και ελπίδων στο τέκνο του, αντιλαμβάνεται την παιδεία μ' έμμεσο τρόπο, δε ζει όμως τα προβλήματα της ιδεολογικής και πολιτικής χειραγώγησης των μαθητών. Η σχέση του με την Εκπαίδευση είναι ειδική και παροδική, από το σχολείο

επιθυμεί την καριέρα του παιδιού ΤΟΥ, πληρώνει στο φροντιστήριο για το παιδί ΤΟΥ, αντανακλώντας έτσι τις δικές του επιθυμίες, πάνω του.

Απ' αυτήν την άποψη, που δεν έχει μόνο «ψυχολογίστικες» αλλά κοινωνικά χαρακτηριστικά, δηλαδή σε τελική ανάλυση υπολογιστικά και ανταγωνιστικά χαρακτηριστικά, ο «γονιοίς» θέλει τόσες και τέτοιες αλλαγές στην εκπαίδευση, που να μπορούν την καριέρα και ανέλιξη του παιδιού του.

Οι ελάχιστες —πιθανά— εξαιρέσεις, ούτε αλλάζουν τον κενόνα, ούτε διαφοροποιούν το «περίφημο κίνημα των γονέων», που —αφανές, άγνωστο και ράθυμο— εμφανίζεται πότε-πότε στις στήλες των εφημερίδων με κύριο άξονα την ΑΣΓΜΕ (Ανώτατη Συνομοσπονδία Γονέων Μαθητών Ελλάδας), που φυσικά —χωρίς να καλύπτει τα δύο πρώτα συστατικά του τίτλου της— πρόκειται για γνωστή σφραγίδα του ΚΚΕ.

Στην ουσία διακρίνουμε τρεις κύριες κατευθύνσεις σ' αυτό το «κίνημα». Η κλασική Δεξιά είχε, αλλά και τώρα χρησιμοποιεί, τους συλλόγους της, σαν το πολιτικό χωροφύλακα στο χώρο του σχολείου, για την παρακολούθηση των αριστερών καθηγητών στις γιορτές, ομιλίες, θέατρα κ.λπ. Ενδεικτικά στοιχεία, στη Δυτική Αττική, όπου γνωστή αντιδήμαρχος και στέλεχος της ΝΔ, απαιτούσε «το κεφάλι στο πιάτο» εκπαιδευτικού, επειδή ανέφερε την ταξικότητα του 1821.

Το κυβερνητικό ΠΑΣΟΚ προσπαθεί να ελέγξει κεντρικούς συλλόγους (δε διαθέτει, όμως, στελέχη γι' αυτή τη δολειά). Η υποτιθέμενη αντίληψη του ΠΑΣΟΚ για «το κοινωνικό άνοιγμα» του σχολείου στις σημερινές συνθήκες, μ' αυτή την εκπαιδευτική δομή και τη συγκεκριμένη εξουσία, σημαίνει «νέο μπελά στο κεφάλι μας».

Το ΚΚΕ έχει επίσης κλασσική αντίληψη. Γι' αυτούς, το κίνημα των γονέων είναι οι οργανωμένοι της συνοικίας, οι οποίοι λαμβάνοντας τη γραμμή, αγωνίζονται για «την υλικοτεχνική υποδομή» και την «αναβάθμιση της εκπαίδευσης», που δε θίγει όμως τα ιερά και τα όσια του συστήματος.

Εμείς τι λέμε; Τί στάση κρατάμε σ' ένα «διαταξικό κίνημα». Κατ' αρχήν θα επισημάνουμε, ότι το πρόβλημα έχει ιδεολογικές αφετηρίες και συνδέεται με την κοινωνική δομή και ειδικά με το θεσμό «οικογένεια». Σαν άνθρωποι που κρίνουμε τις κοινωνικές αξίες και πεποιθήσεις στο χώρο και το χρόνο, γνωρίζουμε ότι αυτού του χαρακτήρα οι επενδύσεις «στο παιδί», ούτε ήταν-ούτε θα είναι αναλλοίωτες.

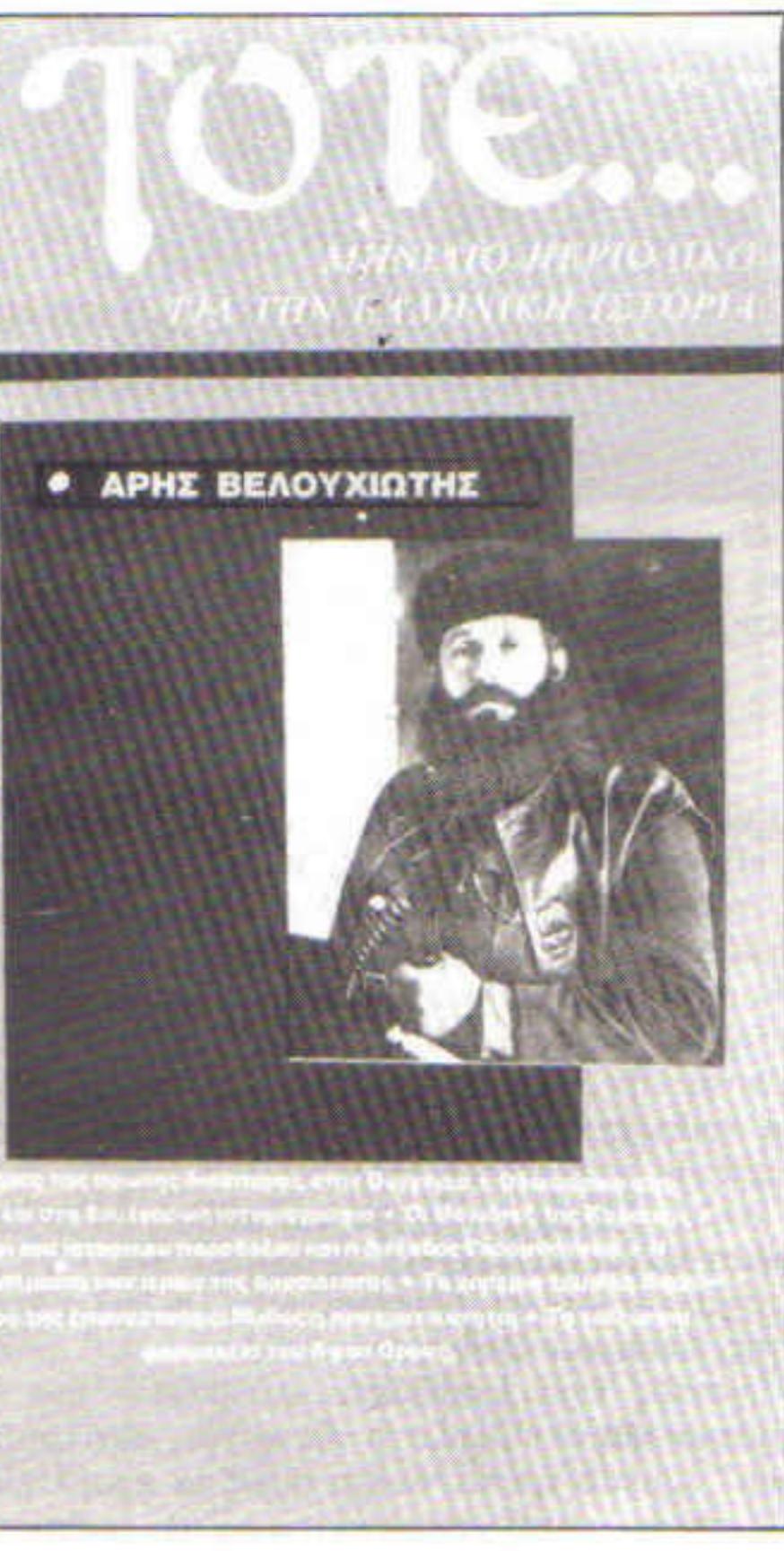
Γνωρίζουμε επίσης, ότι έχουμε να κάνουμε μ' ένα συντηρητικό μικροαστικό ταλαντευόμενο ρεύμα, που ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΕΝΙΑΙΟ, αλλά ούτε και μπορεί να γίνει ενιαίο.

Η απεύθυνσή μας για την ανεύρεση πολιτικών και κοινωνικών συμμαχιών, αφορά πρώτα και κύρια τα οργανωμένα τμήματα της κοινωνίας. Αφορά πρώτα-πρώτα τους εργαζόμενους, τους μαθητές (και εδώ χρειάζεται ιδιαίτερη προσέγγιση), αφορά την αριστερά και όσους στην πράξη οικοδομούν μιά διασφετική αντίληψη για το σχολείο, την κοινωνία, αλλά και για ειδικές πλευρές, όπως «αξιοκρατία», «ανέλιξη», τι είναι ο «πιτυχημένος» σήμερα κλπ.

Αν θέλουμε να είμαστε σοβαροί —τουλάχιστον σοβαροί— οφείλουμε να περάσουμε από τις άνευρες αντεπιστημονικές, στικές αναλύσεις, του τύπου «τι λέει ο κόσμος, οι γονείς, οι άνθρωποι», στις ουσιαστικές προσεγγίσεις, για να γνωρίσουμε τι προσδοκούν, τι επιδιώκουν και γιατί αγωνίζονται οι εργάτες, οι αγρότες, οι μικροαστοί κλπ. Στην ομιχλώδη και αντιμαρτυρική ατμόσφαιρα των γονέων, ας αντιπροβάλλουμε επιτέλους ένα καθαρό κριτήριο.

Όσο για τους φίλους της ΔΕΕ και του ΚΚΕ, ας προσπαθήσουμε να προσδιορίσουμε τις διαφορετικές αποχρώσεις που έχουν —σ' αυτό το ζήτημα— οι αναλύσεις τους, μ' αυτές της Δεξιάς και του ΠΑΣΟΚ. Θα είναι κάπως δύσκολο...

Μη-γονιός / δάσκαλος

Μια σημαντική αριστερή παρέμβαση στις τελευταίες εκπαιδευτικές εξελίξεις

Ιδιονικές συνελεύσεις των ΕΛΜΕ όλης της χώρας, όπως γνωστό, με συντριπτική πλειοψηφία, ανάδειξαν μια σωματική για τη συνέχιση του αγώνα, υπερψηφίζοντας την πρόταση για απεργία διαρκείας μέσα στις εξετάσεις. Δεν μπορούμε να επαναλάβουμε την εξέλιξη των γεγονότων. Μπορούμε να τονίσουμε, με τούτο το σημείωμα, το ρόλο — σε μικρό ή μεγάλο βαθμό — οι διάφορες συνελεύσεις δυνάμεις στη διαμόρφωση της προοπτικής του αγώνα.

Επιτροπή Πρωτοβουλίας για την Απεργία στις Εξετάσεις δημιουργήθηκε με τη συμβολή της «Αριστερής Επιτροπής Πρωτοβουλίας Εκπαιδευτικών», εκπαιδευτικών του ΣΕΑΜ, στών της Κίνησης «Δ. Γληνός», συνδικαλιστικών ομάδων και κινήσεων πολλών ΕΛΜΕ της χώρας από την αριστερά και προοδευτικών ανένταχτων εκπαιδευτών, είχε σαν κεντρικό της στόχο, να ξεπεραστεί η διαπολογιστική πρόταση του Δ.Σ. της ΟΛΜΕ και ν' ανοίξει μια σωστή πορεία για το σ.κ.

Την πρώτη ανοιχτή της εμφάνιση, έγινε με συγκέντρωση στο Πολυτεχνείο στις 15/4/88. Παρά το γεγονός ότι βρισκόμενα σε διακοπές, δεκάδες συνάδελφοι συγκεντρώθηκαν συμμετείχαν γόνιμα στο διάλογο που έγινε. Η πρόταση προώθηκε στη συγκέντρωση αυτή, ήταν η «απεργία διακήρυξη» καθώς και η αυτόνομη κήρυξη απεργίας από τις συντονιστικές ΕΛΜΕ, στο βαθμό που το Δ.Σ. της ΟΛΜΕ αρνιότητα προώθησε τον αγώνα.

Επιφέροντας σε συγκεκριμένα πρακτικά μέτρα, διαμόρφωσε διακήρυξη προς τους καθηγητές, όπου αναλυόταν τα κυβέρνησης και ΥΠΕΠΘ και καθορίζονταν οι στόχοι ανάνα. Η διακήρυξη αυτή, που υπογράφτηκε από αριστούς συνδικαλιστές και μέλη Δ.Σ. των ΕΛΜΕ, μαζί με αντίστοιχου περιεχομένου, διακινήθηκαν στις συντονιστικές ΕΛΜΕ της χώρας. Είναι χαρακτηριστικό ότι πάνω από 3000 διακηρύξεις και προκηρύξεις μοιράστηκαν σ' όλη τη χώρα, ενώ κολλήθηκαν και χιλιάδες αφίσσες. Η αρχική αποτέλεσμα ήταν η αξοναίσηση για δράση σε δεκάδες σχολεία αποφέροντας τοπικά.

Τα τελεσματικά αυτής της κινητοποίησης έφεραν συγκεκριμένους πρακτικούς καρπούς, αφού η παρέμβαση πολλών συντριπτικών συνδικαλιστών στους στόχους της επιτροπής ΕΛΜΕ, έπαιξε καταλυτικό ρόλο στη διαμόρφωση της πολιτικής απόφασης, αλλά και στη προώθηση της απεργίας. Στο πρώτο αυτό στάδιο παρέμβασης, η επιτροπή αποτέλεσε άξονα για δράση σε δεκάδες σχολεία αποφέροντας από τον αγώνα.

Επειδή ανοιχτή συγκέντρωση της «Πρωτοβουλίας» έγινε στο Πολυτεχνείο, την Κυριακή 8/5 στην αίθουσα Συνέδριος της συγκέντρωσης αυτής, ήταν η παραπέρα μετά την αποφαση της απεργίας, στη Γ.Σ. των προέδρων των ΕΛΜΕ.

Στη συγκέντρωση αυτή είχε σχεδόν διπλάσια συμμετοχή από την προηγούμενη. Εμφανίστηκαν όμως ορισμένες αδυναμίες, τόσο στην πλευρά της Επιτροπής, όσο και από τις παρεμβάσεις οποιωνδήλων. Στις αδυναμίες αυτές ας σταθούμε για να τονίσουμε, ότι η κριτική μας έχει καλόπιστο χαρακτήρα, με στόχο να βελτιώσει την κατάστση και όχι βέβαια δημιουργήσει σύγχυση και απογοήτευση.

Επειδή αδυναμία της επιτροπής ήταν, ότι αυτή δεν είχε πλεκτή πρόταση για το τι κάνουμε από δω και

μπρος. Βέβαια, θα βρισκόμαστε έξω από τη πραγματικότητα, αν πιστεύαμε, ότι μπορούσε η Επιτροπή να έχει μια ολοκληρωμένη πρόταση, με επεξεργασμένες όλες τις τεχνικές λεπτομέριες, ή αν δεν αναγνωρίζαμε τις σοβαρές δυσκολίες που υπάρχουν, όταν είναι γνωστό ότι στη συγκεκριμένη φάση — πέρα από την κυβέρνηση — το συνδικαλιστικό κίνημα έχει ουσιαστικά αντίθετη και την επίσημη ηγεσία του, δηλαδή το Δ.Σ. της ΟΛΜΕ. Όμως, παρόλα αυτά, θα μπορούσε η Συντονιστική Επιτροπή να έχει επεξεργαστεί μια πρόταση, ίσως και πιο ολοκληρωμένη από αυτήν που τελικά διαμορφώθηκε.

Μια δεύτερη αδυναμία της συγκέντρωσης ήταν το γεγονός, ότι διάφοροι — «επώνυμοι» και μη — θεώρησαν σκόπιμο να παραβρεθούν στη συγκέντρωση, όχι για να βοηθήσουν στη συνέχεια της προσπάθειας της Επιτροπής, αλλά για να προβάλλουν τις κομματικές τους πεποιθήσεις, πιστεύοντας ότι έτσι θα αναλάβουν την καθοδήγηση του αγώνα...

Στη συγκέντρωση μίλησε ο Κ. Βογιατζής, εκ μέρους (;) του κεντρικού συντονιστικού οργάνου της Κίνησης «Δ. ΓΛΗΝΟΣ». Τι πρότεινε ο συνάδελφος; Με απλά λόγια ζήτησε τη διάλυση της Επιτροπής και πρότεινε να αναλάβει την καθοδήγηση του αγώνα ένα συντονιστικό συμβούλιο από τα Δ.Σ. κάποιων ΕΛΜΕ που έχουν αποφασίσει αυτόνομη απεργία ή κάποιων μελών Δ.Σ. και γνωστών συνδικαλιστών από τις ΕΛΜΕ αυτές. Τι σημαίνει αυτό στην πράξη; «Ότι έκανε μέχρι τώρα η Επιτροπή καλά καμωμένο. Τώρα δε χρειάζεται, γιατί υπάρχουμε εμείς, οι υπεύθυνοι συνδικαλιστές (δηλ. ο ΓΛΗΝΟΣ) που θα καθοδηγήσουμε τον αγώνα...».

Ας θέσουμε, όμως, εδώ δυο ερωτήματα.

Πρώτον, πως προπαγάνδισε τη θέση του ο «ΓΛΗΝΟΣ», διατάσσοντας μια προκήρυξη ή αφίσσα δεν κατάφερε να βγάλει σε κεντρικό επίπεδο, μέχρι την κήρυξη της απεργίας από τις Γ.Σ;

Δεύτερον, τι έχει να πει ο συνάδελφος Βογιατζής για τις κατηγορίες, που ακούστηκαν στη Πανελλαδική σύσκεψη των 18 (!) ατόμων του κεντρικού ΓΛΗΝΟΥ, ότι «η Επιτροπή είναι ύποπτη» κ.λ.π., της οποίας τώρα έχουν το θράσος να ζητούν τη διάλυση;

Ένα ακόμα θλιβερό φαινόμενο συνδικαλιστικής αντιδοντολογίας, παρουσίασε η λεγόμενη «Αριστερή Κίνηση Εκπαιδευτικών», της οποίας την ύπαρξη πληροφορηθήκαμε από προκήρυξή της, που έφθασε ταχυδρομικά (!) στα σχολεία. Η προκήρυξή της μάλιστα αυτή ταύτιζε τη γραμμή της Επιτροπής με τη πολιτική της ΟΛΜΕ και του ΚΚΕ!

Παρά τις κάποιες αρνητικές πλευρές, η συγκέντρωση βασικά είχε θετικά χαρακτηριστικά.

Φαίνεται ότι έχει αρχίσει να αναπτύσσεται ένα αριστερό ρεύμα μέσα στις γραμμές των εκπαιδευτικών. Ένα ρεύμα που ξεπερνάει τις αδυναμίες, τις φοβίες και τις συγχύσεις του. Καθήκον δύον κατανοούν την αναγκαιότητα συγκρότησης ενός γνήσιου αριστερού κινήματος είναι, να παλαιώσουν ώστε το ρεύμα αυτό να βρει την έκφρασή του.

Η «Επιτροπή Πρωτοβουλίας για την Απεργία στις Εξετάσεις», έδωσε εξετάσεις με επιτυχία σ' αυτήν την κατεύθυνση.

Επειδή τα προβλήματα της Εκπαιδευτικής δεν πρόκειται να εκλείψουν, ανεξάρτητα από την έκβαση του σημερινού αγώνα, ένα πράγμα θέλαμε να τονίσουμε. Την αναγκαιότητα σύγκλισης όλων των δυνάμεων που θέλουν να παλαιώσουν στην κατεύθυνση οικοδόμησης μαζικού εκπαιδευτικού αριστερού κινήματος.

Οι «αυξήσεις» στους Δ.Υ., είναι το προπέτασμα καπνού, για τη χτύπημα των εργασιακών τους σχέσεων και την επιβολή τριετούς εργασιακής ειρήνης

Πίσω από τις πλάτες των Δ.Υ. και χωρίς αρχές, τα παζάρια της ηγεσίας της ΑΔΕΔΥ για τις μισθολογικές ρυθμίσεις'

Η ηγεσία της ΑΔΕΔΥ, λίγο μετά τις κυβερνητικές εξαγγελίες στο τέλος του '87 περί «αποκατάστασης των απωλειών του εισοδήματος των εργαζομένων», πρόβαλε αίτημα για αύξηση 20% στους βασικούς μισθούς. Το αίτημα αμφισβήτησε την αντιλαϊκή εισοδηματική πολιτική της κυβέρνησης.

Όμως, για να περάσεις από την αμφισβήτηση αυτής της πολιτικής, στη σύγκρουση, με σκοπό την ανατροπή της, ήταν και είναι έω από τα μέτρα των συμβιβασμένων ρεφορμιστικών ηγεσιών των συνδικαλιστικών παρατάξων και της ΑΔΕΔΥ.

Η γενικότερη συναίνεση όλων των κομμάτων του κοινοβουλευτικού φάσματος στην κυβερνητική πολιτική —με επιμέρους, βέβαια, διαφορές τακτικής, κύρια αντιπολιτευτικού—ψηφοθηρικού χαρακτήρα— δεν άφηνε περιθώρια για τέτοιες επιλογές στις υπαλληλοποιημένες συνδικαλιστικές ηγεσίες. Γι' αυτό, η ηγεσία της ΑΔΕΔΥ —με αφορμή «διαφωνίες» στη διατύπωση του κύριου αιτήματος και στη μορφή των κινητοποιήσεων— τα «μάζεψε» όπως - όπως και προτίμησε την αυτοπεριθωριοποίησή της μέχρι το Φλεβάρη του '88. Μάλιστα, δεν τόλμησε να εξαγγείλει απεργία ούτε καν ημερολογιακού χαρακτήρα, κατά τη διάρκεια συζήτησης του προϋπολογισμού στη Βουλή. Η ανυποληφία και κατακραυγή από το σύνολο των Δ.Υ.— για την περισυνή τουλάχιστον τακτική και η πρακτική της— έπαιξαν σημαντικό ρόλο γι' αυτό.

Με αυτήν του τη στάση οι ηγεσίες των συνδικαλιστικών παρατάξεων στην ΑΔΕΔΥ με «αγωνιστικές» διαμαρτυρίες, όπως και οι ομογάλακτες τους στη ΓΣΕΕ και την περίφημη διαπαραταξιακή επιτροπή, έδωσαν κάλυψη στην κυβέρνηση, για να περάσει χωρίς κλυδωνισμούς την αντιλαϊκή εισοδηματική πολιτική της.

Η κυβέρνηση, αφού εξασφάλισε και παγίωσε την εισοδηματική της πολιτική έριξε το γνωστό πυροτέχνημα της πρόθεσής της, για «αποκατάσταση των αδικιών και των ανισοτήτων» που έχει δημιουργήσει το μισθολόγιο. Δεν μπορείς —βλέπεις— να πας σε εκλογές, με ένα μισθολόγιο που έχει εξαθλιώσει τους Δ.Υ.

Το ναυάγιο του παλιού μισθολογίου, οδηγός για το ναυάγιο και του καινούργιου

Το σημερινό κυβερνητικό μισθολόγιο —που εφαρμόζεται από 1.1.84— ναυάγησε, γιατί κινήθηκε έξω και μακριά από τις αρχές που διαμόρωσε και αγωνιστικά διεκδίκησε το Δ.Υ. Κό συνδικαλιστικό κίνημα πριν από το '81. Είναι γνωστοί οι αγώνες της Συντονιστικής Επιτροπής Δ.Υ. κών Οργανώσεων (Σ.Ε.Δ.Ο.) την περίοδο 1987-81, η οποία παράκαμψε την τότε κυβερνητική ΑΔΕΔΥ. Είναι γνωστό, ότι οι αρχές που διατυπώθηκαν σ' αυτούς τους

Η κοινή γνώμη και οι Δ.Υ., γρήγορα άρχισαν να δέχονται (δυσανάγνωστο) της κυβερνητικής προπαγάνδας και των έπαισιευμάτων του τύπου, που μοιράζουν χιλιάρικα «αυξήσεις» στους νέους «προνομιούχους»... τους Δ.Υ.

Η ηγεσία της ΑΔΕΔΥ, αρπάζει την ευκαιρία, βγαίνει από χειμερινή της νάρκη και μπαίνει γρήγορα στο παζάρι μέσω την γνωστή επιτροπή, τον διάλογο και την παρουσίαση ενός «κού» της σχεδίου μισθολογίου. Η συμπαίγνια είναι φανερή.

Μη διαφωνώντας σε θέματα αρχών, αλλά σε δευτερεύοντα τίματα λογιστικού χαρακτήρα, ουσιαστικά συμφωνεί με το κυβερνητικό σχέδιο, αφού αποδέχεται την ουσία του. Στο περιεχόμενο της «διαφωνίας», συμφωνούν —με μικροδιαφορές— οι ηγεσίες λων των συνδικαλιστικών παρατάξεων που εκπροσωπούνται στην ΑΔΕΔΥ, όπως και στο ότι το ζήτημα πρέπει να κρατηθεί μακριά από τους Δ.Υ. Το παζάρι γίνεται —στην κυριολεξία— πίσω στις πλάτες μας.

Δεν είναι καθόλου τυχαία η χρονική στιγμή που βγήκε με τοιες εξαγγελίες η κυβέρνηση, ούτε βέβαια και οι προσπάθειες για αναβάθμιση της ΑΔΕΔΥ, που απειλεί ακόμα και με αποτέλεσμα... αν δεν ικανοποιηθούν οι «αυξήσεις» της. Κυβέρνηση κοινοβουλευτικά κόμματα - ηγεσίες συνδικαλιστικών παρατάξεων, σε ενιαίο μέτωπο, θέλουν να εκτονώσουν τις αγωνίες της διαθέσεις της βάσης, να αναχαιτίσουν τις διαδικασίες ξεπεράσσουσας τόσης τους από αυτήν, να μαζέψουν τις φυγόκεντρες τάσεις, που χουν αναπτυχθεί από το ξέσπασμα κλαδικών αγώνων (π.χ. διεθνεύοντα) που αμφισβήτησε τις επιλογές τους.

Όλοι τους, με την αργυρώνητη συνδρομή του κομματικού «αδέσμευτου» τύπου προσπαθούν να σπείρουν σύγχιση και απογήτευση και να περάσουν την αντίληψη στο δημοσιούπαλαιό κόσμο, πως «με τους αγώνες δε γίνεται τίποτα, χάνεις την κερδίζεις», «κάτι θα βγει από τις διαπραγματεύσεις Τσοβόλη-ΑΔΕΔΥ, τώρα που έχουμε και προεκλογική περίοδο».

αγώνες, πέρασαν αργότερα και στο διεκδικητικό πλαίσιο της ΑΔΕΔΥ, μέσα από το 24ο συνέδριο της, που παραγματοποιήθηκε το 1983.

Για να είμαστε ειλικρινείς, πήραμε κάποιες αυξήσεις με την παρατάξη —τότε— μισθολόγιο του 1984. Όμως, οι αυξήσεις αυτές, αποτελούν μια τσέπη μπήκανε από την άλλη βγηκανε. Γρήγορα εξαντλήθηκαν, γιατί οι βασικές αρχές που συζητήσαμε δεν εφαρμόστηκαν.

βασικοί μισθοί και γενικά το σύνολο των καθαρών αποδομών δεν καθορίστηκαν σύμφωνα με το τότε κόστος ζωής, αλλά το «εφικτό» για την τότε κυβέρνηση.

προβλέφτηκε μηχανισμός αύξησης και αναπροσαρμογής και τιμαριθμικής — των βασικών μισθών.

Τα επεινωνικά επιδόματα παρέμειναν καθηλωμένα και υπολογιζόμενα σε M.K. που ελάχιστοι Δ.Υ. έπαιρναν (29.000), με αποτέλεσμα σε λίγα χρόνια (σήμερα) να έχουν εξεφτελιστεί.

καθώσεις, οι ετεροχρονισμοί και τα πλαφόν στην Α.Τ.Α., περισσότερο από τους μεγάλους μισθούς (που μίκραιναν και λιγότερο από τους χαμηλούς μισθούς (που, όμως, δε μίκραιναν σχετικά). Είχαμε δηλαδή αυτοχρηματοδότηση του καπιταλισμού.

μισθολόγιο εξαιρούσε τους δικαστικούς και το στρατιωτικό αποστημένο.

καύσισε τις ανιστητές μεταξύ κλάδων ίσης αφετηρίας, ενώ παροχές σε ορισμένους από την «πίσω πόρτα».

την απράδεκτο σημερινό μισθολόγιο πέρασε το 1984 χωρίς αντίσταση από το Δ.Υικό συνδικαλιστικό κίνημα. Μεταποτε με τις ευλογίες του κυβερνητικού συνδικαλισμού και την την συνδικαλιστικών παρατάξεων της αντιπολίτευσης, αναγάδιαν για το αν ο βασικός μισθός θα είναι 25.000 ή και αν θα πάρουμε την τάδε ή όχι συνολική «αύξηση». Το μαλέο συνδικαλιστικό Δ.Υικό κίνημα, που την περίοδο πλευρε με σαφείς πολιτικούς στόχους, μη περιοριζόμενο σε οικονομίστικους λογαριασμούς και αιτήματα, δεν αντιτίθησε στο πέρασμα αυτού του μισθολογίου, γιατί στη κρίσιμη

Τα γενικώτερα κυβερνητικά σχέδια στο δημοσιοϋπαλληλικό χώρο

κυβέρνηση υλοποιεί εργολαβικά το στόχο της άρχουσας τάξης από δεξιά και αριστερά κάλυψη, για πλήρη ενσωμάτωση της οικονομίας στην ΕΟΚ μέχρι το 1992.

Προστά στο 1992, η δημόσια διοίκηση, σα βασικό εξάρτημα της εξουσίας, εξυπηρέτησης των συμφερόντων του κεντρικού και των δεσμών της εξάρτησης, πρέπει να «εκσυγχρονίζεται» να προσαρμοστεί στα ΕΟΚικά πρότυπα. Οι Δ.Υ. πρέπει να παραχθούν και —θέλοντας ή μη— να υπηρετήσουν αυτούς της προσανατολισμούς. Σίγουρα λοιπόν, στο όνομα του εκσυγχρονισμού, της ανάπτυξης, της αύξησης της παραγωγικότητας και της αποδοτικής λειτουργίας των υπηρεσιών, η κυβέρνηση: θα προνεχίσει να μεταχειρίζεται τους Δ.Υ. σαν πολίτες β' κατηγορίας, χωρίς πλήρη πολιτικά δικαιώματα και με το Δ.Υικό να επάνω από το κεφάλι τους.

θα προνεχίσει παραπέρα σφρίκνωση και κατάργηση καταποτών και δικαιωμάτων τους (ασφάλιση, περιθαλψη, σύνταξη, αφάπαξ κ.ά.).

θα προνεχίσει δικαιώματα που αφορούν το εργασιακό τους κα-

Ελπίδα στους αγώνες και στην ταξική ανασυγκρότηση του συνδικαλιστικού κινήματος

προσχουν ήδη δείγματα, πως η βάση δε θα μείνει για πολύ και σάμα αδρανής, μπροστά σ' αυτή την κατάσταση. Ήδη υπάρχουν εκείνοι οι μεμονωμένοι συνάδελφοι, κινήσεις και συναγερμένοι που παραμένουν ανυπότακτοι. Που δεν πνίγησαν βαλτόνερα του ρεφορμισμού και της ταξικής συνεργασίας.

θα αποτελέσει μπροστά, η βάση δεν έχει άλλη διέξοδο, από το να θέτει η ίδια στα χέρια της την υπόθεση των αγώνων της.

θα προστατέψει το δικό μας μέτωπο στη βάση, για την υπεράσπιση των κατακτήσεών μας και τη λύση των οικονομι-

διετία 81-83 «ξεδοντιάστηκε», κύρια με ευθύνη της αριστεράς. Ήταν η εποχή των ειδυλλίων και των ενωτικών προεδρείων των «δημοκρατικών δυνάμων» σε ΑΔΕΔΥ - ΓΣΕΕ. Η εποχή των αυταπατών για την κυβέρνηση των δημοκρατικών δυνάμεων και της «αλλαγής». Η εποχή του «κάτι καινούριο γεννιέται στην ΑΔΕΔΥ».

Έτσι, ενώ ήταν καθαρές οι κυβερνητικές προθέσεις για το τι μισθολόγιο θα εφάρμοζε η κυβέρνηση, η ηγεσία της ΑΔΕΔΥ μας τράβηξε σε αγώνες το 1983-84, που είχαν κύριο αίτημα «να εφαρμοστεί γρήγορα το ενιαίο μισθολόγιο».

Την ίδια περίοδο, η κυβέρνηση —με τους ετεροχρονισμούς της Α.Τ.Α. κ.α.— προετοίμαζε τη χώρα για τη μεταβατική περίοδο προσαρμογής στην ΕΟΚ. Τη διετία 1984-85, μετά την εφαρμογή του μισθολογίου, η ηγεσία της ΑΔΕΔΥ διεκδικούσε «Α.Τ.Α. γνήσια και νομοθετικά κατοχυρωμένη». Τη διετία τέλος 1986-87 του «σταθεροποιητικού προγράμματος», η ηγεσίας τη ΑΔΕΔΥ ζήταγε «γνήσια Α.Τ.Α. για αναπλήρωση των χαμένων.

Έτσι λοιπόν η κυβέρνηση, ανενόχλητη σχεδόν, χρησιμοποίησε το μισθολόγιο για να περάσει στο Δ.Υικό χώρο την αντιλαϊκή της εισοδηματική πολιτική την τελευταία 5ετία, χωρίς ιδιαίτερα προβλήματα και οξύνσεις, τύπου ΓΣΕΕ.

Το ίδιο σκηνικό έχει στηθεί και σήμερα. Η ΑΔΕΔΥ δε συζητά με βάση τις αρχές από τις οποίες έπρεπε να είναι ανυποχώρητη. Δε συζητά με βάση να διαμορφωθούν οι μισθοί πάνω στο σημερινό κόστος ζωής, αλλά στη βάση του τι μπορεί να δώσει τώρα η κυβέρνηση, ανάλογα με την κατάσταση της οικονομίας. Ρεφορμισμός και αταξική θεώρηση, σε δύο τους το μεγαλείο, ΟΜΟΦΩΝΑ.

Πίσω, όμως, από τη βίτρινα των οικονομικών ρυθμίσεων, κρύβονται άλλα σχέδια και προθέσεις.

Θεστώς (ωράριο, 5νημέρο, άδειες, μονιμότητα, τρόπους αξιολόγησης και προαγωγής, ακόλυτη μισθολογική προαγωγή κ.ά.)

* Θα θεσπίσει κίνητρα οικονομικά για τη στελέχωση υπηρεσιών, εξαιρώντας τους ενδιαφερόμενους από το κοινό μισθολόγιο.

Είναι λοιπόν σίγουρο, πως οι νέες μισθολογικές ρυθμίσεις, όποτε και αν γίνουν, θα συνδεθούν με μέτρα (ήδη αρκετά έχουν ξεκινήσει και άλλα δρομολογούνται) στις πιο πάνω αντεργατικές, αυταρχικές κατευθύνσεις.

Επιπλέον, η κυβέρνηση με τη σταδιακή —σε μια 2ετία από 1.10.88— εφαρμογή που προτείνει, ανοίγει δρόμους για την υποταγή και τον παροπλισμό του συνδικαλιστικού κινήματος, επιτήτωντας να επιβάλει ΤΡΙΕΤΗ ΕΡΓΑΣΙΑΚΗ ΕΙΡΗΝΗ.

Με τα ψίχουλα, λοιπόν, της όποιας αύξησης βγει από το παζάρι ΑΔΕΔΥ - Τσοβόλα, που με το ένα χέρι θα δοθεί και με το άλλο θα παρθεί, η όποια διεκδίκησή μας αργότερα, θα σκοντάφτει στο νέο πλέον μισθολόγιο. Αυτή η ΑΔΕΔΥ, μάλλον θα διεκδικεί μέχρι το 1990, να δοθούν γρηγορότερα οι δόσεις των αυξήσεων...

κών και εργατικών μας προβλημάτων, θα μπορέσουμε, αν δεν αιχμαλωτίσουμε στη θέλησή μας τις συμβιβασμένες ηγεσίες του συνδικαλιστικού κινήματος, τις ξεπεράσουμε και αν τις βάλουμε στο περιθώριο.

Οι εργαζόμενοι σίγουρα δε θα επιτρέψουν οι ανάγκες, τα προβλήματα και οι αγώνες τους, να γίνονται διαπραγματευτικά χαρτιά και ψήφοι, σε μικροπαραταξιακά και μικροκομματικά κοινοβουλευτικά παζάρια κορυφών

Παναγιώτης Παπαπαναγιώτου

«Επιμόρφωση των εκπαιδευτικών της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης»

Πρώτη ανάγνωση στο σχέδιο προεδρικού διατάγματος

Η ΟΛΜΕ οργάνωσε τον Απρίλη του 1987 εκπαιδευτικό συνέδριο, με θέμα: «Μόρφωση - Επιμόρφωση Καθηγητών Μ.Ε.». Βέβαια, όπως τα περισσότερα εκπαιδευτικά συνέδρια, έτσι και αυτό παραμένει κόσμημα στις βιβλιοθήκες μας και δεν έρχεται να παίξει ουσιαστικό ρόλο στη διαμόρφωση προτάσεων για προβληματισμό και δράση στο χώρο μας.

Δεν συμβαίνει όμως το ίδιο από την άλλη όχθη, από την πλευρά των μανδαρίνων του ΥΠΕΠΘ, που άλλοτε σπασμωδικά, άλλοτε σαν «κουτοπόνηροι χωριάτες», πλασσάρουν -σε ΟΛΜΕ και Τύπο- σχέδια προεδρικών διαταγμάτων και υπουργικών αποφάσεων, για να σφυγμομετρήσουν τις αντιδράσεις και τ' αντανακλαστικά μας.

Έχουμε στα χέρια μας δύο τύπους Π.Δ. για την επιμόρφωση. Ο πρώτος κατατέθηκε το 1986 και αποσύρθηκε, ο δεύτερος τον Ιούνη του 1987 και έκτοτε κυκλοφορεί χωρίς να προκαλεί (ακόμα τουλάχιστον) την οργή των εκπαιδευτικών.

Και όχι μόνον αυτό. Είναι πρόσφατες ακόμα -αν δεν συνεχίζουμε να μαζεύουμε και άλλες- οι υπογραφές ενός σεβαστού τμήματος της νεοελληνικής κοινωνίας, στις οποίες φαίνεται σαφέστατα, πως εμείς οι καθηγητές επιζητούμε διακαώς να επιμορφωθούμε... Στην ουσία υπογράφουμε τη θανατική μας καταδίκη, αφού δεχόμαστε την πολιτική του ΥΠΕΠΘ, καλώντας -μάλιστα- και άλλους να συνυπογράψουν. Ύψιστε Θεέ!

Φυσικά, οι φωστήρες της ΟΛΜΕ θα μας πούν: Εμείς επιζητούμε έναν άλλο τύπο επιμορφωτικής διαδικασίας, εντελώς (;) διαφορετικό από αυτόν του υπουργείου. Όμως δεν είναι έτοι και να γιατί:

α) Σε περίοδο γενικής αντιπαράθεσης δεν ανοίγεις νέες πληγές, γιατί έτοι μεταβαθμίζεις το κύριο και αποπροσανατολίζεις (συνειδητά ή όχι, το ίδιο κάνει) τους συναδέλφους.

β) Το υπουργείο διαθέτει ένα ολοκληρωμένο σχέδιο, ενώ η ΟΛΜΕ μόνο τη γενική τύφλα της «αναβάθμισης». Είναι φυσιολογικό στις μεικτές επιπροπές, στις οποίες μάλλον θα αυρθεί η ΟΛΜΕ, να μην έχει ούτε καν ολοκληρωμένες ρεφορμιστικές προτάσεις.

γ) Η ΟΛΜΕ, αντί να κινητοποιήσει τους συναδέλφους και να τους ενημερώσει, προτίμησε να σωπάσει.

Επιχειρούμε -στο δεύτερο τεύχος των ΑΝΤΙτετραδίων- μια πρώτη προσέγγιση στο σχέδιο νόμου, ελπίζοντας ότι η ευαισθητοποίηση των συναδέλφων θα προσθέσει πολλά και χρήσιμα. Μέχρι σήμερα (5 Μάη που γράφουμε αυτό το σημείωμα), διαφαίνεται η πρόθεση του ΥΠΕΠΘ, ύστερα από την συνάντηση ΟΛΜΕ - Κουτσόγιωργα, να περάσει αρκετά Π.Δ. κατά το τέλος του Μάη ή τον Ιούνη, ποντάροντας σ' ένα ξεφουσκωμα του κινήματος.

Μακάρι να διαψευστούμε...

Το σχέδιο αυτό του προεδρικού διατάγματος χαρακτηρίζει (περιγράφει) με σαφήνεια, απροκάλυπτα εντελώς τις διαθέσεις του ΥΠΕΠΘ. Είναι ένα από τα πολλά προεδρικά διατάγματα και τις κανονιστικές αποφάσεις, με τα οποία η κυβέρνηση προτίθεται να υλοποιήσει τον αντιεκπαιδευτικό νόμο 1566/85. Μια ακόμη προσπάθεια του ΥΠΕΠΘ να καθιερώσει τον τύπο του εκπαιδευτικού που δεν σκέφτεται, δεν έχει λόγο στην εκπαιδευτική διαδικασία, που ακούει, υποτάσσεται και εφαρμόζει άκριτα τις κυβερνητικές επιλογές, που λειτουργεί σαν κανάλι για να περνάει στο σχολείο την διατεταγμένη αστική ιδεολογία.

Άς δούμε μερικά από τα πιο χαρακτηριστικά σημεία του:

1. Ξεχωρίζει την επιμόρφωση σε εισαγωγική, ετήσια, περιοδική και ταχύρριθμη και ορίζει ότι όλες οι μορφές είναι υποχρεωτικές.

2. Επιβάλλει την υποχρεωτική παρακολούθηση και την ελέγχει με ένα ασφυκτικό σύστημα:

- Η επιμόρφωση, εισαγωγική και ετήσια, θεωρείται «διατεταγμένη υπηρεσία».
- «Αδικαιολόγητη αποχή από τα μαθήματα συνεπάγεται

περικοπή αποδοχών και συνιστά πειθαρχικό παράπτωμα».

- Η γραμματεία του επιμορφωτικού κέντρου φροντίζει για την «καταχώρηση των απουσιών σε ειδικό βιβλίο.

- «Εάν οι δικαιολογημένες απουσίες υπερβαίνουν το ένα τέταρτο του συνολικού αριθμού των διδακτικών ωρών, ο εκπαιδευτικός διακόπτει την επιμόρφωση και υποχρεούται να την επαναλάβει».

3. Η επιμόρφωση «αξιολογείται»:

- Στην εισαγωγική επιμόρφωση οι εκπαιδευόμενοι υπο-

πελάνονται σε γραπτή εξέταση. Επιτροπή, υπό τον διευθυντή, αξιολογεί τα δοκίμια και τα χαρακτηρίζει με το χαρακτηριστικό «επαρκώς» ή «μη επαρκώς».

- Για την αξιολόγηση συνεκτιμάται η γνώμη του υπεύθυνου για την παρακολούθηση των διδασκαλιών.

- Στο τέλος χορηγείται «αποδεικτικό» και «όσοι δεν φέρουν κανοί υποχρεούνται να επαναλάβουν την εισαγωγική επιμόρφωση».

Με ανάλογο τρόπο γίνεται και η «αποτίμηση» των αποπλεσμάτων της ετήσιας επιμόρφωσης. Οι εκπαιδευόμενοι «παρακολουθούνται» από τον σχολικό σύμβουλο, «έδιογούνται» από τους διδάσκοντες, εκφράζουν την εποψή τους «μέσω αντιπροσώπων» και στο τέλος παίρνουν «πιστοποιητικό», ότι «παρακολούθησε ανελλιπώς το πρόγραμμα», ότι «εξεπλήρωσε την υποχρέωση συγγραφής ατομικής εργασίας», ότι «επαρκώς ανταποκρίθηκε στην άσκηση διδακτικού έργου».

ΤΟ ΙΔΕΟΛΟΓΙΚΟ ΤΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟ

Το προσχέδιο για την επιμόρφωση δεν ήρθε σαν κεραυνός εν αιθρίᾳ. Έρχεται να συμπληρώσει το πλαίσιο του ΠΑΣΟΚ στην Μ.Ε., μαζί με τον 1566/85 και 1304/82 για τους παιδικούς συμβούλους και το προσχέδιο για την αξιολόγηση.

Σπηλιακά το π.δ. αποτελεί ιδεολογικό πλαίσιο, που σαν σπηλιακά στοιχεία έχει:

α. Το αυταρχικό μοντέλο «ανάπτυξης» του δάσκαλου.

β. Τον κρατικό έλεγχο στην παιδαγωγική μέθοδο και τη διδασκαλία.

γ. Το κοσκίνισμα των νέων συνάδελφων, στο βαθμό που αποδέει την εισαγωγή τους στο δημόσιο με την εισαγωγική επιμόρφωση.

- Το σχέδιο π.δ. τονίζει το πυραμιδωτό, συγκεντρωτικό σημείο εξουσίας, αφού όλες οι εξουσίες και οι έλεγχοι είναι αποδρομοί. Προέρχονται από το ΥΠΕΠΘ και τα επιμορφωτικά κέντρα και ο εκπαιδευτικός δεν έχει κανένα λόγο για το πρόγραμμα, παρά μόνο τη συμπλήρωση ενός ερωτηματισμού χωρίς περιεχόμενο.

- Με το πρόσχημα της παραπέρα εξειδίκευσης και πιάσης νέων μεθόδων, το ΠΑΣΟΚ επιχειρεί να περάσει το μέρος του μοντέλλο διδασκαλίας και όχι μόνον αυτό (διδακτική μεθοδολογία, εκπαιδευτικό σύστημα, οργάνωση, διοίκηση, μεθοδολογία, αξιολόγηση του μαθητή, αυτοαξιολόγηση, φιλοσοφία, κοινωνιολογία για την εκπαίδευση).

Το σχέδιο π.δ. έρχεται σε μια περίοδο που η αστική τάξη και οι θεσμοί της περνάνε κρίση, που η αμφισθήτηση του εκπαιδευτικού συστήματος βαθαίνει. Έρχεται σε μια περίοδο που η κυβέρνηση –μέσω της θεωρίας του εκουγχρωματού, της παραγωγικότητας και της αναβάθμισης – προπονεί να ελέγχει το κίνημα των εκπαιδευτικών και τις αποδράσεις της αμφισθήτησης. Ένα τέτοιο νομοσχέδιο

λύνει τα χέρια της κυβέρνησης, μακροπρόθεσμα δε ολόκληρης της αστικής τάξης. Ελπίζει η κυβέρνηση, πως – με δασκάλους που έδωσαν εξετάσεις και πέρασαν, που αργά και σταθερά εμπλούτισαν τις γνώσεις τους με τη μεθοδολογία της αστικής τάξης – θα στεριώσει την κυριαρχία της στο σχολείο.

ΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΟΥ

Η επιμόρφωση, που προτείνει το π.δ. δεν είναι μια αθώα διαδικασία. Είναι σίγουρο πως:

α. Η εισαγωγική επιμόρφωση αποβλέπει και στην κατάργηση της επετηρίδας (θα προσλαμβάνεται άραγε εκπαιδευτικός, που δεν θα παίρνει αποδεικτικό κατά την εισαγωγική επιμόρφωση.)

β. Η ετήσια και ταχύρριθμη επιμόρφωση θ' αποτελέσει κριτήριο για την εξέλιξη των εκπαιδευτικών. Θ' αποτελέσει τη βάση για «νέα επιστημονικά φακελλώματα» από το κράτος του ρουσφετιού, του αυταρχισμού, των υποκλοπών και της διαφθοράς.

Σ' αυτές του τις επιδιώξεις, το ΥΠΕΠΘ είναι σίγουρο πως θα αξιοποιήσει την πληθώρα των νέων αδιόριστων εκπαιδευτικών – που επιτρέπουν στο κράτος «αξιολογικό», «αξιοκρατικό» έλεγχο, διευκολύνοντας το «κοσκίνισμα» των νέων δασκάλων – και την κοινή γνώμη που έχει σήμερα επηρεασθεί αρκετά από μια άποψη, που φορτώνει τα λάθη, την κρίση και την ανεπάρκεια του εκπαιδευτικού συστήματος, καθώς και τις αποτυχίες των παιδιών, στον κακό δάσκαλο.

γ. Ακόμα φαίνεται καθαρά πως επιχειρείται μια ακόμα εξευτελιστική διαδικασία για τους εκπαιδευτικούς. Με απουσίες, αποβολές, πειθαρχικά και παρακολούθηση, ο εκπαιδευτικός γίνεται για ένα χρόνο έρματο στα χέρια του επιμορφωτή και του σχολικού συμβούλου, θέσεις που είναι θέβαιο ότι θα πλαισιωθούν από τους ευνοούμενους της κυβέρνησης.

Οι συζητήσεις που γίνονται στα σχολεία και οι αρνητικές αντιδράσεις των εκπαιδευτικών, μας επιπρέπουν να προβλέψουμε ότι το π.δ. θα επιστραφεί από τους καθηγητές στο ΥΠΕΠΘ σαν απαράδεκτο, ότι δεν πρόκειται να γίνει δεκτό ούτε καν σαν βάση συζήτησης.

ΔΙΑ ΤΑΥΤΑ...

α) Αποχωρούμε απ' όλες τις μεικτές επιπροτές του υπουργείου. Αρκετά με τον κρατικό αυταρχισμό και την χειραγωγή του αστικού κράτους.

β) Η όποια επιμόρφωση, που πρέπει να γίνεται με την συμμετοχή των συναδέλφων (ατομικά και συλλογικά), οφείλει να λαμβάνει υπόψη της τις εξελίξεις στην επιστήμη, την τέχνη, τον πολιτισμό, την κοινωνική πάλη και την εκπαίδευση.

γ) Η επιμόρφωση να μην παίζει κανένα ρόλο στην μισθολογική και βαθμολογική εξελίξη, καθώς και στο διορισμό του εκπαιδευτικού.

δ) Αν χρειαστεί, να γίνεται από τα εκπαιδευτικά σωματεία (ΟΛΜΕ - ΔΟΕ), σε συνεργασία με τις επιστημονικές ενώσεις (Μαθηματική Εταιρεία, Ένωση φιλολόγων κ.λπ.) καλλιτεχνικά σωματεία την Εταιρεία Ελλήνων Λογοτεχνών, καθώς και Πανεπιστημιακά Ιδρύματα.

ε) Είναι φυσιολογικό, οι ώρες παρακολούθησης των επιμορφωτικών σεμιναρίων να αποζημιώνονται.

σ) Να δοθεί επίσης βάρος στην αυτομόρφωση (διατακτική για βιβλία, μην το ξεχνάμε...), στην ανταλλαγή πείρας στα πρωτοβάθμια σωματεία δασκάλων - καθηγητών, καθώς και στους συλλόγους.

Στέλιος Σταυρινάδης

Οι τεμπέληδες της... εύφορης κοιλάδας και πώς το ΥΠΕΠΘ «διορθώνει» τις κοινωνικές ανισότητες

Το Υπουργείο Παιδείας έχει καταφέρει —μ' ένα τρόπο που θα τον ζήλευε και ο Γκαίμπελς— να πείσει ως ένα βαθμό την κοινή γνώμη, ότι οι εκπαιδευτικοί είναι ένα στρώμα ιδιαίτερα προνομιούχο, ως προς το χρόνο εργασίας του, σε συνάρτηση με τις αποδοχές του.

Ας δούμε, όμως, συγκεκριμένα τα πράγματα:

Ο εκπαιδευτικός της μέσης εκπαίδευσης έχει υποχρεωτικό διδακτικό ωράριο —η πλειοψηφία— 21 ώρες.

Επειδή σε καμιά ειδικότητα δεν υπάρχει σταθερή και περιορισμένη ώλη (διαφορετικές τάξεις, αλλαγές της ώλης, δέσμες κ.λπ.), ο εκπαιδευτικός είναι υποχρεωμένος —στην καλύτερη περίπτωση— να αφιερώσει για κάθε διδακτική ώρα άλλη μια ώρα προετοιμασίας.

Στις ώρες αυτές, προστίθενται οι ώρες που είναι απαραίτητες για τη διόρθωση ασκήσεων, εργασιών, διαγωνισμών και εκθέσεων των μαθητών.

Αυτή είναι μόνο η διδακτική μας δουλειά. Δίπλα σ' αυτήν, έχουμε και την υποχρεωτική γραφειοκρατική δουλειά: τήρηση βιβλίων απουσιών, τήρηση καρτελών μαθητών, έλεγχοι κ.λπ.

Στα περισσότερα, σχολεία μάλιστα, λόγω έλλειψης διοικητικού προσωπικού, είμαστε υποχρεωμένοι να τηρούμε το αρχείο, το μητρώο μαθητών, το πρωτόκαλο, τα μισθοδοτικά. Και αν το περιφερειακό γραφείο εκπαίδευσης δε θέλει να συμπληρώσει τα κενά (και είναι πολλά αυτά) με αναπληρωτές καθηγητές, είμαστε υποχρεωμένοι να δεχτούμε υπερωρίες.

Στη κοινή γνώμη μένει, βέβαια, το τυπικό ωράριο των 8.30 - 2.30 και τα 15νημέρα διακοπών των Χριστουγέννων και του Πάσχα. Και κανένας φυσικά υπουργός Παρείας δε μας υπερασπίστηκε, σαν το μόνο κλάδο που παίρνει υποχρεωτικά και καθημερινά «δουλειά για το σπίτι!». Αυτά ως προς τους τεμπέληδες...

Ας μιλήσουμε τώρα και για την... ευφορία μας. Τα απόλυτα νούμερα λένε ότι:

α) ο μισθός του πρωτοδιόριστου, που αναγκαστικά υπηρετεί αρκετά χιλιόμετρα μακριά από τον τόπο του και την οικογένειά του, είναι περίπου 49.000 δρχ. Με αυτά πρέπει να καλύπτει τις δικές του ανάγκες (τροφή - στέγη κ.λπ.) και επειδή δεν υπάρχει πλέον πρωτοδιόριστος κάτω των 30 χρονών (πράγμα που σημαίνει ότι το μεγαλύτερο ποσοστό έχει ήδη οικογένεια), πρέπει να συνεισφέρει (στην καλύτερη περίπτωση) στα οικογενειακά έξοδα και (στη χειρότερη περίπτωση) να συντηρεί εξ ολοκλήρου την οικογένειά του. Ας λάβουμε επίσης υπ' όψη μας τα έξοδα των μετακινήσεών του για να μην ξεκοπεί από την οικογένειά του, στην περίπτωση που αυτή δεν μπορεί να τον ακολουθήσει, ή τα έξοδα μετακόμισης ολόκληρης της οικογένειας.

Σα να μη φτάνουν τα όσα ο καθένας υποφέρει στα χρόνια της αδιοριστίας...

β) Ο μισθός οικογενειάρχη με 20 χρόνια υπηρεσίας και τρία παιδιά, κυμαίνεται στις 90.000 δρχ.

γ) Οι μισθοί μας, έχουν παγώσει εδώ και δύο χρόνια κατά τη

διάρκεια των οποίων η αύξηση του τιμάριθμου ήταν αλματώδης με αποτέλεσμα να μειωθεί η αγοραστική δύναμη μας κατά 30% (σύμφωνα με τα στοιχεία ακόμη και του ΥΠΕΠΘ). Και όλα αυτά με επίσημα αποδεκτό δόσιο φτώχειας 110.000 χιλιάδες δρχ. για τετραμελή οικογένεια. Τα σχόλια περιτεύουν.

Το Υπουργείο δημος —με τη συγκατάθεση της κυβέρνησης βεβαια —θεωρεί ότι η θέση των Εκπαιδευτικών είναι αξιοζήλευτη μέσα στην ελληνική κοινωνία και γι' αυτό θα πρέπει να την απολαύσουν όσο το δυνατόν περισσότεροι (!). Γι' αυτό αγωνίζεται να καθιερώσει ιδιαίτερα... κοινωφελή μέτρα: το σπάσιμο των επετηρίδων για το διορισμό, μέτρο που θα το ακολουθήσει και η άρση της μονιμότητας.

Αυτή είναι μια υποχρεωτική ευθυγράμμιση με τα όσα επικρατούν στο δημόσιο και στην εκπαίδευση.

Το Υπουργείο της Ευρώπης, λοιπόν, προχωράει με βήματα

* Καθιέρωσε την παράκαμψη της επετηρίδας με την παγίδες των «απρόσιτων περιοχών». Έτσι, οι απελπισμένοι αδιόριστοι προτιμούν να δευσμευτούν για πέντε χρόνια, κάνοντας τους σύγχρονους Διγενείς Ακρίτες. Αυτό το μέτρο δίνει ακόμη τη δυνατότητα στο υπουργείο να βολεύει τους «ημέτερους» με πλάγιους τρόπους.

* Με τα προεδρικά διατάγματα της επιμόρφωσης και της αξιολόγησης, θέλει να καθιερώσει επιλογή των διοριζόμενων καθηγητών, μέσω εξετάσεων. Με αυτό το μέτρο, καταργεί την επετηρίδα και ελέγχει απόλυτα το νεοδιοριζόμενο κομμάτι των εκπαιδευτικών.

* Με τις ίδιες ρυθμίσεις αξιολογεί όποτε θέλει τους εκπαιδευτικούς, αφήνοντας παράθυρα για την αποπομπή και αντικατάστασή τους.

* Ενώ υπάρχουν τεράστια κενά στην εκπαίδευση (τα σχολεία τα τελευταία χρόνια —λειτουργούν κατά μέσω δρο— με 40 έως 50% του εκπαιδευτικού τους προσωπικού, ωρομίσθιους και αναπληρωτές) οι διορισμοί γίνονται με το σταγονόμετρο, αγνοώντας και τις αυξημένες ανάγκες των σχολείων και τις χιλιάδες των αδιόριστων εκπαιδευτικών.

Αυτό δε γίνεται τυχαία. Οι εξαθλιωμένες στρατιές των αδιόριστων, των μισοαπασχολούμενων και μισοαμοιβόμενων αναπληρωτών, λίγη σημασία θα δίνουν στους δρους πρόσληψής τους και θα θεωρούν ότι η ανακύκλωση προσωπικού είναι προς όφελός τους, ενώ στην πραγματικότητα οι εκπαιδευτικοί θα ρίχνονται όλοι και σε πιο χαμηλά μισθολογικά κλιμάκια, μια και στην αγορά εργασία το φθηνό κόστος το εξασφαλίζει η μεγάλη προσφορά εργασίας.

Με τις ρυθμίσεις αυτές η κυβέρνηση από τη μια μεριά εξασφαλίζει πλήρη και άμεσο έλεγχο στο εκπαιδευτικό σώμα και από την άλλη εξοικονομεί αρκετά έσοδα για τα ταμεία της από χρονοεπιδόματα, πληρωμένες άδειες κ.λπ., σε βάρος πάντα των εργοζόμενων εκπαιδευτικών.

Μαλάμω Βαρελα

επιλογή και η διατύπωση των θεμάτων της «Έκθεσης Ιδεών» αναφορά στα θέματα των γενικών εξετάσεων της τελευταίας δεκαετίας¹

Το προηγούμενο τεύχος² προτείναμε την κατάργηση του μαθήματος της «Έκθεσης Ιδεών» και την αντικατάστασή της από προτεραιότητα ασκήσεων ειδών ασκήσεις, που ν' αφορούν στην αγωγή του λόγου και —παράλληλα— την ενίσχυση του μαθήματος των Νέων Ελληνικών. Η πρότασή μας έγινε, με βάση την ανάλυση για τον ειδικό ρόλο του μαθήματος της έκθεσης στη δευτική διαδικασία, όπου τονίσαμε:

- Ότι αποτελεί το προνομιακό μάθημα αναπαραγωγής και εμπέδωσης της κυρίαρχης ιδεολογίας.
- Ότι συντελεί στον κοινωνικό έλεγχο και την επιλογή των μαθητών, αναπαράγοντας τις κοινωνικές ανισότητες.
- Ήτο το τεύχος θα εξετάσουμε τη σχέση των θεμάτων της έκθεσης με τον ειδικό της ρόλο.

Η «ΚΡΙΤΙΚΗ» ΤΩΝ ΘΕΜΑΤΩΝ ΤΩΝ ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ ΚΑΙ Ο ΤΥΠΟΣ

Απόνο, μετά τις εξετάσεις στο μάθημα της έκθεσης, το πεδίον- του τύπου, αφιερώνει αρκετές στήλες για τις των υποψηφίων, αλλά και διάφορων άλλων «ειδικούς», σχετικά με το θέμα και ιδιαίτερα τη διατύπωσή του. Παραπότερες φορές, οι χαρακτηρισμοί είναι απλοίκοι, όπως: «Θέματα», «ήταν θέμα υψηλού επιπέδου... πετυχημένα - παγίδα», «Η επιλογή... μπορεί να χαρακτηριστεί αποχής».

Η ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΕΠΙΛΟΓΗΣ ΤΩΝ ΘΕΜΑΤΩΝ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

Είναι ότι μια τοποθέτηση αναφορικά με τα κριτήρια των θεμάτων, δεν μπορεί να παραγνωρίζει τον ιδιαίτερο ρόλο του μαθήματος. Με άλλα λόγια θα λέγαμε, ότι τα θέματα και διατυπώνονται με τρόπο, που δεν επιτρέπει στους αμφισβητήσουν την κυρίαρχη ιδεολογία και, άρα, να την κριτική τους ικανότητα.

Απότοια θέματα είναι λιγότερο ή περισσότερο ασαφή ή ανατυπωτικά, αυτό είναι επουκιώδες. Εξετάζοντας απ' αυτή γωνία τα θέματα των Εκθέσεων που δίνονται στους μαθητές, μπορούμε να καταλήξουμε στο συμπέρασμα, ότι η διατύπωση των θεμάτων δεν είναι απλά άστοχη ή ανατυπωτικές φορές), αλλά είναι πάντοτε σύστοιχη με το ρόλο σκοπού του μαθήματος.

ΠΟΙΟΣ ΕΠΙΛΕΓΕΙ ΤΑ ΘΕΜΑΤΑ ΜΕ ΠΟΙΑ ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΚΑΙ ΓΙΑ ΠΟΙΟ ΣΚΟΠΟ

Απ' όλα, υπάρχει πρόβλημα με τον τρόπο που επιλέγονται τα θέματα. Δηλαδή ποιός τα επιλέγει, με ποιά για ποιό σκοπό. Το αναλυτικό πρόγραμμα και οι ΥΠΕΠΘ για τη διδασκαλία του μαθήματος, μάλλον την προσπάθεια για τον προσδιορισμό των κριτη-

ρίων επιλογής και του τρόπου διατύπωσης των θεμάτων.

Παραθέτουμε μερικά αποσπάσματα από τις οδηγίες του ΥΠΕΠΘ:

«Τα θέματα των Εκθέσεων πρέπει πάντοτε να είναι ουσιαστικά ως προς το περιεχόμενο και να παρέχουν στους μαθητές τη δυνατότητα να εκφράζουν τις ιδέες τους. Ιδιαίτερα για το πρόβλημα της ζωής και της κοινωνίας.

Είναι προτιμότερο να συνδέονται με το σύγχρονο προβληματισμό, να ανταποκρίνονται στις εμπειρίες, τα ενδιαφέροντα και τις γνώσεις δύλων των μαθητών του ελλαδικού χώρου και να αγγίζουν την ευαισθησία τους. Προπάντων να μην είναι εξειδικευμένα ούτε επιγραμματικά διατυπωμένα (...)

Η διατύπωση των θεμάτων πρέπει να είναι τέτοια, ώστε να προσανατολίζει κάπως το μαθητή, να τον βοηθάει στην ανάκληση ορισμένου παραστατικού υλικού και στην οργάνωση και ανάπτυξή του. Οπωσδήποτε όμως δεν πρέπει να δεσμεύει το μαθητή στην ελεύθερη έκφραση των απόψεών του, ούτε στη γενική στάση που πρέπει να πάρει απέναντι στο πρόβλημα που θέτει» (οι υπογραμμίσεις δικές μου).

Από την παράθεση των παραπάνω βασικών οδηγιών προκύπτουν ορισμένα προβλήματα.

Πρόβλημα πρώτο: «Διαλέγουμε πριν από σας, για σας»

Δεν προσδιορίζονται τα κριτήρια με τα οποία ένα θέμα κρίνεται «ουσιαστικό» ή «μη ουσιαστικό». Εξάλλου, η επιλογή του θέματος αφήνεται στην κρίση του καθηγητή. Αυτό σημαίνει, ότι το θέμα που επιλέγει ο καθηγητής μπορεί για ορισμένους μαθητές να είναι ουσιαστικό, για άλλους, όμως, να μην είναι. Ακόμα, μπορεί να μην είναι για κανέναν. Ανάλογα ισχύουν και για τα θέματα των Γενικών Εξετάσεων. Μόνο που, σ' αυτή την περίπτωση, η επιλογή γίνεται από την Επιτροπή των Εξετάσεων.

Σε έρευνα³ που έχει γίνει, αναφέρεται ότι τα θέματα τα επιλέγει, συνήθως, ο καθηγητής της τάξης (95%). Και τα κριτήρια με τα οποία επιλέγει τα θέματα είναι:

- α) Οι απαιτήσεις των πανελλήνιων (γενικών) εξετάσεων: 76,2%.

β) Οι γνώσεις και γενικότερα το πνευματικό επίπεδο των μαθητών: 66,2%.

γ) Τα ιδιαίτερα ενδιαφέροντα των μαθητών: 32,5%.

Από τα παραπάνω συμπεραίνουμε, ότι βασικό κριτήριο με το οποίο οι καθηγητές επιλέγουν τα θέματα, είναι οι απαιτήσεις των εξετάσεων. Η επιλογή των θεμάτων μ' αυτό τον κριτήριο αλλοτριώνει και τους καθηγητές και τους μαθητές, γιατί:

1) Οι μαθητές αναγκάζονται να διαπραγματεύονται θέματα, που δεν ανταποκρίνονται στις γνώσεις και τα ενδιαφέροντα τους και που επιβάλλονται από άλλους. Ο εξαναγκασμός και η συμμόρφωση των μαθητών προς ό,τι τους επιβάλλουν, έχει σαν αποτέλεσμα να συνηθίζουν στην αδράνεια και την υποταγή.

2) Ο εγκλωβισμός των καθηγητών στις απαιτήσεις των εξετάσεων, στερεί τη δυνατότητα για κάθε πρωτοβουλία και καινοτομία. Παράλληλα λειτουργούν εξουσιαστικά, με αποτέλεσμα την όξυνση των σχέσεων τους με τους μαθητές.

Πρόβλημα δεύτερο: «Όλοι το ίδιο είμαστε, λαός και Κολωνάκι»

Φαίνεται ότι το ΥΠΕΠΘ... αγνοεί, ότι στις ταξικές κοινωνίες υπάρχουν κραυγαλέες ανισότητες και ότι δεν είναι δυνατόν όλοι οι μαθητές να έχουν τις ίδιες εμπειρίες, ενδιαφέροντα και γνώσεις, ώστε όλοι να ανταποκριθούν με τις ίδιες πιθανότητες επιτυχίας σ' οποιοδήποτε θέμα⁷. Εδώ αξιζει να σημειωθεί ότι, για περισσότερο από μισό αιώνα, οι —μαθητές, και στο σχολείο και στις εξετάσεις— εξετάζονται σε ένα μόνο θέμα.

Πρόβλημα τρίτο: «... σκαρφαλώνουν μέσα σε σκοτάδια απόλυτα...»

Τα θέματα «είναι προτιμότερο να συνδέονται με το σύγχρονο προβληματισμό» και «να μην είναι εξειδικευμένα». Από πάντα, η... προσφιλής τακτική είναι να δίνεται το θέμα της 'Έκθεσης —που μπορεί να αναφέρεται στο πιο σημαντικό μέχρι το πιο ασήμαντο, στο πιο γενικό μέχρι το πιο ειδικό πρόβλημα— και να καλούνται οι μαθητές να αποδείξουν ότι είναι... παντογνώστες. Ας μην ξεχνάμε, ότι ελέγχονται για γνώσεις που δεν έχουν διδαχθεί στο σχολείο.

Πρόβλημα τέταρτο: «Ευδοκιμείτε συμμορφούμενοι»⁸

Η διατύπωση των θεμάτων πρέπει να δίνει στους μαθητές «τη δυνατότητα να εκφράζουν τις ιδέες τους» και «δεν πρέπει να δεσμεύει το μαθητή στην ελεύθερη έκφραση των απόψεών του, ούτε τη γενική στάση...». Οι παραπάνω οδηγίες μπορούν... να μεταφραστούν: «Γράψε τώρα, για να περάσεις, αυτά που θέλουν αυτοί κι ύστερα κάνε ό,τι θέλεις». Άλλωστε στις ίδιες οδηγίες του ΥΠΕΠΘ αναφέρεται: «Η διατύπωση των θεμάτων πρέπει να είναι τέτοια, ώστε να προσανατολίζει κάπως το μαθητή» (η υπογράμμιση δική μου).

Αναφέραμε στο προηγούμενο τεύχος, πως και γιατί -γενικά στην έκθεση- οι μαθητές δεν είναι ελεύθεροι να εκφράσουν τις προσωπικές τους απόψεις. Εδώ εξετάζουμε, πως ο τρόπος διατύπωσης των θεμάτων δεσμεύει τους μαθητές στην έκφραση των προσωπικών τους απόψεων.

Η ΑΠΟΛΥΤΟΤΗΤΑ ΚΑΙ Ο ΔΟΓΜΑΤΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΘΕΜΑΤΩΝ

Τα περισσότερα θέματα διακρίνονται για τον απόλυτο δογματικό τρόπο διατύπωσής τους. Πρόκειται, συνήθως, κατηγορικές κρίσεις - προτάσεις, που εκφράζουν μια συγκεκρινή θέση, την οποία οι μάθητες είναι υποχρεωμένοι να δεχτούν να αναπτύξουν, για να φτάσουν στην επιτυχία.

Το αποτέλεσμα είναι φανερό: εξασφαλίζεται η ιδεολογική συμμόρφωση και η διαμόρφωση υπάκουων συνειδήσεων.

Παραδείγματα:

1) «Η άμιλλα ως παράγοντας πρόσδου» (Πανελλήνιες Εξετάσεις 1981).

Στο συγκεκριμένο, θέμα οι μαθητές καλούνται να υποστηρίξουν την... «αλήθεια» του θέματος. Τη θέση, δηλαδή, όπι τη άμιλλα είναι παράγοντας πρόσδου. Η απόλυτη - δογματική διατύπωση - και μόνο- δεν επιτρέπει στους μαθητές να εκφράσουν αντίθετες απόψεις.

Πόσο, όμως, αντικειμενική είναι η άποψη του θέματος; Σε απάντηση, αρκεί να επισημάνουμε ορισμένα σημεία:

α) Η «άμιλλα», που σύμφωνα με τη διευκρίνηση της Επιτροπής των Εξετάσεων ορίζεται ως «αγώνας για υπερτέρηση - ευγενεία συναγωνισμός», είναι ταυτόσημη με τον ανταγωνισμό. Εξάλλου στο λεξικό του Δημητράκου, ως ανταγωνισμός ορίζεται: «η με αγώνος προσπάθεια ή η άμιλλα μεταξύ των επιδιωκόντων αυτοί τη όμοιον αντικειμενικόν σκοπόν».

β) Η έννοια «πρόσδου» είναι τόσο γενική, ώστε ο προσδιορισμός της δεν είναι τόσο εύκολος και αυτονόητος, όσο αφήνει να εννοηθεί από τη διατύπωση του θέματος. Και μάλιστα διαφαίνεται μια απλοϊκή γραμμική αντίληψη περί πρόσδου Δηλαδή, η ανέλιξη της κοινωνίας από κατώτερες προς ανώτερες μορφές κοινωνικής οργάνωσης, θεωρείται ότι αποτελεί μια διαδικασία που περιέχει μόνο θετικά στοιχεία. Αυτή η αντίληψη «παραγνωρίζει τις αντιφάσεις του ιστορικού γίγνεσθαι, παρητική όψη που συνυπάρχει ανταγωνιστικά με τη θετική».

Αναφερόμενος στο περιεχόμενο της πρόσδου, ο Ε. Μπιτσάκης τονίζει: «Η τεχνολογική πρόσδου είναι αναμφισβήτητα ένα είδος πρόσδου. Άλλα πρώτο, σήμερα ζούμε και τα αρνητικά της είναι δεύτερο, δεν μπορεί να κριθεί καθεαυτή, ανεξάρτητα από την ενσωμάτωσή της σε συγκεκριμένες κοινωνικές δομές. Η οικονομική πρόσδου, το μεγάλο φετίχ της εποχής μας, είναι βέβαια μια μορφή πρόσδου. Άλλα η οικονομική πρόσδου είναι αντιφατική, και όχι μόνο με την έννοια της ανισότητας: στην κεφαλαιοκρατική κοινωνία, η οικονομική πρόσδου των μεν, σημαίνει οικονομική στασιμότητα, πισωδρόμηση ή καταστροφή των δε. Η δε κοινωνική πρόσδου είναι και αυτή «πρόσδου». Μπορεί να εξαλείψει ιστορικά ξεπερασμένες μορφές, αλλά εξίσου καλά μπορεί να γεννήσει νέες μορφές βαρβαριτητών. Από τις προσωπικές δουλείες, μπορεί να οδηγήσει σε απρόσωπη υποδούλωση του αναπτυγμένου καπιταλισμού, από το πόλεμο με δόρατα στη βόμβα ναπάλμ, από το δήμιο με τσεκούρι σε ηλεκτρική καρέκλα, από τις ορδές του Αττίλα στους φούρνους της 'Αουσβίτς» (Οι υπογράμμισεις δικές μου).

γ) Ο ανταγωνισμός αποδύναμώνει την αυτονομία του ατόμου και καταστρέφει τις ανθρώπινες σχέσεις. Αυτό οφείλεται:

i) Στην ένταση της ανταγωνιστικής προσπάθειας και στην αμφιβολία για την αποτελεσματικότητά της.

ii) Στο ότι τα κίνητρα για τη συμμετοχή του ατόμου, σε κάποια της ζωής όπου επικρατεί ανταγωνισμός, είναι εξωτερικοί - επιβαλλόμενα και δεν απορρέουν από εσωτερική ανάγκη για αυτοβελτίωση.

■ Επην κυριαρχία της αποξένωσης και της μοναξιάς εξαφάνιση της συντροφικότητας και της συλλογικότη-

Επιπέρασμα: Αν πρόδος σημαίνει αποξένωση και πνευματική ωση του ανθρώπου, αντιπαλότητα μεταξύ ατόμων και που είναι φυσικοί σύμμαχοι, οικολογική καστροφή, συγκρούσεις και ίσως, τελικά, ολοκληρωτική εξόντωση ανθρωπότητας, τότε η άμιλλα είναι παράγων προόδου¹⁰, εργατικότητα και η δημιουργική προσπάθεια, ως συντελεστήριας και προόδου» (Πανελλήνιες Εξετάσεις 1981). «Συνεχής προσπάθεια δίνει περιεχόμενο στη ζωή μας» (Πανελλήνιες Εξετάσεις 1981).

παίδες αστατούς 1981). Οι μόνοι άλλα σχόλια, παραθέτω ορισμένα αποσπάσματα από την παρούσα εργασία του 'Εριχ Φρού «Να έχεις ή να είσαι»¹¹.

περισσότεροι... άνθρωποι νιώθουν ότι είναι πολύ δύσκολο να
μετατρέψουν τον τρόπο ύπαρξης που καθορίζεται από την απόκτη-
ση συχή υλικών πραγμάτων. Κάθε προσπάθεια σ' αυτή την
απόστη, τους δημιουργεί έντονο άγχος και ανασφάλεια. Τους
νιώθουν σα να βρίσκονται στη μέση του οκεανού, χωρίς να
πάλιμπι. Δεν ξέρουν πως μόνο όταν απαλλαγούν από την
της ιδιοκτησίας, θα μπορέσουν να χρησιμοποιήσουν τις
δυνάμεις και να βαδίσουν μόνοι τους...

τι σημερινά δεδομένα.. δραστηριότητα, γενικά, είναι η αποδεκτή, σκόπιμη συμπεριφορά, που καταλήγει σε κοινωνικά χρήσιμες αλλαγές.

πειρίστητα, με την τρέχουσα έννοια, αναφέρεται μόνο στην φορά και όχι στο άτομο που βρίσκεται πίσω απ' αυτή. Δεν έχει σημασία αν οι άνθρωποι είναι ενεργητικοί, γιατί γεννώνται από μια εμπειρική δύναμη σαν τους σκλάβους, ή από μια παρόρμηση σαν άτομα που κατέχονται από άγχος. Δεν έχει σημασία αν βρίσκουν κάποιο ενδιαφέρον στη δουλειά τους... Ούτε σημασία, αν έχουν κάποια εσωτερική σχέση ή αντλούν ικανοποίηση από που κάνουν...

έννοια της δραστηριότητας δεν κάνει διάκριση ανάμεσα στη δραστηριότητα και την απασχόληση. Αλλά υπάρχει μια μεγάλη διαφορά ανάμεσα στα δύο, που αντιστοιχεί στους δρους «αλλοτριωμένη» και «μη αλλοτριωμένη», σε σχέση με τις δραστηριότητές τους. Στην αλλοτριωμένη δραστηριότητα δεν αισθάνομα τον εαυτό μας το ενεργητικό υποκείμενο της δραστηριότητάς μου. Μάλλον, αισθάνομα το αποτέλεσμα της δραστηριότητάς μου και αυτό σαν «επί πέρα», ξεκομμένο δηλαδή από μένα, που βρίσκεται πάνω στην καρέκλα μου και ενάντια σε μένα. Στην αλλοτριωμένη δραστηριότητα δεν αισθάνομα την ποστικά δε δρω. Εξωτερικές και εσωτερικές δυνάμεις δρουν στην μας. Έχω ολότελα ξεκοπεί από το αποτέλεσμα της δραστηριότητάς μου».

ΞΑΝΔΟΣ ΤΟΥ ΠΑΣΟΚ ΣΤΗΝ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΚΑΙ ΤΑ ΘΕΜΑΤΑ ΤΩΝ ΕΚΘΕΣΕΩΝ

πιστεύουν, ότι θέματα με απόλυτο - δογματικό τρόπο
παραμένα, έμπαιναν τις παλιότερες εποχές που κυβερνούσε η
Αριστοκρατία. Αυτήθετα, από το '81 και μετά, με την άνοδο του ΠΑΣΟΚ
και τη συνέχεια της απόβασής της στην πολιτική, τα θέματα στην έκθεση έχουν αναβαθμιστεί.
Επίσης μας είναι να παρουσιάσουμε, όσο γίνεται, περισσότερα
τα τελευταίων χρόνων, με σκοπό να αποδείξουμε ότι
η πολιτική αλλαγή δεν έχει γίνει. Απλά και μόνο κάποιες
παρεξουσιαστικές σημασίας— αλλαγές, που αφορούν κυρίως την
έκθεση τόσο το περιεχόμενο των θεμάτων. Κι αυτές οι
είναι φυσιολογικές, αν λάβουμε υπόψη μας, ότι η
πολιτική επιβάλλει το δικό της λόγο μέσα από τους εκπαιδευτι-

κούς μηχανισμούς και πολύ περισσότερο μέσα από το μάθημα της έκθεσης. Με πιο απλά λόγια θα λέγαμε, ότι η δεξιά πολιτική πρακτική της κυβέρνησης του ΠΑΣΟΚ, επενδυμένη με «αριστερή» φρασεολογία, αντανακλάται —τηρουμένων των αναλογιών— στην επιλογή και διατύπωση των θεμάτων. Κι ας εξηγηθούμε.

Парадеі́гуата

1) «Ο άνθρωπος, ο αποφασισμένος να μάθει πολλά γράμματα και να διαπρέψει σε μια επιστήμη ή τέχνη, δεν αποβλέπει πια, κατα την επικρατούσα αντίληψη, στην προσωπική του μόνο ευδοκίμηση. Προσφέρει και στους άλλους πολύτιμη αφωγή» (Γενικές Εξετάσεις, Ιούνιος 1985).

Το παραπάνω θέμα χαρακτηρίζεται —πέρα από τα άλλα αρνητικά— για την απόλυτη και δογματική διατύπωση:

αρνητικά — για την αποφασή και συμβολή στατιστική.
 α) «Ο άνθρωπος ο αποφασισμένος...» Αρκεί, λοιπόν, να έχει πάρει ο καθένας την απόφασή του. Η υλοποίησή της θεωρείται δεδομένη. Ο καθένας, δηλαδή, μπορεί να πραγματοποιήσει την απόφασή του και να γίνει επιστήμονας και καλλιτέχνης και μάλιστα να «διαπρέψει!» Άλλωστε... σε «σοσιαλιστική» κοινωνία ζούμε, πλέον, ταξικές αντιθέσεις και συγκρούσεις δεν υπάρχουν (εμπρός στο δρόμο που χάραξε ο Λάσκαρης!), οπότε το πρόβλημα της ισότητας των ευκαιριών έχει λυθεί...

β) Διατυπώνεται ως γεγονός που δεν επιδέχεται αμφισβήτηση — «είναι οντολογικά διατυπωμένο¹²» — ότι οι «διαπρεπείς» επιστήμονες και καλλιτέχνες δεν αποβλέπουν στο προσωπικό τους μόνο συμφέρον, αλλά προσφέρουν «και στους άλλους πολύτιμη αρωγή».

Η παραπάνω ιδεαλιστική θεώρηση της ευθύνης —τή καλύτερα του ρόλου— του επιστήμονα και του καλλιτέχνη, παραγνωρίζει τις κοινωνικές συνθήκες και πιο συγκεκριμένα το γεγονός, ότι «η επιστήμη, έτσι όπως την ξέρουμε, δεν είναι προσιτή παρά σε μια ελίτ¹³». Και πολύ περισσότερο ότι «μορφοποιήθηκε και αναπτύχθηκε από την άρχουσα τάξη και προς όφελός της, έτσι ώστε να είναι σύμφωνη με την κυριαρχία της, δηλαδή έτσι ώστε να εκπρέπει την αναπαραγωγή και ενίσχυση αυτής της κυριαρχίας¹³.

γ) Έμμεσα, αλλά καθαρά, διακρίνει κανείς μια αριστοκρατική αντίληψη περί της αυτοτελεότητας των επιστημών και του

καλλιτεχνών (=σωτήρες της κοινωνίας) και, συνεπώς, υποβαθμίζεται ο ρόλος των εργαζομένων και των αγροτών, που «πλάθουν το ψωμί του κόσμου».

Θα μπορούσαμε να παραθέσουμε όλα —σχεδόν— τα θέματα των τελευταίων χρόνων, για να δείξουμε ότι παρά την αναλυτική τους διατύπωση προβάλλουν —συγκαλυμένα μερικές φορές— μια συγκεκριμένη θέση, την οποία οι μαθητές πρέπει να αποδεχτούν και να στηρίξουν, για να εξασφαλίσουν την επιτυχία τους. Όμως θα αρκεστούμε σε δύο —ακόμα— παραδείγματα, επειδή τα συγκεκριμένα θέματα θεωρήθηκαν από πάρα πολλούς ως επιτυχημένα.

2) «Με τα μέσα μαζικής ενημέρωσης σήμερα πληροφορούμαστε κάθε στιγμή οτιδήποτε συμβαίνει στον κόσμο: Τις περισσότερες φορές χειρούργα βίας και καταστροφής, αλλά και προσπάθειες για την αντιμετώπισή τους. Ποιά θέση έχουν όλα αυτά στους προβληματισμούς ενός νέου στην ηλικία σου, σε μια αποφασιστική περίοδο, όπου το ενδιαφέρον συγκεντρώνεται στην προετοιμασία για ζωή;» (Πανελλήνιες Εξετάσεις, Ιούνιος 1982).

Το συγκεκριμένο θέμα θεωρήθηκε επιτυχημένο, γιατί —τάχα— δεν εκφράζει κάποια «απόλυτη αλήθεια» και άρα δεν προκαθορίζει τις απαντήσεις των μαθητών. Όμως στο παραπάνω θέμα περιέχονται ορισμένες «αντικειμενικές αλήθειες», τις οποίες δεν μπορούν να αμφισβητήσουν οι μαθητές και άρα η αποδοχή τους, προκαθορίζει και την απάντηση.

a) «Με τα μέσα μαζικής ενημέρωσης σήμερα πληροφορούμαστε οτιδήποτε συμβαίνει... Εδώ διατυπώνεται απόλυτα και δογματικά, ότι τα μέσα μαζικής ενημέρωσης σήμερα μας πληροφορούν. Αυτό, όμως, δεν ισχύει. Τα μέσα μαζικής «ενημέρωσης» είναι δυνατόν να μας πληροφορήσουν. Η αξιοποίηση των δυνατοτήτων των μ.μ.ε. για πληροφόρηση, εξαρτάται από το ποιός (-οι) ασκεί τον έλεγχο των μέσων μαζικής ενημέρωσης. Στην ελληνική κοινωνία, για παράδειγμα, ο έλεγχος των μ.μ.ε. ασκείται από μια ολιγάριθμη γραφειοκρατική ομάδα, που τα μέλη της λειτουργούν ως εντολοδόχοι της κυβέρνησης: Παράλληλα, στο χώρο του τύπου κυριαρχούν τα διάφορα συγκροτήματα των μεγαλοεκδότων. Το αποτέλεσμα ενός τόσο ασφυκτικού ελέγχου είναι, τα μ.μ.ε. να μην παρέχουν —ως επί το πλείστον— αντικειμενική πληροφόρηση, αλλά παρα-πληροφόρηση, με στόχο πάντα τον αποπροσανατολισμό και την υποταγή των κυριαρχούμενων τάξεων και στρωμάτων.

b) Άλλη «αντικειμενική αλήθεια» (ή αλλιώς: δεδομένο του θέματος), που δεν επιδέχεται αμφισβήτηση είναι: από τα μ.μ.ε. «πληροφορούμαστε τις προσπάθειες για την αντιμετώπιση γεγονότων βίας και καταστροφής».

Ας σημειωθεί ότι, συνήθως, από τα μ.μ.ε. (μην ξεχνάμε την κυριαρχία της κρατικής τηλεόρασης και του ραδιοφώνου...) «πληροφορούμαστε» για τις προσπάθειες της άρχουσας τάξης για κάθε χώρας την καταστολή των αγώνων των εργαζομένων, στο όνομα της «κοινωνικής συνοχής και ειρήνης». Μάλιστα, οι αγώνες των εργαζομένων «βαπτίζονται» —στις περισσότερες περιπτώσεις— «αναταραχές», «γεγονότα βίας και καταστροφής» κ.λπ.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η «πληροφόρηση» που μας παρέχουν, συχνά, τα κρατικά μέσα ενημέρωσης για τις συσκέψεις και τις προσπάθειες του Ρήγκαν, της Θάτσερ κι των άλλων εταίρων τους, με στόχο την καταπολέμηση της βίας και της τρομοκρατίας. Οι στυλοβάτες, λοιπόν, του κρατικού αυταρχισμού και της τρομοκρατίας (καταστολή των αγώνων των εργαζομένων —καταπάτηση βασικών δικαιωμάτων - επεμβάσεις στα εσωτερικά των άλλων χωρών— πραξικόπηματα και χουντικά καθεστώτα —αποβάσεις και κατοχή άλλων χωρών— πόλεμοι κ.λπ., κ.λπ.),

μας παρουσιάζονται —από τα κρατικά μέσα ενημέρωσης— πολέμιοι της βίας και της τρομοκρατίας!

«Πρώτη», 7/10/87, του Γιάννη Ιωάννου.

Η... ενημέρωση για τη βία και την τρομοκρατία και οι... προσπάθειες για την αντιμετώπισή της.

3) «Στις μέρες μας αναγνωρίζεται όλο και περισσότερο η ανάγκη συμμετοχής των νέων στους διάφορους τομείς της πνευματικής, οικονομικής και, γενικότερα, της κοινωνικής δραστηριότητας.

Εκτιμώντας γενικά το δεδομένο αυτό, απάντησε τεκμηριωμένα σ-ακόλουθα ερωτήματα.

1) Διαθέτουν, και γιατί, οι σύγχρονοι νέοι την ωριμότητα που αποτείται για το ρόλο αυτό;

2) Με ποιές ιδιότητες, χαρακτηριστικές της ηλικίας, μπορούν να πωμισθούν την ευθύνη αυτή;

3) Με ποιούς συγκεκριμένους τρόπους είναι σε θέση να συμβάλλουν ατομικά και συλλογικά στην αντιμετώπιση και επίλυση κοινών προβλημάτων;» (Πανελλήνιες Εξετάσεις, Ιούνιος 1983).

Χωρίς να προχωρήσουμε σε βαθύτερη ανάλυση του θέματος, θα εξετάσουμε δύο, μόνο, ζητήματα:

α) Θεωρείται αντικειμενικό το γεγονός ότι: «Στις μέρες μας εναγνωρίζεται...» και μάλιστα «όλο και περισσότερο η ανάγκη

των νέων...».

Από το κράτος; Δυό χρόνια είχε το ΠΑΣΟΚ στην κυβερνησία (που μπήκε το παραπάνω θέμα) και θεώρησε σωστό να —σε μαθητές, καθηγητές και γονείς ότι— η ψήφιση και οι μαθητικές κοινότητες αποτελούν την πεμπτουσιακότητα της αυταρχικής εκπαίδευσης! Βέβαια, οι φαντάροι, οι άνεργοι νεοεπιτακοποιημένοι μαθητές της αυταρχικής εκπαίδευσης ζόμενοι νέοι και πολλοί άλλοι, θα μπορούσαν να μας ρωτήσουν ότι —στην πραγματικότητα— η καταστολή και η περιποίηση της νεολαίας ονομάζεται πια... συμμετοχή (κατά την περιποίηση = ανασχηματισμός, κοινωνικοποίηση = ατομική περιποίηση + ιδιωτική πρωτοβουλία, Υπερήφανη - Ανεξάρτητη επιπολιτική = ΝΑΤΟ + ΒΑΣΕΙΣ + ΕΟΚ, κ.λπ., κ.λπ.)

Η ΑΝΑΛΥΤΙΚΗ ΔΙΑΤΥΠΩΣΗ ΚΑΙ ΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΗΣ

Εκαθαρίσουμε: οι αλλαγές, κυρίως, στη μορφή των θεωρητική αντί συνοπτικής διατύπωσης) —που δεν είναι αντικότητα της εποχής της «πράσινης αλλαγής»— δεν αποτελούνται αγγύηση για την ουδετερότητά τους. Το αντίθετο μάλιστα αναλυτικό τρόπο διατύπωσης, που μέχρι και μια συγκεκριμένη δόμηση της έκθεσης μπορεί να επιβάλλει (θέματα με - θέμα 1986), πετυχαίνεται η υφαρπαγή της συναίνεσης των, με απότερο σκοπό την ιδεολογική χειραγώγησης, συμματική υποταγή. Είναι φανερό, ότι ο σκοπός αυτού είται πιο αποτελεσματικά από το συνοπτικό τρόπο

που από όλα αυτά είναι τουλάχιστον ακατανόητη η άποψη της σκέψης του μαθητή σε ορισμένη κατεύθυνσης αυτό να σημαίνει ότι του υποβάλλουμε απόψεις¹⁴. Είναι, επιεικώς, υποκριτική —άσχετα με προσωπικές — η θέση: «Ειδικότερα η αναλυτική διατύπωση του θέματος στον εντοπισμό ορισμένων βασικών σημείων, απολύτως το μαθητή και να τον αποτρέψουμε από γενικές αοριστολογίες¹⁵» (οι υπογραμμίσει δικές μου).

ΑΔΙΑΛΕΚΤΙΚΟΣ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΑΣ ΤΩΝ ΘΕΜΑΤΩΝ

Όμως, από την απολυτότητα και το δογματισμό, τα περισσότερα θέματα διακρίνονται και για τον αντιδιαλεκτικό χαρακτήρας, που ευνοεί την καλλιέργεια ενός αντιδιαλεκτικού παραπολιτικού τρόπους σκέψης στους μαθητές.

Θέμα των εξετάσεων του 1983: «Στις μέρες μας αναγνωρίζουμε και περισσότερο η ανάγκη συμμετοχής των νέων...» Εκαθαρίσουμε ορισμένα σχόλια —ευνοϊκά— που αφορούν την περιποίηση τη διατύπωση του θέματος: «... ήταν το καλύτερο που μπορούσε να μπει»¹⁶. Επιπλέον «... το γεγονός ότι είναι διατύπωση αναλυτικά και μάλιστα με αριθμημένα ερωτήματα, δεν αποτελεί περιθώρια για παρεμπηνείς και παρεξηγήσεις. Πρέπει, επομένως, να σημειωθεί ότι τα ερωτήματα έχουν διαλεκτική σχέση μεταξύ τους και αυτό διευκολύνει τον υποψήφιο στη σύνθεση της θέσης»¹⁷.

Με όσα αναφέρονται παραπάνω, το πρώτο ερώτημα που αναφέρεται αντιδιαλεκτικό. Κι αυτό γιατί στο δεδομένο του παραπάνω αναφέρεται ότι «αναγνωρίζεται όλο και περισσότερο η ανάγκη συμμετοχής των νέων...». Άρα, οι νέοι «διαθέτουν» την που απαιτείται για να συμμετέχουν..., αλλιώς δεν θα

«αναγνωρίζονται» η «ανάγκη συμμετοχής.» Τι, λοιπόν, εξυπηρετεί το συγκεκριμένο ερώτημα, στο οποίο —βέβαια— οι μαθητές δεν μπορούν να απαντήσουν αρνητικά;

Εξυπηρετεί στο να αποσπάσει τη συναίνεση των μαθητών στο ζήτημα της συμμετοχής των νέων. Με την έννοια ότι οι θεσμοί της καπιταλιστικής κοινωνίας (κράτος, πολιτικοί θεσμοί, εκπαιδευτικοί θεσμοί κ.λπ.) λειτουργούν τόσο άψογα, ώστε ευνοείται η συμμετοχή των νέων, ανεξάρτητα από κοινωνική προέλευση, τόπο διαμονής κ.λπ. («αναγνωρίζεται», άρα πρέπει να αναγνωρίσουμε ότι συμμετέχουν οι νέοι, ότι η εύρυθμη λειτουργία της αντικής κοινωνίας είναι δεδομένη, ότι... ότι...)

2) Το θέμα των εξετάσεων του 1985: «Ο άνθρωπος, ο αποφασισμένος να μάθει πολλά γράμματα...»

Από τον καιρό που ο άνθρωπος παίρνει την απόφαση για επιστημονική ή καλλιτεχνική σταδιοδρομία, μέχρι να υλοποιηθεί (εξετάσαμε παραπάνω αν μπορεί να υλοποιηθεί και από ποιούς) μεσολαβεί ένα μεγάλο χρονικό διάστημα (πάνω από έξι χρόνια). Κι όμως, σ' αυτό το μεγάλο διάστημα καμιά αλλαγή δε συμβαίνει. Η προσφορά είναι καθορισμένη, προτού ο άνθρωπος υλοποιήσει την απόφασή του να γίνει επιστήμονας ή καλλιτέχνης!

3) «Είχα δύο αγάλματα περίφημα, μια γυναίκα κι ένα βασιλόπουλο, ατόφια —φαίνονταν οι φλέβες, τόση εντέλειαν είχαν. Όταν χάλασαν τον Πόρο, τα χαν πάρει κάτι στρατιώτες και στ' Αργος θα τα πουλούσαν κάτι Ευρωπαίων - χίλια τάλαρα γύρευαν... Πήρα τους στρατιώτες, τους μίλησα: «Αυτά, και δέκα χιλιάδες τάλαρα να σου δώσουνε, να μη καταδεχτείτε να βγουν από την πατρίδα μας. Γι' αυτά πολεμήσαμε».

Με βάση το παραπάνω απόσπασμα του Μακρυγιάννη, να αναπτύξετε τις προσωπικές σας σκέψεις, λαβαίνοντας υπόψη και τα ακόλουθα ερωτήματα:

α) Πως αντιλαμβάνεστε τη στάση του Μακρυγιάννη και ποιά είναι κατά τη γνώμη σας, η σημασία της;

β) Βρίσκετε ότι έχουν επικαιρότητα σήμερα τα λόγια του. (Γενικές Εξετάσεις, Ιούνιος '87).

Το πρώτο ερώτημα, για τη στάση του Μακρυγιάννη και τη σημασία της, δεν έχει νόημα. Μάλιστα προκάλεσε και σύγχιση σε πολλούς μαθητές, γιατί από τη στάση του Μακρυγιάννη για τη διάσωση των αρχαίων μνημείων, οδηγήθηκαν «συνειρμικά» στον αγώνα του για τη λευτεριά¹⁸.

Τα θέματα με ερωτήματα

Η αντιδιαλεκτική διατύπωση είναι ιδιαίτερα εμφανής στα θέματα που περιλαμβάνουν ερωτήματα (συνήθως δύο ή τρία). Σ' αυτού του είδους τα θέματα, προτάσσεται μια άποψη - θέση (το δεδομένο, δηλαδή, του θέματος) και με βάση αυτή διατυπώνονται τα ερωτήματα. Όμως, η αποδοχή της θέσης που προτάσσεται (δεδομένο), προκαθορίζει και την απάντηση των ερωτημάτων. Αναγκάζει τους μαθητές «να αναμασούν ένα συγκεκριμένο μοντέλο απαντήσεων»¹⁹. Απ' αυτή την άποψη, ας μην τρέφουμε αυταπάτες, ότι η ερωτηματική μορφή διατύπωσης —οπωσδήποτε— διευρύνει τα όρια της ελευθερίας έκφρασής και επιδέχεται αντιρρήσεις (ριζικές) και αμφισβητήσεις. Κάθε άλλο μάλιστα! Θέματα αυτού του είδους —όπως δίνονται στο σχολείο και στις εξετάσεις— «παραβιάζουν βασικές παιδαγωγικές αρχές, όπως η ενότητα του περιεχομένου, η σαφήνεια και η προβολή του βασικού προβλήματος που στην ουσία πρέπει να είναι και το μοναδικό. Γίνεται μια διάσπαση με αλλεπάλληλες ερωτήσεις, που πολλές φορές είναι και άτοπες και όλη αυτή η φλυαρία δημιουργεί ασάφεια σχετικά με το αντικείμενο και την ανάλυση»²⁰.

Θέματα με αντίθετες απόψεις

Επίσης, ένας άλλος τύπος θεμάτων είναι τα αναλυτικά διατυπωμένα θέματα, που περιέχουν δύο αντίθετες απόψεις. Ας σημειώσουμε, ότι θέματα αυτού του τύπου δεν έχουν τεθεί στις εξετάσεις των τελευταίων χρόνων, αλλά περιλαμβάνονται και προτείνονται με ιδιαίτερη έμφαση προς τους φιλόλογους στις οδηγίες του ΥΠΕΠΘ για τη διδασκαλία του μαθήματος.

Η παρουσίαση με απλοϊκό τρόπο και η διαστρέβλωση της μη αποδεκτής («αιρετικής») απόψης, χαρακτηρίζουν την... «πλουραλιστική» διατύπωση των θεμάτων αυτών. Οι μαθητές καλούνται να απορρίψουν και τις δύο αντίθετες απόψεις ως «ακραίες» και να ακολουθήσουν μια «μέση οδό». Πρόκειται, ουσιαστικά, για μια αναπροσαρμογή παλαιότερων... αλησμόνητων θεμάτων του τύπου: «Τα υλικά αγαθά ή τα πνευματικά αγαθά είναι διαρκέστερα;». Μ' αυτά τα θέματα, οι μαθητές... ασκούνται στην άρκτη απόρριψη «αιρετικών» και «επικίνδυνων» απόψεων και στον ιδεολογικό επαμφοτερισμό.

Η ΑΣΑΦΕΙΑ ΚΑΙ Η ΑΟΡΙΣΤΙΑ ΤΩΝ ΘΕΜΑΤΩΝ

Επιπλέον και —συνηθέστατα— σε συνδυασμό με τα προηγούμενα χαρακτηριστικά, τα θέματα διακρίνονται για την **ασάφεια** και την **αοριστία** τους. Έτσι: «χανόταν» και χάνεται «ο υποψήφιος μέσα στην αχανή εννοιολογική τους έκταση κι έπρεπε να γεμίσει το απέραντο κενό με μεγάλα λόγια και ιδέες, πράγμα που το έκανε χρησιμοποιώντας το βερμπαλισμό, το ρητορισμό και το στόμφο»²¹

Αξίζει να σημειώσουμε, ότι τα γενικά και αόριστα θέματα —που συχνότατα μπαίνουν και στις εξετάσεις— εκτός από το ότι ωθούν τους μαθητές σε γενική και αόριστη ανάλυση, μεγιστοποιούν και τα περιθώρια υποκειμενικότητας και αυθαιρεσίας στην αξιολόγηση.

Παραδείγματα:

(1) «Ποτέ άλλοτε οι στέγες των σπιτιών των ανθρώπων δεν ήταν τόσο κοντά η μία στην άλλη όσο σήμερα και ποτέ άλλοτε οι καρδιές των ανθρώπων δεν ήταν τόσο μακριά η μία από την άλλη, όσο είναι σήμερα» (Γενικές Εξετάσεις, Ιούνιος 1984).

Στην αξιολόγηση παρατηρήθηκαν αποκλίσεις μεταξύ των βαθμολογητών, που έφταναν μέχρι και δέκα μονάδες!²² Στη «Φιλολογική» (Σεπτ. '84) ο Κ. Μπαλάσκας αναφέρει, ότι σ' ένα μόνο βαθμολογικό κέντρο της πρωτεύουσας υπήρχαν 17% αναβαθμολογήσεις²³.

Τι δείχνουν τα παραπάνω στοιχεία; Ότι η επιλογή του συγκεκριμένου θέματος προκάλεσε σύγχιση και αμηχανία, όχι μόνο στους μαθητές αλλά και στους διορθωτές. Και φυσικά σ' ένα τόσο γενικό θέμα, οι περισσότεροι υποψήφιοι αναφέρθηκαν γενικά και αόριστα σ' ένα μεγάλο αριθμό εννοιών: Άλλοτριάση - αποξένωση, αστυφιλία - πυρηνική οικογένεια, καταναλωτισμός - φαινόμενα κοινωνικής παθογένειας (βία, εγκληματικότητα, ναρκωτικά κ.ά.), άνισες ευκαιρίες - ανεργία, τεχνικός πολιτισμός κ.ά.

(2) «Υποθέστε ότι με την επιτυχία σας στις εξετάσεις αναγκάζεστε, για το χρονικό διάστημα των σπουδών σας, να μετοικήσετε και να βρεθείτε μακριά από το οικείο περιβάλλον σας.

Αν σας δινόταν η δυνατότητα να δημιουργήσετε ένα κύκλο ανθρώπων, μέσα στον οποίο θα θέλατε να ζείτε, κυρίως τον εξωσπουδαστικό χρόνο σας, σε ποια κριτήρια θα βασίζατε την επιλογή των προσώπων, που θα συγκροτούσαν το νέο ανθρώπινο περιβάλλον σας;

Ας σημειωθεί ότι δεν ενδιαφέρει η περιγραφή συγκεκριμένων ανθρώπων τύπων, αλλά η διατύπωση και η αιτιολόγηση των αρχών επιλογής, καθώς και η σύνθεση των χαρακτηριστικών των θα έπρεπε, κατά την άποψή σας, να συγκεντρώνει αυτός ο μικρός κόσμος, ώστε να ανταποκρίνεται στις ανάγκες της κοινωνίας σας πέρα από το στενό πλαίσιο των σπουδών σας» (Γενικές Εξετάσεις, Ιούνιος 1986).

Αξιοσημείωτο, ότι δεν ήταν λίγες οι θετικές κριτικές για το συγκεκριμένο θέμα. Ενδεικτικά αναφέρουμε: «... θέμα υψηλής πιπέδου»²⁴, «Είναι σαφέστατο στη διατύπωσή του και δεν αφήνει περιθώρια για παρανόηση»²⁵.

Όμως, το παραπάνω θέμα αποτελεί ίσως το πιο κλασικό δείγμα φλυαρίας. Όπως εύστοχα παρατήρησε ο Μ. Ανδρόνικος: «τέ δεν ειπώθηκαν τόσο πολλά λόγια, για τόσο λίγα πράγματα». Χρησιμοποίησαν «εκατόν δέκα εννιά λέξεις, εκεί που θα έφτωχαν πέντε: πως διάλεγετε την παρέα σας»²⁶. Η φλυαρία και μόνο —η παραβλέψουμε άλλα, ίσως και πιο σοβαρά, αρνητικά χαρακτηριστικά— προκάλεσε σύγχιση και αμηχανία. Αρκεί να αναφερούμε: α) Η λέξη «κριτήρια» επεξηγείται στην τρίτη παράγραφο τη φράση «αρχές επιλογής» που είναι πιο αφηρημένη και περισσότερο δυσερμήνευτη. β) Η λέξη «μικρόκοσμος» (... δχι μικρόσκοπο!) επεξηγεί την κατανοητή φράση «νέο ανθρώπινο βάλλον». γ) Ολόκληρη η 3η παράγραφος δεν προσθέτει τίποτα καινούργιο. Εκείνο που πέτυχε ήταν να δυσκολέψει και να σκοτίσει τους υποψήφιους. δ) «Κάποια τάση εντυπωσιασμού σε ωραιολογίας υποβόσκει, ενώ το αντίθετο πρέπει να θηρεύει το θέμα: την ακρίβεια, την απλότητα, την σαφήνεια και την αρμόδια ανάμεσα στην εσωτερική και έξωτερη μορφή του λόγου, σε σίας/περιεχομένου και εξωτερικής επένδυσης/λεκτικής διαποστησης, μακριά από πλατειασμούς και λεκτικούς γρίφους»²⁷.

ΘΕΜΑΤΑ ΠΟΥ ΔΕΝ ΕΧΟΥΝ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΑ ΣΥΓΧΡΟΝΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΑΝΑΦΕΡΟΝΤΑΙ - ΣΥΝΗΘΩΣ - ΣΤΟ ΠΑΡΕΛΘΟΝ ΚΑΙ ΕΧΟΥΝ ΕΝΤΟΝΟ ΕΘΝΟΚΕΝΤΡΙΚΟ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑ

Παράλληλα, πολλά από τα θέματα είναι εκτός πραγματικότητας, με την έννοια ότι δεν αναφέρονται στα σοβαρότερα προβλήματα και τις ανησυχίες των νέων. Γιαυτό και είναι αδιάφορος απωθητικά για τους μαθητές. Κατ' ευφημισμόν, λοιπόν, οντωτίζονται «θέματα σύγχρονου κοινωνικού προβληματισμού».

Άλλωστε, πολλά αναφέρονται στο παρελθόν και έχουν σαφέστατο εθνοκεντρικό χαρακτήρα, με στόχο —ίσως— την κανονισμό της προγονολατρείας, με... προοδευτικό προσωπισμό.

Παραδείγματα:

1) Το Θέμα των Εξετάσεων του 1987 (το απόσπασμα του βιβλίου κρυγιάννη).

Το μήνυμα του θέματος είναι ξεκάθαρο: Να προστατέψουμε την αρχαία μνημεία και γενικότερα την αρχαία πολιτιστική κάτιον νομιά μας. Και βέβαια η ευθύνη ανήκει... σε όλους. Κράτος, πουργοί, αρμόδιες υπηρεσίες, σύμβουλοι και παρα-σύμβουλοι, ψηλοί προστάτες της αρχαιοκαπηλείας, αρχαιοκάπηλοι, δημόσιοι και «μη δημόσιοι» άντρες και γυναίκες, υπεύθυνοι και ενωθυνοί, όλοι ενωμένοι για τη σωτηρία της πολιτιστικής κληρονομιάς. Πράγματι, «τόσο εθνοκεντρικό βερμπαλισμό» που τόσο ευρεία κλίμακα²⁸ μόνο στα σχολικά βιβλία παλαιότερων ποχών, στις ομιλίες για τις εθνικές γιορτές —και όχι μόνο— σε σημένων πολιτικών... αρχόντων συναντάμε.

Ίσως το συγκεκριμένο θέμα να μην ήταν άσχετο με την πολι-

πρωτοφαρία. Ας σημειωθεί ότι μπήκε 3 - 4 μήνες μετά την κρίση της Μάρτη με την Τουρκία. Παράλληλα, εκείνη την εποχή παρατητώντας στην κορύφωσή τους οι προσπάθειες του Υπουργού για την επαναφορά των αρχαίων στο γυμνάσιο, συνοδευόμενη από διάφορες κραυγές περί της ανωτερότητας της αρχαιολογίας και του αρχαίου πολιτισμού.

ο αποσπασματικός χαρακτήρας του θέματος, ευνοεί την της εθνικής και παράλληλα την απόκρυψη της κοινωνίας των αγώνων του.²¹

Θέμα των εξετάσεων του 1986 («Υποθέστε ότι με την επι-

Επομένως αυτό δε σχετίζεται με την πραγματικότητα. Γιατί ζητούμε τους υποψήφιους να γράψουν για καταστάσεις που δεν έχουν. Ακόμα, παραγγωρίζει ουσιώδεις διαφορές, όπως: μεταξύ κάποιων κέντρα - μικρές επαρχιακές πόλεις κ.λπ.

κανένας άνθρωπος —και ιδιαίτερα νέος— δεν «επιλέγει» που θα συγκροτήσουν το ανθρώπινο περιβάλλον που προκαθορισμένα και αιτιολογημένα κριτήρια». Άλλωστε, αν οι νέοι άνθρωποι, για να δημιουργήσουν σχέσεις πρώτα να βγάζουν... τον κατάλογο με τα «αιτιολογημένα κριτήρια»!

Ο ΑΤΟΜΟΚΕΝΤΡΙΚΟΣ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ ΤΩΝ ΘΕΜΑΤΩΝ

παράθεση και ανάλυση αρκετών θεμάτων, γίνεται σα-
μποκεντρικός τους χαρακτήρας. Το άτομο, πέρα και έξω
από ιστορικές και κοινωνικές συνθήκες, θεωρείται —στα πιο
— παντοδύναμο, που μπορεί να καθορίσει την τύχη του.

Παράλληλα, καλείται ο υποψήφιος να δείξει την πίστη του προς τις καθιερωμένες αξίες, μέσα παό μια άκρατη ηθικολογία και βερμπαλισμό. Χαρακτηριστικά είναι τα θέματα των εξετάσεων του 1985 και 1986, που αναλύθηκαν παραπάνω.

Ακόμα και σε ορισμένα θέματα που δεν υπάρχει μια τέτοια θεώρηση του ατόμου, δίνεται παρ' όλα αυτά μια εξιδανικευμένη εικόνα της κοινωνίας, που μπορεί να βοηθήσει το άτομο να φτάσει στην επιτυχία. Πιο συγκεκριμένα, προβάλλεται η κοινωνία ως ένα ουδέτερο σύνολο, που λειτουργεί αρμονικά. Σαν να μην υπάρχουν, δηλαδή, κυριαρχες και κυριαρχούμενες τάξεις και στρώματα που συγκρούονται μεταξύ τους.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Τελειώνοντας, θέλουμε να επαναλάβουμε ότι τα θέματα, όπως επιλέγονται και διατυπώνονται, βρίσκονται σε αντιστοιχία με τον ειδικό ρόλο του μαθήματος της «Έκθεσης Ιδεών».

Απ' αυτή την άποψη επιβάλλουν ένα συγκεκριμένο τρόπο σκέψης, που οδηγεί στην ιδεολογική συμμόρφωση και την πνευματική υποταγή των μαθητών. Παράλληλα, όμως, λειτουργούν και ως εκφραστικά πρότυπα, που ευνοούν τη γλωσσική σχηματοποίηση και αλλοτρίωση.

Επομένως, είναι απλουστευτικός ο διαχωρισμός των θεμάτων σε «υψηλού επιπέδου» και «ατυχή». Γιατί παραγνωρίζει τις κραυγαλέες εκπαιδευτικές και κοινωνικές ανισότητες, γενικότερα, και την προνομιακή θέση του μαθήματος της Έκθεσης, ειδικότερα, στην εκπαιδευτική διαδικασία.

Γιώργος Καββαδίας

ΩΣΕΙΣ - ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- ων, Νέα Παιδεία, τ. 37, χειμώνας 1986.

  - 13) Έκδ. Βέργος, «αυτο»κριτική της Επιστήμης (συλλογή κειμένων).
  - 14) Γ. Παγανός, Η έκθεση στο Λύκειο, Σεμινάριο 2, Νέα Ελληνικά, Πανελλήνια Ένωση Φιλολόγων, Αθήνα - Ιούνιος 1983.
  - 15) Το ίδιο.
  - 16) «ΕΘΝΟΣ», Τετ. 22.4.87.
  - 17) Το ίδιο.
  - 18) Αθ. Κ. Κιτσάκης, Το μήνυμα του Μακρυγιάννη κι ο εθνοκεντρικός βερμπαλισμός..., Σύγχρονη Εκπαίδευση, τ. 35, Ιουλ. - Αυγ. 1987.
  - 19) Σ. I. Καργάκος, Θέματα Σύγχρονου Προβληματισμού, Gutenberg 1984.
  - 20) Γ. Μωραΐτης, «Η Έκθεση των Ιδεών στο Λύκειο, σαν μάθημα και σαν πράξη αξιολόγησης», Επιστημονική Σκέψη, τ. 26.
  - 21) Αλ. Τζιόλας, «Το μάθημα της έκθεσης. Τί φταιει, το μάθημα ή η διδασκαλία του?», Φιλόδογος, τ. 34, χειμώνας 83.
  - 22) Νέα Παιδεία, τ. 31
  - 23) Το ίδιο.
  - 24) «Έθνος», Τετ. 11.6.88
  - 25) Το ίδιο.
  - 26) Φ. I. Κακριδής, «Εύκολα και βατά», «Το BHMA», 29.6.1986.
  - 27) Γ. Κοντόπουλου, Γύρω από την «Έκθεση» των Γενικών Εξετάσεων του 1986, Σύγχρονη Εκπαίδευση, τ. 30, Σεπτ.-Οκτ. 1986
  - 28) Αθ. Κ. Κιτσάκης, το ίδιο.

ΜΕΡΟΣ Β'

ΣΧΟΛΙΚΗ ΕΠΙΔΟΣΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗ

Η εικόνα που παρουσιάζουν τα στατιστικά στοιχεία, που συνδέουν τη σχολική επίδοση επιτυχία ή αποτυχία με την κοινωνική προέλευση, αποδεικνύει —με τον πιο παραστατικό και σαφή τρόπο— ότι ακριβώς η ανισότητα στη σχολική επίδοση είναι το καθρέπτισμα της κοινωνικής ανισότητας και γενικότερα η επιτυχία ή αποτυχία στο σχολείο συνδέεται —κατά κύριο λόγο— με την ταξική προέλευση.

Η ανάλυση των δεδομένων των στατιστικών στοιχείων έδειξε καθαρά, πως η εκπαίδευση —στο κεφαλαιοκρατικό σύστημα παραγωγής— έρχεται να διαδραματίσει κύριο ρόλο στην αναπαραγωγή της εργατικής τάξης, σαν τάξης εξουσιαζόμενης, καθώς το ίδιο το εκπαιδευτικό σύστημα —με τα μέσα και τους μηχανισμούς του (βαθμοί, εξετάσεις, διαγωνίσματα κ.λπ.)— διακρίνοντας τους μαθητές σε ομάδες επίδοσης («καλοί», «μεσαίοι», «κακοί»), μεταφέρει μέσα στο σχολείο τις ταξικές αντιθέσεις και διαφορές, που υπάρχουν στο επίπεδο των κοινωνικών σχέσεων παραγωγής.

Έτσι, η εκπαίδευση αναπαράγει το χωρισμό χειρωνακτικής και πνευματικής εργασίας, που προσιδιάζει στις κεφαλαιοκρατικές σχέσεις εξουσίας, στην αναπαραγωγή της αστικής τάξης, των ιδεολόγων της, των διευθυντών της παραγωγής και της κρατικής γραφειοκρατίας, με δυό λόγια στη διευρυμένη αναπαραγωγή και των φορέων που προσανατολίζονται στις λειτουργίες των διευθυνόντων!

Ας δούμε, για τελευταία φορά, μέσα από τα ίδια τα στοιχεία της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας (Ε.Σ.Υ.Ε.), τι ευκαιρίες για μόρφωση είχε κάποιος που γεννήθηκε το 1968, από γονείς «αγρότες ή κτηνοτρόφους ή ασχολούμενους με τα δάση», κατηγορία εργαζομένων που αποτελούσε το 1971 το 41,7% του ενεργού πληθυσμού της χώρας. Σύμφωνα με τις στατιστικές είχε τις παρακάτω πιθανότητες:

20% να μην πάει στο ΓΥΜΝΑΣΙΟ.

Αν πήγαινε,

30% να μην το τελειώσει.

Αν το τελειώνε.

30% να μην πάει στο ΛΥΚΕΙΟ.

Αν πήγαινε,

30% πιθανότητες να μην αποφοιτήσει.

Πόσες πιθανότητες είχε να περάσει στην τριτοβάθμια εκπαίδευση; Την ακαδημαϊκή χρονιά 1980-81, μόνο το 17% των σπου-

Η ανισότητα στη σχολική επίδοση είναι συνάρτηση της κοινωνικής ανισότητας

δαστών ανήκουν στην παραπάνω κατηγορία. Τι σημαίνει αυτό; Αναλογικά, από τις 45.155 θέσεις για ΑΕΙ - ΤΕΙ μόνο 7.676 «προορίζονται» για τα παιδιά των αγροτών. Δηλαδή, μόνο το 8,2% του συνόλου των παιδιών των αγροτών έπαιρναν πτυχίο ανώρης ή ανώτατης σχολής ή —με άλλα λόγια— 1 στους 11. Και όχι αυτά, χωρίς να λάβουμε υπόψη μας τις ταξικές διαφοροποιήσεις στο χώρο αυτό. Δηλαδή, αυτός ο ένας στους έντεκα, σε τί εισόδημάτων αγροτική οικογένεια ανήκει...

Εκτός δύο από τις άνισες δυνατότητες για την εισαγωγή στην ΑΕΙ - ΤΕΙ, υπάρχουν και οι άνισες δυνατότητες για τις κοινωνικές σχολές:

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗ	ΥΙΟΣ ΑΓΓΟΤΟΥ, ΗΠΥΝΤΩΦΟΥ	ΕΖΕΥΘΕΨΙΑΚΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ
ΕΥΝΟΣΙΟ ΦΟΙΤΗΤΙΚΟΥ ΠΛΗΝΗΘΥΝΟΥ	17%	16%
ΙΑΤΡΙΚΗ ΑΘΗΝΑΣ	9,3%	32%
ΧΗΜΙΚΩΝ ΜΗΧΑΝΙΤΩΝ	12,5%	23%

Η κατάσταση της Εκπαίδευσης στην Ανατολική Ευρώπη

«Στη διαστρωματωμένη ταξική κοινωνία, ο καταμερισμός της εργασίας, σε άλλους επιφυλάσσει δημιουργική ζωή και οικονομική άνεση, επαγγελματικό κύρος και κοινωνική εξουσία και άλλους τους καταδικάζει σε μονότονη και αλλοτριωτική εργασία, λιγότερα υλικά αγαθά και στέρηση πνευματικών κινήτρων».

Σύμφωνα λοιπόν με τα ελληνικά και διεθνή δεδομένα είναι εύκολο σήμερα κανείς να προβλέψει με μεγάλη ακρίβεια τις δυνατότητες - πιθανότητες μιας κατηγορίας μαθητών, να προχωρήσουν ή όχι στην ανώτατη εκπαίδευση, σύμφωνα με την κοινωνι-

οικονομική προέλευση — το επάγγελμα, τα έσοδα, το μορφωτικό επίπεδο — που έχουν οι οικογενειών των μαθητών αυτών.

Επίσης:

ΕΙΔΑΓΩΓΗΣ ΣΤΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

Γαλλία ΗΠΑ Αγγλία Ανατ. Γερμανία Βενεζουέλα				
1960	1965	1970	1975	1980
Y	Y	Y	Y	Y
6TIS 2	6TIS 2	6TIS 2	6TIS 2	6TIS 2
Y	Y	Y	Y	Y

Το ποσοστό των φοιτητών με προέλευση από τις ανώτερες επαγγελματικές κατηγορίες, είναι 45% ως 60% στις δυτικές χώρες ποσοστά των φοιτητών με προέλευση από τις οικογένειες «επελιγκένσιας» είναι 45% ως 55% στις ανατολικές χώρες.

Επειδή τα συμβαίνει;

a. Το σχολείο στη Σ.Ε.

επί την Οκτωβριανή Επανάσταση

Τα αύρια χαρακτηριστικά της μετεπαναστατικής εποχής — και γενικό διάστημα που χοντρικά κράτησε μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του 1950 — ήταν η θεαματική αύξηση του μαθητικού πληθυσμού, η εξαφάνιση του αναλφαβητισμού και η τεράπονη αύξηση του ποσοστού προσώπων με μόρφωση γυμνασιακή πανεπιστημιακή, με εργατική και αγροτική προέλευση.

Εξαφάνιση του αναλφαβητισμού, τόσο στη Σοβιετική Ένωση και στις υπόλοιπες χώρες της Ανατολικής Ευρώπης, αποτελέστηκε — από τη σοσιαλιστική εξουσία — σα μια από τις υπούργειες υποχρεώσεις της, γεγονός που είχε σαν αποτέλεσμα την εντυπωσιακή αύξηση των εκπαιδευόμενων.

Στη Σοβιετική Ένωση², οι 112.000 μαθητές του 1914 γίνονται το 1930 και φτάνουν τα 2,5 εκατ. περίπου στα μέσα της δεκαετίας του 1950. Στο επίπεδο της μέσης και ανώτερης παιδικής ηλικίας, ≈ 290.000 περίπου άτομα που είχαν κάνει ανάλογες σπουδές την περίοδο της τσαρικής Ρωσίας, γίνονται 16 εκατ. το έτος 1950, έχερνούν τα 58 εκατ. είκοσι περίπου χρόνια αργότερα, αύξηση δηλαδή κοντά στα 300%, σε μια περίοδο (1940-1950) που θεωρείται στο σοβιετικό λαό εκατομμύρια θυμάτων, λόγω του αναπτυξιακού και της γερμανικής εισβολής.

Την ίδια αυτή περίοδο, που στο επίπεδο μέσης και ανώτερης παιδικής ηλικίας έχουμε αύξηση περίπου 300%, ο συνολικός πληθυσμός της οικονομίας μόλις κατά 9,5%. Αυτό δείχνει — και τονίζει ακόμη περισσότερο — και το μέτρο αύξησης των εκπαιδευόμενων.

Την ίδια αυτήν εποχή, υπάρχει και η τάση προγραμματισμού των ανάπτυξηών, με βάση τα οικονομικά προγράμματα, με βάση τις ανάγκες της οικονομίας για ειδικότητες, με αποτέλεσμα να αποδημεύεται έντονη τάση για τεχνική ειδίκευση της πλειοψηφίας των μαθητών, αφού βέβαια τελείωνταν την υποχρεωτική πανεπιστημιούπολη.

επί τα χρόνια, η σοσιαλιστική εξουσία στην ΕΣΣΔ παραδέχεται πάντα την ύπαρξη κοινωνικής ανισότητας στην εκπαίδευση, απεριόριζοντας έτσι κάθε προηγούμενη αντίληψη, που ήθελε τις φυ-

σικές ανισότητες σαν το πρώτο και το τελευταίο αίτιο της επιτυχίας ή αποτυχίας στη σχολική επίδοση.

Στη βάση αυτής της παραδοχής της, πρώθησε θεσμικά μέτρα για την στήριξη απόμων με εργατική κοινωνική προέλευση

και για την εισαγωγή ακριβώς μαθητών από εργατικά στρώματα στις ανώτερες και ανώτατες σχολές. Υπήρξε, δηλαδή, μια τεραστίων διαστάσεων κρατική παρέμβαση στον τομέα της εκπαίδευσης, με νομοθετικά και ιδεολογικά μέτρα, με στόχο την κάθετη αύξηση απόκτησης πανεπιστημιακών διπλωμάτων από πρόσωπα με προέλευση εργατική και αγροτική, με σκοπό την είσοδο στις ανώτατες σχολές σημαντικών ποσοστών αποφοίτων του γυμνασίου, με κριτήρια σαφώς διαφορετικά από τα παραδοσιακά σχολικά κριτήρια των καπιταλιστικών χωρών.

Την περίοδο αυτή — κυρίως τη δεκαετία του 30 και 40 — η είσοδος στα ανώτατα εκπαιδευτικά ίδρυμα γίνεται, όχι μόνο με κριτήρια αξιολογικά (βαθμολογίες, επιτυχίες ή αποτυχίες στους διαγωνισμούς κ.λπ.), αλλά με πρόσθετα θεσμοθετημένα κοινωνικά κριτήρια, όπως η ταξική προέλευση, η κατοχή μεταλλίων ηρωϊσμού ή εργασίας³ κ.λπ. Το αποτέλεσμα: Τεράστια αλλαγή στην κοινωνική σύνθεση των φοιτητών ή — για να το προσδιορίσουμε απλούστερα — σχετική εξίσωση της σύνθεσης πληθυσμού και πτυχιούχων.

Είναι αξιοσημείωτο το γεγονός, ότι το ποσοστό προσώπων εργατικής και αγροτικής προέλευσης με πανεπιστημιακή μόρφωση, ανεβαίνει — από ολότελα μηδαμινό που ήταν — σε 50 - 60%, στα τέλη της δεκαετίας του 1950.

Την ίδια εποχή παρόμοια μέτρα παίρνονται και στις άλλες ανατολικές χώρες, όπως π.χ. στην Πολωνία, όπου υπουργική απόφαση του 1950 επιβάλλει στα Πανεπιστήμια την υποχρέωση, να δέχονται ελάχιστη αναλογία 60% φοιτητών, που προέρχονται από εργατικές και αγροτικές οικογένειες⁴.

β. Το σχολείο στις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης τα τελευταία 30 χρόνια

Γιούρι, είναι στελέχες του κομμάτος σε σπουδαστά στα καλύτερα σχολεία, με άνεσης και εύκολες πράγματα παιδιά. Εχουν στη χώρα καθόλους να μιλάς τώρα για τα τάσκες διάκρισης στο σεξιλάιο!

Όλα τα παραπάνω αλλάζουν στο δεύτερο μισό περίπου της δεκαετίας του 1950, οπότε το σχολείο στη Σοβιετική Ένωση και στις άλλες χώρες της Ανατολικής Ευρώπης, παίρνει τη μορφή του παραδοσιακού «αξιοκρατικού σχολείου».

Η πρώτη μεγάλη αλλαγή που γίνεται — και για την οποία υπάρχουν στοιχεία που την οριοθετούν — είναι η εγκατάλειψη των κριτηρίων κοινωνικής προέλευσης για την εισαγωγή στις ανώτατες σχολές. Καταργούνται, δηλαδή, όλα τα μέτρα που επέτρεπαν στα παιδιά εργατικής - αγροτικής προέλευσης την είσοδο στην

ανώτατη εκπαίδευση, σε ποσοστό αντίστοιχο τουλάχιστον με το ποσοστό τους στον πληθυσμό της χώρας. Στη θέση του κριτήριου της ταξικής προέλευσης, δίνεται έμφαση στην καλή επίδοση κα την υψηλή βαθμολογία, στην επιλογή του γενικού λυκείου με βάση τη βαθμολογία και στο στήσιμο τεχνικών λυκείων αποκλειστικά για παιδιά εργατικής ή αγροτικής καταγωγής. Στόχος πλέον όχι η ικανοποίηση του αιτήματος της ισότητας, αλλά η μέγιστη δυνατή απόδοση της εκπαίδευσης, κατά το κλασσικό πρότυπο των Δυτικοευρωπαϊκών και Αμερικανικών σχολείων.

Το άρθρο 45⁵ του Συντάγματος της ΕΣΣΔ, διακηρύσσει το δικαίωμα των πολιτών στη μορφωσή: «Αυτό το δικαίωμα εξασφαλίζεται με την δωρεάν παιδεία σ' όλα τα επίπεδα, με την καθιέρωση της γενικής υποχρεωτικής μέσης εκπαίδευσης της νεολαίας, με την πλατιά ανάπτυξη της επαγγελματικής - τεχνικής, της μέσης ειδικής και της ανώτερης παιδείας...»

Για να δούμε όμως, πόσο ισχύουν στην πράξη τα παραπάνω λόγια από το Σύνταγμα της ΕΣΣΔ. Ένας συγκριτικός πίνακας⁶, σχετικά με την κατανομή κατά κοινωνική προέλευση του σπουδαστικού πληθυσμού σ' ένα δεδομένο έτος και την κατανομή που αντιστοιχεί στο σύνολο του ενεργού πληθυσμού σε μερικές ανατολικές χώρες, δίνει την εξής εικόνα:

δης) σημειώνουν, πως υπάρχει μια σοβαρή και καθοριστική καμπή στα ζητήματα Παιδείας και Εκπαίδευσης στης Ανατολικής χώρες. Η Άννα Φραγκουδάκη γράφει, πως —στα τέλη περιόδου της δεκαετίας του 1950— πολλά πράγματα αλλάζουν: «Καταργούνται τα μέτρα που ευνοούσαν την είσοδο στα πανεπιστήμια παιδιών από εργατικές οικογένειες και επανέρχονται τα κριτήρια της βαθμολογίας και των αυστηρών εξετάσεων. Η αξιολογική αυτή σχολική επιλογή ευνοεί έντονα τα παιδιά των διανοουμένων... Η κοινωνική διαστρωμάτωση διαβάζεται καθαρότατα στη σχολική επίδοση των μαθητών. Όπως παντού στον κόσμο, οι μαθητές εννιανά αριστοί, μέτριοι και κακοί, ανάλογα με την κοινωνική τους προέλευση. Η σχολική αριστεία εμφανίζεται σε ψηλά ποσοστά στους μαθητές που είναι παιδιά διανοουμένων και ανώτερων κρατικών στελεχών, ενώ κακοί μαθητές είναι στην πλειοψηφία τους τα παιδιά των χειρωνακτών και οι χειρότεροι στην κλίμακα τα παιδιά των ανειδίκευτων χειρωνακτών και των αγχροτών».

Τα ίδια λέει και ο Δ. Τομπαΐδης: «Στην Ουγγαρία, ο μέσος όρος των βαθμών που παίρνουν τα παιδιά των ανωτέρων στελεχών και των διανοουμένων, τείνει να ξεπεράσει καθαρά το μέσο επίπεδο των βαθμών που παίρνουν τα παιδιά των ειδικευμένων εργατών χειρωνακτών και εργατών γης... στην ΕΣΣΔ, μετά από μια πολλή

ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΟΥ ΣΠΟΥΔΑΣΤΙΚΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΕΝΕΡΓΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΚΑΤΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗ ΣΕ ΠΕΝΤΕ ΑΝΑΤΟΛΙΚΕΣ ΧΩΡΕΣ

Κοινωνική προέλευση	Πολ.ωνία (1964)		Τσεγ. Ζαχίζ (1963)		'Ανατ.-Γερμ. 1965		Ούγγαρια 1963	
	σπουδαστές	ένεργος πληθυσμός	σπουδαστές	ένεργος πληθυσμός	σπουδαστές	ένεργος πληθυσμός	σπουδαστές	ένεργος πληθυσμός
έργατες	30,4	35,7	37,9	70,0	35,0	55,0	33,0	56,3
άγροτες	18,8	45,0	8,3	16,9	5,9	15,0	10,8	26,0
δικηγορούμενοι	45,4	17,8	53,8	10,6	52,4	20,3	56,2	17,7
ἄλλοι	5,4	1,5	—	2,5	7,7	9,7	—	—
Σύνολο	100	100	100	100	100	100	100	100

Π γ. γ : J. MARKIEWICZ - LAGNEAU, Education, égalité et socialisme, Paris 1965 (Anthropos) [= R. BOUDON, έπ. παρ., σ. 89].

Τι αποκαλύπτουν τα παρακάτω στοιχεία; Προφανώς κι εδώ συναντάμε το ίδιο φαινόμενο που αναλύσαμε, όταν ασχολήθηκαμε με την εκπαίδευση στις δυτικοευρωπαϊκές χώρες και στη χώρα μας.

Οι αριθμοί στον παραπάνω πίνακα είναι πολύ εύγλωττοι, σχετικά με την άνιση αντιπροσώπευση των σπουδαστών που προέρχονται από εργατικές και αγροτικές οικογένειες. Αυτή η άνιση αντιπροσώπευση γίνεται ακόμη μεγαλύτερη, αν λάβουμε υπόψη μας το μεγάλο ποσοστό των εργατών και αγροτών ή —εν πάσει περιπτώσει— όσων εργάζονται χειρωνακτικά, μέσα στο σύνολο του ενεργού πληθυσμού.

Όσοι έλληνες συγγραφείς έχουν ασχοληθεί με τα ζητήματα της εκπαίδευσης στη Σοβιετική Ένωση (Φραγκουδάκη, Τομπαΐ-

φιλελεύθερη περίοδο από την άποψη της εισαγωγής, στη μέση και ανώτερη εκπαίδευση, ο διακανονισμός έχει γίνει εξαιρετικά επιλεκτικός... δεν εμποδίζόμαστε να διαπιστώσουμε, ότι η τωρινή νομοθεσία αποτελεί χτυπητή αντίθεση μ' αυτό που είχε προταθεί την περίοδο που ακολούθησε την επανάσταση»⁸.

Πολλά είναι τα στοιχεία που μας οδηγούν στο συμπέρασμα, ότι αναπαραγγή της κοινωνικής ανισότητας από το σχολείο, δημιουργεί στις χώρες της Δυτ. Ευρώπης και στην Ελλάδα, εξίσου χαρακτηριστικό του σχολείου των χωρών της Ανατ. Ευρώπης. Η αποτυχία είναι φαινόμενο που κι εδώ παρουσιάζεται μεγάλα ποσοστά, για μαθητές που προέρχονται από οικογένειες χειρωνακτών (εργάτες, αγρότες). Επίσης, η χαμηλή συμποστοχή στην ανώτατη εκπαίδευση, αφορά πάλι πρόσωπα με περιβάλλοντα κοινωνική πρόελευση και μάλιστα το ποσοστό των φοιτητών εργατικής και αγροτικής προέλευσης μειώνεται συστηματικά, γράφοντας στην Ελλάδα την πιο ανισότητα στην παγκόσμια κλίμακα.

Άπό την άλλη μεριά, παρατηρείται, πως τους διανοούμενους
— ανώτερα κρατικά και κομματικά στελέχη χαρακτηρίζει —
— πολύ ψηλή επαγγελματική κληρονομικότητα στο
πατερικό της οικογένειας.

Έσσι, π.χ. στη Πολωνία⁹ τα μισά περίπου παιδιά των γιατρών
μηχανικών όλης της χώρας, ακολουθούν το επάγγελμα
πατέρα τους. Το ίδιο φαίνεται να γίνεται και στην Ουγγαρία,
στην ΕΣΣΔ τα κρατικά στελέχη της οικονομίας, οι γιατροί,
πλλιτέχνες, οι διανοούμενοι κ.λπ. αναπαράγονται μέχρι τε-
λείου στην εκπαίδευση.

τοῦ βαίνει;

Πολλές είναι εκείνες οι αναλύσεις — και μάλιστα ορισμένες πιθανικές και πολωνικές — που αρκετά χρόνια τώρα κάνουν

Επομένως ο Jan Szczepanski, στα 1963 κιόλας: «Ένας μαθητής που
αναπτύγεται από οικογένεια ανώτερων κρατικών ή κομματικών στελε-
χών τη διανομένων και είναι κάτοικος πόλης με πανεπιστήμιο, έχει
περισσότερες πιθανότητες από οποιονδήποτε άλλο μαθητή να πε-
ράσει τις εξετάσεις».

Επί συνόλου των μαθητών της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, το ποσοστό που συγκεντρώνει τα δύο παραπάνω χαρακτηριστικά, είναι λιγότερο από 5%, εκπροσωπείται με 41,4% κατάλογο των επιτυχόντων.

Το ίδιο συμβαίνει και στην Ουγγαρία, αφού για κάθε 100 παιδιά κάθε κοινωνικό στρώμα, στο Λύκειο μπαίνουν 83 από οικογένειες ανωτέρων κρατικών ή κομματικών στελεχών ή διανομέων, 37 από οικογένειες ειδικευμένων εργατών, 15 από οικογένειες μη ειδικευμένων και 18 από οικογένειες αγροτών, ενώ στο πανεπιστήμιο μπαίνουν 34, 7, 2 και 3 αντίστοιχα¹².

Επίνειο που γίνεται φανερό είναι, ότι — στις χώρες της Αν. Ευ-
ρώπης — στην ανώτατη εκπαίδευση βρίσκονται κατά μεγάλη
μέρη τη φύση τα παιδιά κάποιων συγκεκριμένων προνομιούχων
κατώτων και ότι — όπως και στις χώρες της Δυτ. Ευρώπης — η
μεταρρύθμιση στη σχολική επίδοση, είναι συνάρτηση της κοινωνι-
κής ποσότητας.

Μεταπάρχουν ταξικές διαφορές, υπάρχουν τάξεις, κοινωνική α-
νισότητα —αυτή που διαπιστώσαμε ότι αναπαράγεται μέσω της
αντανάκλασης και των μηχανισμών της— στις χώρες της Ανατολι-
κής Ευρώπης:

Σημειώνετες και αναλύσεις των κρατικών υπευθύνων για την
ανισότητα στην εκπαίδευση, υπάρχει χαρακτηριστι-
κή ποσοστία της έννοιας των κοινωνικών τάξεων. Η πλειοψηφία
μένει μελετών που αφορούν την εκπαίδευση στο συγκεκρι-
μένο θέμα, καταλήγουν στερεότυπα στο ότι τα φυσικά χαρίσματα
είναι τη σχολική επιτυχία και ότι η πλειοψηφία των μαθητών α-
ναγνιέται χωρίς τέτοια χαρίσματα, απόψη βαθειά αντιδραστι-
κή, είναι ευρύτατα διαδεδομένη χρόνια τώρα στις χώρες της.
Εποφθατες στα Σημάτα της εκπαίδευσης.

παντήσουμε με κάποια σοβαρότητα στο προγούμενο

To πρόβλημα

τολμηρές διαπιστώσεις για τις κοινωνίες των χωρών της Ανατ. Ευρώπης, όπως αυτή διαμορφώθηκε στο δεύτερο μισό της δεκαετίας του 1950 και εξής. Μιλούν για την εμφάνιση νέων κοινωνικών στρωμάτων, τα οποία —μέσα από μια διαδικασία διαφορετική απ' αυτήν της νομικής, ιδιοκτησίας¹⁰ των μέσων παραγγής—ιδιοποιούνται την εργασία των εργαζομένων¹¹. Άλλα, μιλώντας ακόμη πιο συγκεκριμένα, υποστηρίζουν, ότι —στις Ανατολικές χώρες και στην ΕΣΣΔ στη δεκαετία του 1950— έγινε παλινόρθωση του καπιταλισμού και μια νέα αστική τάξη —που παρουσιάζεται κάτω από τη μορφή της συλλογικής κρατικής αστικής τάξης— ασκεί την ηγεμονία της, ιδιοποιείται την ιδεολογία του σοσιαλισμού, την στρεβλώνει, κερδίζει υπεραξία με τη μορφή υπέρογκων μισθών και προνομίων. Συνακόλουθα, η άποψη αυτή εξηγεί και τις προαναφερόμενες αλλαγές στην εκπαίδευση, κάτω από το πρίσμα αυτό.

Μια πρώτη προσέγγιση στο σοβαρό πρόβλημα

ερώτημα, πρέπει καταρχήν να πάρουμε υπόψη μας δύο σημαντικά ζητήματα της μαρξιστικής κοσμοθεωρίας:

I) Την επιστημονική και καίριας σημασίας τόποθέτηση των κλασσικών του Μαρξισμού, πως η μεταβατική περίοδος που ονομάζεται σοσιαλισμός είναι ένα αντιφατικό καθεστώς, από τον καπιταλισμό προς την αταξική κοινωνία, δηλαδή τον κομμουνισμό. Σ' αυτή την περίοδο δεν υπάρχει μονάχα ένας δρόμος εξέλιξης. Υπάρχουν δύο, ο επαναστατικός —δηλ. το δυνάμωμα του σοσιαλισμού και η πορεία προς τα εμπρός— και ο αντεπαναστατικός, δηλαδή η παροδική ήττα του σοσιαλισμού, το πισωγύρισμα και η παλινόρθωση του καπιταλισμού.

Ένας από τους μεγαλύτερους θεωρητικούς του μαρξισμού τόνιζε με έμφαση, πως —στη μεταβατική περίοδο του σοσιαλισμού— η νέα τάξη που βρίσκεται στην εξουσία (δηλ. το προλεταριάτο) συνεχίζει την πάλη της ενάντια σ' έναν εχθρό πιο δυνατό, ενάντια στην αστική τάξη που η αντίστασή της δεκαπλασιάζεται¹³. Ο ίδιος παρατηρούσε, ότι στα 1919 στην ΕΣΣΔ οι τάξεις έμειναν, αλλά καθεμιά τους άλλαξε όψη στην εποχή του σοσιαλισμού και ότι η ταξική πάλη δχι μόνο δεν εξαφανίζεται, αλλά ορισμένες φορές οξύνεται και παίρνει διαφορετικές μορφές¹⁴.

Το συμπέρασμα, λοιπόν, που βγαίνει είναι, ότι ακόμη και στις συνθήκες του σοσιαλισμού δεν είναι διασφαλισμένη η ηγεμονία της εργατικής τάξης. Την περίοδο αυτή η εργατική τάξη επιζητεί να μετασχηματίσει τον κόσμο, σύμφωνα με τη δική της κοσμοαντίληψη, όπως και η αστική τάξη. Το πρόβλημα «ποιός-ποιόν» θα νικήσει, ο σοσιαλισμός ή ο καπιταλισμός, σημενεύει να μπά-

χει σε μια πολύ μακρά περίοδο οικοδόμησης του σοσιαλισμού. Η πάλη ανάμεσα στις δύο τάξεις συνεχίζεται, ίσως την πλέρια εξαφάνιση των τάξεων. Γι' αυτό ακριβώς και η παροδική ήττα του σοσιαλισμού, στη μια ή στην άλλη χώρα, είναι δυνατή.

2) Πρέπει επίσης να πάρουμε υπόψη μας και μια δεύτερη σταθερά, που δεν είναι άλλη από τον προσδιορισμό των τάξεων: Τάξεις, γενικά, είναι οι ομάδες εκείνες των ανθρώπων που έχουν την ιδιότητα η μια να μπορεί να ιδιοκοινοποιείται την εργασία της άλλης και αυτό γιατί κατέχει διαφορετική θέση σ' ένα δοσμένο κοινωνικο-οικονομικό σύστημα¹⁵. Η πλαστικότητα του ορισμού είναι μεγάλη και εδώ ακριβώς βρίσκεται και η επιστημονική του αξία. Πραγματικά, ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις των αδιάκοπων μεταμορφώσεων που γνωρίζει κάθε ταξικός κοινωνικοοικονομικός σχηματισμός, στη διάρκεια της ζωής του, καθώς και στις μεταμορφώσεις της αστικής τάξης την περίοδο του σοσιαλισμού.

Με βάση τα παραπάνω, μπορούμε να πούμε, πως —στην περίπτωση που ο σοσιαλισμός σε μια χώρα υποστεί μια παροδική ήττα— η αστική τάξη παρουσιάζεται κάτω από τη μορφή της γραφειοκρατικής κρατικής αστικής τάξης, η οποία —επειδή βασίζεται στη στρεβλή ερμηνεία της θεωρίας του μαρξισμού— φέρνει σύγχιση και αποδιοργανώνει, παραλύει —έστω πρόσκαιρα— τη θέληση της εργατικής τάξης για πάλη.

Οι περισσότερες μελέτες κρατικών και άλλων παραγόντων των χωρών της Ανατολικής Ευρώπης, που αφορούν την εκπαίδευση, αναλώνονται στη σύγκριση ανάμεσα στα δεδομένα πριν και μετά την εγκαθίδρυση του σοσιαλιστικού καθεστώτος. Στις λίγες —ελάχιστες— που καταπιάνονται με το θέμα της κοινωνικής ανισότητας στην εκπαίδευση, είναι φανερά αναγνώσιμη η μεγάλη προσοχή στη διατύπωση, για την αποφυγή ζητημάτων που θίγουν —στο παραμικρό— προβλήματα κοινωνικής ανισότητας, ταξικής προέλευσης των μαθητών κ.λπ.

Παρ' όλα αυτά, είναι παραπάνω μπό φανερή η επίδραση της κοινωνικής ανισότητας στη σχολική επίδοση, στα ποσοστά των φοιτητών από εργατική-αγροτική προέλευση, που μειώνονται συνέχεια, καθώς και στα ζητήματα της διαίρεσης της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης σε γενική και τεχνική και στις επιπτώσεις αυτής της διαίρεσης.

Ας αρχίσουμε από την κατώτερη και μέση παιδεία και ας δούμε την επίδραση της κοινωνικής προέλευσης στη σχολική επίδοση:

Στη Σοβιετική Ένωση και στις άλλες χώρες της Ανατολικής Ευρώπης, επειδή τελικά η πολιτική εξουσία περιήλθε στα χέρια ενός νέου προνομιούχου στρώματος, δημιουργήθηκε στο πρώτο σοσιαλιστικό σύστημα ένας ιδιόμορφος κρατικομονοπωλιακός καπιταλισμός, που ξεπήδησε όχι από την ανάπτυξη των ιδιωτικών μονοπωλίων, αλλά από τον προηγούμενο κρατικό σοσιαλιστικό τομέα της οικονομίας¹⁶. Η γέννηση, η ανάπτυξη και η επιρροή αυτού του νέου προνομιούχου στρώματος στις πρώτες σοσιαλιστικές χώρες, αποτελεί ένα καινούργιο ιστορικό φαινόμενο, που θέλει —βέβαια— παραπέρα σοβαρή μελέτη.

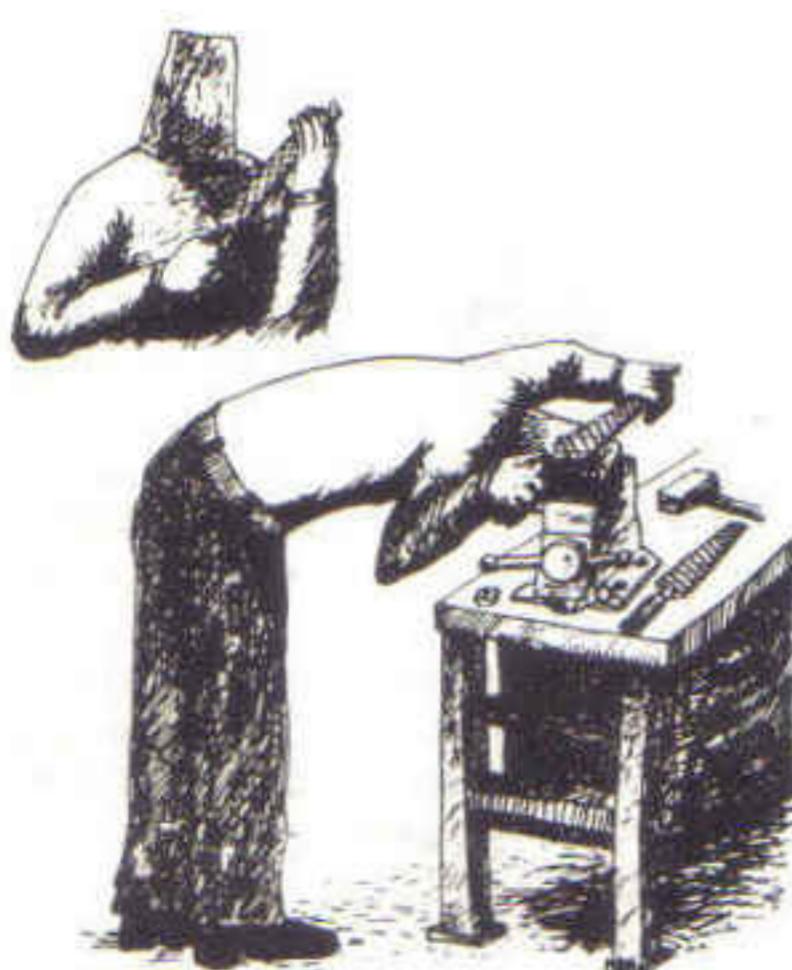
Το μικρό ποσοστό του νέου προνομιούχου στρώματος προσδιορίζεται από το ίδιο το αυστηρό ιεραρχικό σύστημά της. Σ' αυτό ανήκουν: ανώτερα κομματικά και κυβερνητικά στελέχη, οι ενώτατοι και οι ανώτεροι αξιωματικοί των ενόπλων δυνάμεων, οι διευθυντές των επιχειρήσεων, οι καθιερωμένοι σαν «αξίες» συθρωποί της επιστήμης, των τεχνών, των γραμμάτων, του αθλητισμού κ.λπ. Και όλοι αυτοί, που οι μισθμοί τους εκπροσωπούν ελάχιστο μόρο των αντιπαροχών και των ιδιαίτερων προνομίων τους¹⁷, βέβαια δεν είναι λίγοι. Μα δεν πάνουν να είναι ελάχιστη μειοψηφία μέσα στο σύνολο του πληθυσμού της ανατολικών χωρών.

Η ανάγνωση της κοινωνικής ανισότητας στην εκπαίδευση των χωρών της Ανατολικής Ευρώπης

Στην ΕΣΣΔ, επίσης, η ποσοστιαία αναλογία των άριστων και καλών μαθητών μειώνεται σταθερά, όσο κατεβαίνουμε την κοινωνική κλίμακα. Έτσι κι εδώ, η μεγάλη πλειοψηφία των άριστων και καλών μαθητών είναι παιδιά του προνομιούχου ασκού στρώματος, ενώ αντίστοιχα η συντριπτική πλειοψηφία των μαθητών, που είναι παιδιά ανειδίκευτων εργατών και αγροτών, είναι μαθητές μέτριοι και κακοί.

Επίδραση του επαγγέλματος του πατέρος 6ΤΗ ΒΧΟΔΙΗΝΗ ΕΠΙΔΟΣΗ				
άριστοι μαθητές	παιδιά αγροτών (Ουγγαρία)	παιδιά ανειδίκευτων εργατών	παιδιά ειδικευμένων εργατών	παιδιά κομματικών ετεροδιανοούμενων
9%	7%	11%	45%	
21%	26%	16%	2%	

M. Markus, "Quelques problèmes sociologiques du choix de la profession et de son prestige", c. 199-200.

Στην ΕΣΣΔ, οι παροχές και οι υποτροφίες για μελέτες, παραμορφώνται στους σπουδαστές με βάση τους βαθμούς. Εκείνοι που έχουν καλούς βαθμούς παίρνουν χρήματα, εκείνοι που έχουν πανεπιστημιακά διπλώματα μπορούν να γίνουν «στελέχη», «εμπειρογνόμονες», «διευθυντές επιχειρήσεων» κ.λπ. και το εισόδημά τους —και κυρίως τα προνόμια— είναι πολύ πιο μεγάλο από το εισόδημα των εργαζομένων¹⁸. Έχοντας σα μοναδικό κριτήριο ειναιωνικής στα σχολεία-πανεπιστήμια (απόρριψης ή παροχής υποστηρικτικών) τις γνώσεις, το ταλέντο, τις εξετάσεις, τους βαθμούς, είναι φανερό ότι στην πραγματικότητα οι γιοι και οι θυγατέρες τους ανομιούχου αστικού στρώματος μπορούν εύκολα να μπουν στα πανεπιστήμια, ενώ οι γιοι και οι θυγατέρες των χειρωνακτικά εργάζονται στρωμάτων χτυπούνται με διακρίσεις και ο αριθμός των στα πανεπιστήμια όσο πάει και λιγοστεύει.

Επι ενώ στα πρώτα χρόνια της σοσιαλιστικής εξουσίας, την άνοδο στην κοινωνική κλίμακα καθόριζαν και κριτήρια κοινωνικής προέλευσης, σήμερα την άνοδο αυτή και την κατοχή ηγετικών θέσεων πολύ καθαρά καθορίζει η κατοχή διπλώματος της ανώτατης εκπαίδευσης. Ακριβώς αυτά τα πτυχία των ανώτατων ιδρυμάτων, που είδαμε από ποιούς κατακτιούνται, θεωρούνται σημαντικός προς τις ανώτερες θέσεις κύρους και εξουσίας»¹⁹.

Σημειώνεται ότι οι σχολεία και τα πανεπιστήμια, οι διευθυντές που ανήκουν στο προνομιούχο αστικό στρώμα, υποχρεώνουν τους μα-

θητές-φοιτητές να γίνουν μηχανές απομνημόνευσης βιβλίων. Ο ίδιος ο σοβιετικός τύπος διαψεύδει τα κούφια λόγια για τις «μεγάλες πραγματοποιήσεις», στη διαμόρφωση «εμπειρογνωμόνων» βιομηχανικής και αγροτικής τεχνικής²⁰. Η «Πράβδα», σε άρθρο με τίτλο «Ο σχηματισμός των μηχανικών», γράφει: «Οι μηχανικοί που διαμορφώθηκαν στα τελευταία επτά χρόνια στα ίνστιτούτα ανώτερης εκπαίδευσης του Λένινγκραντ είναι ανίκανοι να δουλέψουν με τα χέρια τους στα εργοστάσια»²¹.

Και για να ξεκαθαρίσουμε ακόμη ένα ζήτημα, αυτό της τεχνικής παιδείας στις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης: στα Πανεπιστήμια βρίσκονται στη μεγάλη τους πλειοψηφία μαθητές από γενικά λύκεια και σ' αυτά τα λύκεια βρίσκονται κατά μεγάλη πλειοψηφία τα παιδιά του προνομιούχου νέου αστικού στρώματος. Παρά τις διακηρύξεις για το ψηλό κύρος των τεχνικών σχολείων, η πραγματικότητα δείχνει, ότι η είσοδος και μόνον ενός μαθητή στο τεχνικό σχολείο, ισοδυναμεί με αποκλεισμό του από πανεπιστημιακές σπουδές.

Όπως διπιστώνει ο σοβιετικός M. Titma²²: «στα τεχνικά σχολεία φοιτούν κυρίως τα παιδιά των αγροτών των κρατικών αγροκτημάτων και των εργατών, ενώ —κατά κανόνα— οι ανώτεροι υπάλληλοι, τα κομματικά στελέχη, τα διευθυντικά στελέχη και οι διανοούμενοι, με δύο λόγια το προνομιούχο στρώμα, δε στέλνει τα παιδιά του στα σχολεία αυτά».

Χρήστος Κατσίκας

ΕΙΩΣΕΙΣ

- Βλ. Γιάννης Μηλιός, «Εκπαίδευση και εξουσία», σελ. 15, β' έκδοση, Αθήνα.

■ Βλ. Δημήτρης Τομπαδής, «Η αισθητά ευκαιριών στην εκπαίδευση», σελ. 17, «Γρηγόρης».

■ Janina Markiewicz Lagneau, *Education égalité et socialisme*, εκδ. Anthropos, Παρίσι 1969, σελ. 78-80, βλ. Άννα Φραγκουδάκη, «Οι διαφορές του οικογένειας των σοσιαλιστικών χωρών».

■ R. Boudon, *L'inégalité des chances*, Paris 1973, βλ. Τομπαδή «Το οικογενειακό περιβάλλον», σελ. 33.

■ Το σύνταγμα της ΕΣΣΔ, εκδ. «Σύγχρονη εποχή», Αθήνα 1975.

■ Πηγή: J. MARKIEWITZ - LAGNEAU (οπ. σημ. 3).

■ Άννα Φραγκουδάκη, «Κοινωνιολογία της Εκπαίδευσης», σελ. 75, «Παρατάση».

■ Δημ. Τομπαδής, (οπ. π. 2), σελ. 34, 55.

■ Βλ. Άννα Φραγκουδάκη, «Η κοινωνική ανισότητα, στο σχολείο των σοσιαλιστικών χωρών», σελ. 82.

■ Οι «εθνικοποιήσεις», οι κρατικοποιήσεις των μέσων της παραγωγής και παραγούν από μόνες τους την καπιταλιστική ιδιοκτησία, αλλά αποτελούν μέση της νομικής μορφής της. Το ουσιαστικό σ' αυτή την περίπτωση είναι να πρωνηθεί, με ποιό τρόπο ένα κοινωνικό στρώμα μπορεί νάναι προνομιού της, με μια διαδικασία άλλη από τη νομική ιδιοκτησία των μέσων παραγωγής.

■ Janina Markiewicz (οπ. σημ. 3), σελ. 30 - 31, όπου μνημονεύονται οι αντιδιατίτιτες αυτές, βλ. Φραγκουδάκη, Σημειώσεις σελ. 228.

■ Zsuzsa Ferge, «La stratification sociale en Hongrie», Anthropos, Παρίσι 1969, σελ. 177, βλ. Φραγκουδάκη, «Η κοινωνική ανισότητα», σελ. 81.

■ Β. I. Λένιν, «Ο αριστερισμός παδική αρρώστια του κομουνισμού», Αθήνα, τομ. 25ος, 4η ρωσική έκδοση, σ. 173.

■ Β. I. Λένιν, «Η οικονομία και η πολιτική στην εποχή της...», Αποτάλα

- τομ. 30ος, ελληνική έκδοση, σελ. 96.

  16. Βλ. Νίκος Ψυρούκης, «Ο Νεοαποικισμός», σελ. 199 κ.ε.
  17. «Στη Δύση επικρατεί το προσωποποιημένο κεφάλαιο, ενώ στις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης επικρατεί απόλυτα το υπερατομικοποιημένο-απρόσωπο κεφάλαιο. Αυτό, βέβαια, δεν αποτελεί διαφοροποιό στοιχείο για την κοινωνική πραγματικότητα. Απλά, πρόκειται για διαφορετικές νομικές μορφές του ενός καθ του αυτού είδους ιδιοκτησίας στα μέσα παραγωγής. Από την άποψη τώρα των εισοδημάτων, δεν έχουμε συγκεκριμένα στοιχεία για να παραλληλίσουμε την υπεραξία της αστικής τάξης στη Δύση και του προνομιούχου στρώματος -νέας κρατικής αστικής τάξης στις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης. Στην κατανομή του κοινωνικού πλούτου χρησιμοποιούνται κι άλλες μέθοδοι, πέρα από εκείνες των υψηλών μισθών, δηκώς εκείνες των αντιπαροχών και των προνομίων. Γνωρίζουμε, πως ανάμεσα στα προνόμια που απολαμβάνει το προνομιούχο αστικό στρώμα στην ΕΣΣΔ είναι τα αυτοκίνητα πολυτελείας, τα ειδικά καταστήματα με ειδικές τιμές, οι ειδικές κατοικίες, τα ειδικά νοσοκομεία, δορεάν ταξίδια κ.λπ.» (Νίκος Ψυρούκης, *Η κοινωνική δομή των χωρών της μητρόπολης*).
  18. Pekin Information No 31/1968, σελ. 17.
  19. Βλ. Άννα Φραγκουδάκη, «Το σχολείο στις ασσιαλιστικές χώρες» σελ. 83.
  20. Βλ. M. Σοκόλοβα, E. Κουζμίνα, M. Ροντιόνοφ, «Συγκριτική παιδαγωγική», «Σύγχρονη Παιδαγωγική».
  21. Βλ. «Σχολείο για τις μάζες στην Κίνα, κριτική στο σοβιετικό σχολικό σύστημα», σελ. 17 κ.ε.
  22. M. Titma, «Educational self - determination of a generation», στο συλλογικό τόμο Sociological research in the Baltic Socialist Republics, εκδ. Ινστιτούτου Φιλοσ. Κοινωνιολ. Δικαίου της Λιθουανικής Ακαδημίας Επιστημών, 1982, σελ. 121 - 122. Βλ. Φραγκουδάκη, *Η κοινωνική ανισότητα*, σελ. 79.

Ta ANTItetrádia είναι ανοιχτά σε κάθε συνεργασία, κρίση ή επί-κριση, μαθητών - σπουδαστών - φοιτητών - εκπαιδευτικών, καθε-νός που ενδιαφέρεται για την ανάπτυξη ενός προοδευτικού ριζοσπα-στικού πανεκπαιδευτικού κινήματος.

Οι διαφοροποιήσεις μεταξύ εκπαιδευτικών κατώτερης - μέσης βαθμίδας και πανεπιστημιακών καθηγητών

Η ίδια η φύση της Εκπαίδευσης στον καπιταλισμό, εμπεριέχει την —αναγκαία για την άρχουσα τάξη— αναπαραγωγή της ιδεολογίας της, προκειμένου να εξασφαλίσει τους όρους παραμονής της στην εξουσία.

Παίρνοντας αυτό σαν δεδομένο, αντικείμενο του άρθρου μας είναι να διαχωρίσει τη θέση που έχουν τα κατανεμημένα κατά εκπαιδευτικές βαθμίδες αντίστοιχα επαγγέλματα και το ρόλο τους σε σχέση με την απλή και σύνθετη αναπαραγωγή ιδεολογίας.

Η ειδοποιός διαφορά ανάμεσα στις δύο κατηγορίες διαμεσολαβητών που η αστική τάξη χρησιμοποιεί στον τομέα της γνώσης, είναι ότι: οι μεν δάσκαλοι και καθηγητές αναπαράγουν και διαιωνίζουν τη κυρίαρχη ιδεολογία, οι δε Πανεπιστημιακοί καθηγητές αναπαράγουν και —συγχρόνως— παράγουν ιδεολογία.

Η άποψη αυτή τεκμηριώνεται από τα εξής στοιχεία:

1) Οι δάσκαλοι και καθηγητές γυμνασίου - λυκείου, προέρχονται κυρίως από μικροαστικά και κατώτερα κοινωνικά στρώματα. Κι αυτό γιατί οι σπουδές διαρκούν λίγο, 2-4 χρόνια και δεν χρειάζονται μετεκπαίδευση (τουλάχιστον μέχρι πρότινος, το πτυχίο ήταν αρκετό για διορισμό). Επίσης, για τις κατώτερες τάξεις είναι ο πιο πρόσφορος επαγγελματικός χώρος, στα πλαίσια της προσπάθειας για κοινωνική «αναβάθμιση», μιας και ο δάσκαλος διατηρεί ακόμη στην ελληνική κοινωνία μια κάποια αίγλη «μορφωμένου ανθρώπου». Ταυτόχρονα, η ανεργία στους δασκάλους είναι ακόμα σχετικά μικρή, ενώ οι καθηγητές λύνουν ως έναν βαθμό το άμεσο βιοποριστικό τους πρόβλημα με την παραπαίδεια.

Από την άλλη πλευρά, οι καθηγητές των Πανεπιστημίων χρειάζονται μεταπτυχιακά - εξειδίκευση, που μπορούν ν' αποκτήσουν μόνο στο εξωτερικό. Αυτό συνεπάγεται οικονομική άνεση της οικογένειας του φοιτητή και —όπως είναι γνωστό— οικονομική άνεση έχουν τα μεσαία (με στερήσεις) και τα ανώτερα κοινωνικά στρώματα.

Η ταξική, λοιπόν, προέλευση είναι ένα διαφοροποιό στοιχείο.

2) Οι δάσκαλοι και οι καθηγητές γυμνασίου - λυκείου παραμένουν πολύ καιρό στην επαρχία και —σε συνδυασμό με τους χαμηλούς μισθούς που παίρνουν— γνωρίζουν καλύτερα τα προβλήματα του λαού, τόσο από προσωπικές τους ανάγκες, όσο και από την επίδραση του περιβάλλοντος στο οποίο ζουν, το οποίο επιδρά στη συνείδησή τους και τη διαμορφώνει κάτω από άλλους όρους.

Αντίθετα, οι Πανεπιστημιακοί βρίσκονται μόνιμα σε μεγάλα αστικά, κέντρα, συναναστρέφονται με κύκλους διανοούμενων, της Ελλάδας και του εξωτερικού, παίρνουν υψηλούς

μισθούς και κατ' επέκταση έχουν ανώτερο βιοτικό επίπεδο. Όλα αυτά στην πλειοψηφία τους συνεπάγονται αλλοτριωμένες συνειδήσεις. (Οι κάποιες εξαιρέσεις που υπάρχουν, ως γνωστόν, δεν αποτελούν τον κανόνα).

3) Οι δάσκαλοι και οι καθηγητές γυμνασίων - λυκείων βρίσκονται σε θέση υποδεέστερη σε σχέση με τους Πανεπιστημιακούς, γιατί οι δεύτεροι (συχνά πολυγραφέστατοι) εμφανίζουν συγγράματα, που —μερικές φορές— είναι κακογραμμένα, τα οποία άλλοι είναι υποχρεωμένοι να διδάξουν, χωρίς να έχουν τη δυνατότητα παρέμβασης, κριτικής, τροποποίησης, ή απόρριψης.

4) Ενώ για τους εκπαιδευτικούς της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, η άρχουσα τάξη υπαγορεύει ένα «ουδέτερο», απολίτικο και «υπερταξικό» στυλ, στα πλαίσια μιας «δημοκρατικής και εθνικής» παιδείας, και ενώ το αίτημα για πλήρη πολιτικά δικαιώματα δεν έχει κατακτηθεί, διάφοροι Πανεπιστημιακοί ανέρχονται την κοινωνική πυραμίδα —μέχρι και την κορυφή της— παίζοντας σπουδαίο όχι μόνο ιδεολογικό αλλά και πολιτικό ρόλο.

5) Ένας πολύ σημαντικός παράγοντας, επίσης, είναι ότι Δημοτικό - Γυμνάσιο - Λύκειο έχουν Αναλυτικό Πρόγραμμα, σχεδιασμένο μέχρι τελευταίας λεπτομέρειας από το ΥΠ.Ε.-Π.Θ.

Αντίθετα στα Πανεπιστήμια δεν υπάρχει αναλυτικό πρόγραμμα ή εκπαιδευτικοί σύμβουλοι. Γενικά οι καθηγητές των Πανεπιστημίων έχουν, μέσα σε κάποια πλαίσια, ελευθερία κινήσεων. Ο μόνος σοβαρός περιορισμός μπαίνει τη στιγμή της επιλογής για την εξασφάλιση της θέσης ή όχι, σ' ένα Ανώτερο ή Ανώτατο Εκπαιδευτικό Ίδρυμα. Και εδώ τα κριτήρια επιλογής είναι κατ' εξοχήν ιδεολογικά (αλλά και κομματικά).

Γι' αυτούς που θα δώσουν τις πρώτες βασικές γνώσεις στα παιδιά των εργατών και των αγροτών, καμμιά παρεκτροπή δεν επιτρέπεται. Η συμμετοχή στη διαμόρφωση προγραμμάτων στην ουσία είναι ανύπαρκτη, ιδιαίτερα με τη σημερινή κατάσταση του συνδικαλιστικού κινήματος. Ακόμη και τα σχολικά βιβλία του δασκάλου - καθηγητή παίζουν ρόλο καθοδηγητικό, εναρμονισμένο με την κυρίαρχη ιδεολογία. Ρόλο μάλιστα διπλό, γιατί —με τη λογική του «βοηθήματος»— ενισχύουν την γενική κοινωνική αδιαφορία που επικρατεί, τη μπάζουν στο αντικείμενο δουλειάς του εκπαιδευτικού και ο εφησυχασμός θριαμβεύει.

Παρ' όλ' αυτά «Οι παιδαγωγοί είναι επαναστάτες, λέει ο Ζ. Φαμπρ, σχεδόν πάντα οι επαναστάτες είναι παιδαγωγοί και μεγαλύτεροι ανάμεσά τους είναι αυτοί που έχουν αρκετές δυνάμεις, ώστε ν' αποφέγουν τον κοινωνικό καταναγκασμό που, πολύ

συχνά, εξευτελίζει το άτομο... Α! δεν είναι πολλοί αυτοί.. έχουν το χάρισμα να είναι καταραμένοι από μια κοινωνία που εμμένει στην αδικία¹.

Είναι γεγονός πως τα παραπάνω, σε γενικές γραμμές, ισχύουν και οι λόγοι είναι:

α) Η φύση του επαγγέλματος. Οι εκπαιδευτικοί, άμεσα συνδεδεμένοι με την γνώση, είναι λογικό στις διεκδικήσεις τους να προβάλλουν το αίτημα και για δική τους επιστημονική κατάρτιση με καλύτερους όρους.

β) Η κυριαρχία του ρεφορμισμού στο συνδικαλιστικό κίνημα έχει σαν συνέπεια το «αναμάστημα» της «αναβάθμισης», που δεν είναι τίποτε άλλο από προσπάθεια της αστικής τάξης για προσαρμογή της παιδείας σε συνθήκες οικονομικοκοινωνικής κρίσης.

Οι καθηγητές των Πανεπιστημίων δύνανται —όπως ήδη είπαμε— αναπαράγουν μέσα από τον Πανεπιστημιακό θεσμό την κυριαρχητική ιδεολογία. Ορισμένοι, δύνανται, σοβαροί μελετητές παράγουν ιδεολογία για λογαριασμό της άρχουσας τάξης. Δεν είναι τυχαίο ότι οι μεγάλοι ιδεαλιστές φιλόσοφοι ήταν Πανεπιστημιακοί. Όπως δεν είναι τυχαίο, ότι οι μεγάλοι αστοί οικονομολόγοι, καθηγητές Πανεπιστημίων, κατασκευάζουν οικονομικά μοντέλα και συμβουλεύουν κυβερνήσεις.

Ο Λένιν έλεγε: «Όταν πρόκειται για φιλοσοφία δεν πρέπει να πιστεύουμε ούτε λέξη κανενάς απ' αυτούς τους καθηγητές, που μάλιστα ικανοί να προσφέρουν τις πιο πολύτιμες εργασίες στους αδικούς τομείς της Χημείας, της Ιστορίας ή της Φυσικής. Γιατί; Για τον ίδιο λόγο που, όταν πρόκειται για τη γενική θεωρία της πολιτικής οικονομίας, δεν πρέπει να πιστεύουμε ούτε λέξη κανενάς καθηγητή της πολιτικής οικονομίας, ικανού να προσφέρει τις πιο πολύτιμες εργασίες στον τομέα των πραγματικών, των αδικών ερευνών, για το λόγο ότι στη σύγχρονη κοινωνία η γενική θεωρία της πολιτικής οικονομίας είναι το ίδιο κομματική αποστήμη, όπως και η γνωστικότητα. Γενικά οι καθηγητές - οικονομολόγοι δεν είναι παρά μορφωμένοι υπάλληλοι της αστικής τάξης και οι καθηγητές της φιλοσοφίας μορφωμένοι υπάλληλοι των θεολόγων»²

Άλλα και όταν οι μεγάλοι Παιδαγωγοί ανακαλύπτουν π.χ. την αντισταθμιστική παιδία, πριν το Δημοτικό, προκειμένου να «βοηθήσουν» τα παιδιά των κατώτερων κοινωνικών τάξεων με φτωχές περιβαντολογικές και μορφωτικές επιδράσεις, τι πιθανότητες υπάρχουν αν δουλέψουν προς διάφορος της άρχουσας τάξης; Πώς; Παραδίδουν τα νέα άτομα από τη νηπιακή τους ακόμα ηλικία στους ιδεολογικούς μηχανισμούς του κράτους και εξασφαλίζονται πιο σύγουρα αποτελέσματα για το πέρασμα της κυριαρχητικής ιδεολογίας, εξουδετερώνοντας από νωρίς τις επιδράσεις της οικογένειας (όσο είναι δυνατόν), η οποία είναι —βέβαια— επίσης ταξική.

Τέτοιας φύσης ερωτήματα μπορούν να μπουν κατά εκατοντάδες και οι μόνοι αρμόδιοι για ν' απαντήσουν είναι οι ίδιοι οι εκπαιδευτικοί και όχι η άρχουσα τάξη που κατασκευάζει τις θεωρίες, που την εξυπηρετούν, μέσω των μορφωμένων υπάλληλων της.

Αυτό που χρειάζεται είναι μια κριτική στάση απέναντι σε κάθε τι που παίρνεται σαν δεδομένο αξίωμα και περνιέται σαν νέα παιδαγωγική αντίληψη. Το σύνθημα «ενάντια σε κάθε αυθεντία» δεν πέθανε με την εδραίωση της αστικής τάξης στην εξουσία. Διαρκής και ακούραστη, λοιπόν, αμφισβήτηση του περιεχομένου της παρεχόμενης γνώσης. Και αυτό ισχύει τόσο για τις γνώσεις που μας «εφοδιάζει» η αστική τάξη για να ασκήσουμε το επάγγελμα (που μερικοί επιμένουν να το βλέπουν σαν λειτουργημα), όσο και για τις γνώσεις που εμείς σαν εκπαιδευτικοί μέσα στη σχολική τάξη παρέχουμε, είτε είναι μοντέλα κοινωνικής συμπεριφοράς, είτε είναι θεωρητικές γνώσεις από το Νηπιαγωγείο μέχρι το Λύκειο.

1) «Η ιδεολογία της Εκπαίδευσης και η μάθηση της Ελευθερίας» Σελεστέν Φρενέ, εκδ. Καστανιώτη, Αθήνα 1979, σελ. 328

2) B.I. Λένιν «Εμπειριοκριτικισμός και ιστορικός υλισμός» Απαντα, εκδ. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα, τόμος 18, σελ. 370.

Αγγελίνα Γιαννετοπούλου

το αίσκος της ονειροπόλησης

Παιδαγωγικά Δ' Έτους Φύλοι Οικογενειακού. Τα τελευταία θεωρητικά εργαλεία του οικιανού φιλόλογου για την παιδαγωγική διασταση του έργου του. Διαβάζουμε το σχετικό έγγειρδιο του κ. Δαναούση για την ποινή που επιβάλλεται στους μαθητές: «Μια δυσάρεστη συνέπεια της ποινής είναι η τάση του μαθητή να καταφεύγει στο ψέμα, στην απάτη και την αθένεια, καθώς και την ονειροπόληση».

Θα περιμένατε ένα τόσο πιεστικό επιχείρημα για τις συνέπειες της ποινής; Και βέβαια το ψέμα, η απάτη,

η αθένεια είναι αποφευκτέα. Άλλα η ονειροπόληση; Η ονειροπόληση πρέπει να λείψει από το σχολείο.

Και απ' ότι φαίνεται ο προσφορότερος τρόπος δεν είναι η άμεση καταστολή.

Είναι η επιβολή ενός εξοντωτικού ρυθμού ζωής και διαβάσματος, που είναι ικανή να εξαφανίσει κάθε δημιουργική ικανότητα.

Όσοι λοιπόν από μας, χθεσινοί μαθητές και σημερινοί φοιτητές έχουμε περάσει ώρες Λατινικών ή Γεωμετρίας, κοιτάζοντας έξω από το παράθυρο και τον «ονειροπολώντας», ας μην αποτρέψουμε ως αυριανοί καθηγητές την ονειροπόληση. Καλύτερα θάταν να κάνουμε οιδήπτοτε για να την ενθαρρύνουμε.

Η παιδεία νοσεί η παραπαιδεία ανθεί

Το σχολείο σήμερα παραμένει ένα θλιβερό και μονότονο εξεταστικό κέντρο, που συνθίζει τους νέους ανθρώπους, εξαναγκάζοντάς τους σ' ένα ξέφρενο κυνήγι βαθμών—
την κατάκτηση μιας θέσης στο Πανεπιστήμιο. Καλλιεργεί το διαχωρισμό των μαθητών—
βάση τη βαθμολογία και γενικότερα τους οποιουσδήποτε τύπους αξιολόγησης— και οδηγεί τους σ'
έναν παράλογο ανταγωνισμό, που συσσωρεύει τεράστιο άγχος στους μαθητές, που παράλληλα τους κάνει να αποστρέφονται τη γνώση και την κουλτούρα. Καλλιεργεί
αντιλήψεις—ριζωμένες άλλωστε σ' όλες τις καπιταλιστικές κοινωνίες— που δαχωρίζουν την πνευματική από τη χειρωνακτική εργασία, με παράλληλη περιφρόνηση της δεύτερης.

Ωστόσο, αυτό το σχολείο, που —πέρα από τα υπόλοιπα ιδεολογικά χαρακτηριστικά του— έχει κατανήσει προθάλαμος του Πανεπιστήμιου, παρουσιάζει σοβαρή ανεπάρκεια στην παροχή των γνώσεων που απαιτούνται για τις εξετάσεις εισαγωγής σ' αυτό.

Οι σοβαρές ελλείψεις της παιδείας, ο χαρακτήρας και η οργάνωσή της —από τη δημιουργία του ανεξάρτητου ελληνικού κράτους— οι επιλογές της άρχουσας τάξης σχετικά με την παιδεία, καθώς και η εξαρτώμενη στρεβλή ανάπτυξη της Ελλάδας, είχαν σαν αποτέλεσμα την ανάπτυξη της ιδιωτικής εκπαίδευσης στη χώρα μας.

Σοβαρό πρόβλημα, από οικονομική και κοινωνική άποψη, είναι η δημιουργία ενός ανάπτυξης των φροντιστηρίων προετοιμασίας υποψηφίων για τις εισαγωγικές εξετάσεις της Α.Ε.Ι. —η λεγόμενη παραπαιδεία— που γιγαντώνονται στις αρχές της δεκαετίας του έτους.

Η επιλογή είναι συγκεκριμένη, αφού η ύλη που απαιτείται να γνωρίζει ο μαθητής για τις εισαγωγικές εξετάσεις, δεν διδάσκεται στα σχολεία. Εξαιρούνται βέβαια τα ιδιωτικά εργαστήρια πρότυπα, στα οποία φοιτούν κυρίως τα παιδιά των προνομιούχων τάξεων.

Πρέπει, βέβαια, να τονίσουμε εδώ και το ρόλο του Πανεπιστημιακού καθηγητικού κατεστημένου, που επιλέγει τα θέματα αυτά τα χρόνια και ξεκάθαρα υπογραμμίζει την ανεπάρκεια της δημόσιας εκπαίδευσης, οδηγώντας μαζικά τους μαθητές στα φροντιστηριακά μεγαθήρια της Αθήνας. Αξιοσημείωτη είναι και η μαζική προσέλευση από την επαρχία, τους τελευταίους μήνες πριν από τις εξετάσεις, σ' αυτά. Άλλωστε, έχουν ειπωθεί αρκετά να τις στενές σχέσεις μεταξύ καθηγητών και φροντιστηρίων.

Στα χρόνια που περνούν, τα φροντιστήρια αυξάνονται και πληθύνονται και όλες οι αλλαγές ή μεταρρυθμίσεις στο χώρο της παιδείας δεν ανακόπτουν την ανοδική τους πορεία.

Οι οικονομικές - κοινωνικές συνθήκες στην Ελλάδα, η ανεργία, οι μύθοι, οι νοοτροπίες, δημιουργούν τεράστιο άγχος στους γονείς για το μέλλον των παιδιών τους και καταφεύγουν στο φροντιστήριο που θα προετοιμάσει πληρέστερα τα παιδιά τους, για μια πολυπόθετη θέση σ' ένα Πανεπιστημιακό Ίδρυμα. Έτσι, γίνεται απαραίτητη η φοίτηση σ' αυτά και αναδείχνονται σε σημαντική οικονομική πληγή για τους εργαζόμενους.

«Η ιδιωτική εκπαίδευση και η παραπαιδεία υποκαθιστούν την αδιαφορία του κράτους, αλλά και εμπορευματοποιούν την παιδεία, ενώ αναπαράγουν τις απαράδεκτες ταξικές διακρίσεις.»

...Η ιδιωτική εκπαίδευση και η παραπαιδεία, αποτελούν παραχάραξη της συνταγματικής επιταγής και δεν έχουν θέση σε μια δημοκρατική κοινωνία. Στόχος μας είναι η κατάργηση της ιδιωτικής εκπαίδευσης και των προνομιακών σχολείων, με μέτρα που θα αποβλέπουν στην αρμονική ένταξή τους στο δημόσιο εθνικό σύστημα παιδείας...»

Έτσι διατύπωνε το ΠΑΣΟΚ τις προγραμματικές του διακηρύξεις σχετικά με την παραπαιδεία, στο περιβόλο του «Συμβόλαιο με το λαό». Και δεν χρειάζεται να τονίσουμε εδώ, την εγκατάλειψη των δεσμεύσεων αυτών από τις κυβερνήσεις του ΠΑΣΟΚ μετά το '81, αφού ταλαντεύτηκε αρχικά στο «πενταετές Προγράμμα» του, ανάμεσα στην κατάργηση και την «εξυγίανση» της παραπαιδείας. Αρκεί να αναφερθούμε στα σχέδια νόμου του υπουργείου παιδείας, που ρυθμίζουν τα ζητήματα οργάνωσης και λειτουργίας των φροντιστηρίων, με τις προνομιακές διατάξεις για τους εργοδότες - ιδιοκτήτες απένατι στους εργαζόμενους σ'

Τότε...

«Η ιδιωτική εκπαίδευση και η παραπαιδεία υποκαθιστούν την αδιαφορία του κράτους, αλλά και εμπορευματοποιούν την παιδεία, ενώ αναπαράγουν τις απαράδεκτες ταξικές διακρίσεις.

...Η ιδιωτική εκπαίδευση και η παραπαιδεία, αποτελούν παραχάραξη της συνταγματικής επιταγής και δεν έχουν θέση σε μια δημοκρατική κοινωνία. Στόχος μας είναι η κατάργηση της ιδιωτικής εκπαίδευσης και των προνομιακών σχολείων, με μέτρα που θα αποβλέπουν στην αρμονική ένταξή τους στο δημόσιο εθνικό σύστημα παιδείας...»

«Συμβόλαιο με το Λαό» (1981)

■ φροντιστήρια σ' όλη
■ χώρα έχουν υπέρ -
■ λασίαστεί, απ' το '80
■ μετά

... τώρα
■ εν είναι ρεαλιστικό
■ κλείσουν
■ φροντιστήρια»
■ πειστοί όσοι υπουργοί παιδείας
■ συναφών επαγγελμάτων, των
■ κατικών κυβερνήσεων (1981
■ εντεύθεν)

τη χορήγηση νέων αδειών για νέα φροντιστήρια, καθώς και τις καθαρές δηλώσεις των υπουργών, ότι «δεν είναι ρεαλιστικό να κλείσουν τα φροντιστήρια».

Η κατεύθυνση, λοιπόν, των κυβερνήσεων του ΠΑΣΟΚ σχετικά με τα φροντιστήρια —όπως άλλωστε και με τα ιδιωτικά σχολεία— είναι η διατήρησή τους, με μια παράλληλη προσπάθεια για «εξυγίανση» στους όρους λειτουργίας και στις φορολογικές τους υποχρεώσεις.

Είναι πασίγνωστο, ότι ο αριθμός τους έχει διπλασιαστεί από το '80 και μετά. Τα στοιχεία που έχουν δοθεί στη δημοσιότητα δεν είναι επίσημα, γιατί δεν δίνονται ούτε από την Εθνική Στατιστική Υπηρεσία, ούτε από το υπουργείο Παιδείας. Δίνονται προσεγγιστικά από τους Συλλόγους Φροντιστών και εργαζόμενων σ' αυτά.

Έτσι, τα στοιχεία της σχολικής χρονιάς 79-80, έχουν ως εξής:

	Φροντιστήρια	Καθηγητές	Μαθητές	ΣΧΟΛΙΚΟΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ 79-80, ΕΠΙΣΗΜΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΣΥΕ Σύνολο μαθητών
Γενικής εκπαίδευσης	1600	8.000	220.000	Μέση Γενική εκπαίδευση
Ξένων γλωσσών	3500	8.000	800.000	Μέση Τεχν. και εκκλ. Εκπ.

Σήμερα, που ο σχολικός πληθυσμός της Μέσης - Γενικής και Τεχνικής - εκπαίδευσης φθάνει τις 900.000, τα φροντιστήρια (σύμφωνα πάντα με ανεπίσημα στοιχεία) έχουν διπλασιαστεί, καθώς και ο αριθμός των μαθητών που φοιτούν σ' αυτά.

Προφανώς, στα στοιχεία αυτά δεν περιλαμβάνονται τα ιδιαίτερα μαθήματα (μεμονωμένα ή κατά «γκρουπ»), που ανθούν, ιδιαίτερα στα προνομιούχα στρώματα.

Ας σημειωθεί, ότι τα δίδακτρα σήμερα κυμαίνονται από 12.000 έως 20.000 ανά μαθητή το μήνα.

Η κυβέρνηση, στα πλαίσια της λογικής ότι δεν είναι ρεαλιστικό να κλείσουν τα φροντιστήρια και στην προσπάθειά της να διασκεδάσει τις εντυπώσεις από την εγκατάλειψη των προηγούμενων διακηρύξεων της, αλλά και για να εκτονώσει τη λαϊκή οργή για την κατάσταση της παιδείας και το απαραίτητο πλέον φροντιστήριο, δημιούργησε τα μεταλυκειακά προπαρασκευαστικά κέντρα και τα φροντιστηριακά μαθήματα, τα οποία —για πολλούς λόγους— απέτυχαν στους στόχους τους (τα φροντιστηριακά μαθήματα για «αδύνατους» μαθητές γίνονται σήμερα σε ελάχιστα σχολεία, κυρίως στην επαρχία, αφού οι μαθητές δεν δηλώνουν συμμετοχή σ' αυτά).

Φυσικά, η καθιέρωση των μεταλυκειακών δεν έλυσε το πρόβλημα της παραπαιδείας (δεν ήταν καν μέσα στις φιλοδοξίες της άλλωστε), αλλά ούτε περιόρισε καθόλου την επιρροή της. Παρατηρείται σήμερα το φαινόμενο, οι μαθητές που παρακολουθούν τα μεταλυκειακά, να πηγαίνουν παράλληλα και φροντιστήριο.

Ούτε βέβαια το πρόβλημα λύνεται έτσι, αφού είναι άμεσα συνδεδεμένο με την οργάνωση της παιδείας, με το περιεχόμενο σπουδών στο ρόλου του Λύκειο, και την επισημοποίηση του Λυκείου σαν προθαλάμου προετοιμασίας για το Πανεπιστήμιο.

Από την άλλη μεριά, η παραπαιδεία εξυπηρετεί το κράτος, αφού απασχολεί ή υποαπασχολεί σημαντικό αριθμό εκπαιδευτικών, που δεν μπορεί να απορροφηγήσει το δημόσιο εκπαιδευτικό σύστημα, παρά τα τεράστια κενά που υπάρχουν και τις σοβαρές ελλείψεις σε εξειδικευμένο επιστημονικό δυναμικό.

Η κατάσταση τώρα των εκπαιδευτικών που απασχολούνται στα φροντιστήρια, έχει όλα τα χαρακτηριστικά της έλλειψης κατοχύρωσης, της μη αναγνώρισης του εκπαιδευτικού τους έργου και των χαμηλών αμοιβών (πληρώνονται λίγους μήνες το χρόνο). Τα προβλήματα αυτά, όπως είναι φυσικό, επιδεινώνονται από την ανεργία που μαστίζει τον κλάδο (50.000 αδιόριστοι εκπαιδευτικοί σήμερα) και έτσι πολλοί εργάζονται χωρίς αμοιβή σε φροντιστήρια, για ν' αποδείξουν την παιδαγωγική τους ικανότητα και την επιστημονική τους κατάρτιση, προκειμένου να προσληφθούν κάποτε σ' αυτά...

Ακόμα, ο νέος νόμος δίνει τη δυνατότητα στους ιδιοκτήτες - εργοδότες να απολύουν χωρίς καμιά υποχρέωση τους εκπαιδευτικούς - εργαζόμενους, ενώ κατοχυρώνει και το δοκιμαστικό μήνα πρόσληψης, με το τέλος του ο εργοδότης —χωρίς καμιά υποχρέωση— μπορεί να απολύσει τον εργαζόμενο. Παρατηρούνται δε φαινόμενα, εξ αιτίας ακριβώς της ανεργίας, νέοι καθηγητές να εργάζονται χωρίς αμοιβή σε φροντιστήρια, για ν' αποδείξουν την παιδαγωγική τους ικανότητα και την επιστημονική τους κατάρτιση, προκειμένου να προσληφθούν κάποτε σ' αυτά...

Ασπασία Δεμερούκη

Τα βασικά προβλήματα της καλλιτεχνικής εκπαίδευσης

Ποιές είναι οι βασικές επιδιώξεις και δραστηριότητες της Ένωσης Καθηγητών Καλλιτεχνικών Μαθημάτων, ποια είναι τα βασικά αιτήματα που η Ένωση προβάλλει, σ' αυτά τα ερωτήματα απαντά το άρθρο της Ζωής Χατζή, προέδρου της Ένωσης, που δημοσιεύουμε παρακάτω.

Η δράση της Ένωσης Καθηγητών Καλλιτεχνικών Μαθημάτων Μ.Ε., αναπτύσσεται σε δύο βασικά κατευθύνσεις.

α) Η μια αποβλέπει στη συνένωση όλων των εκπαιδευτικών τέχνης στη Μ.Ε., ώστε —με τη συντονισμένη, ενιαία, μαζική διεκδικητική παρουσία τους— να προασπίσουν αποτελεσματικότερα τα ιδιαίτερα επαγγελματικά συμφέροντά τους και να πετύχουν μια γενική βελτίωση της θέσης των εκπαιδευτικών τέχνης μέσα στο σύνολο της εκπαιδευτικής διαδικασίας.

β) Η άλλη κατεύθυνση αποβλέπει —μέσα από την ανάληψη των κατάλληλων, κάθε φορά, πρωτοβουλιών— να υποβοηθήσει την επιστημονική ανύψωση του κλάδου μας, την παραπέρα διαρκή εμβάθυνση στο αντικείμενό μας, την ουσιαστικότερη και βαθύτερη μελέτη των προβλημάτων της καλλιτεχνικής παιδείας από όλους μας και —μέσω του εποικοδομητικού διαλόγου και της συστηματικής ανταλλαγής απόψεων— τη γενική βελτίωσή μας σαν εκπαιδευτικών και σαν εικαστικών καλλιτεχνών.

Συνεπώς, οι κατευθύνσεις στις οποίες κινούμαστε, έχουν αφ' ενός ένα συνδικαλιστικό, αφ' ετέρου έναν επιστημονικό - εκπολιτιστικό χαρακτήρα.

Φυσικά, οι δύο κατευθύνσεις ως ένα βαθμό αλληλοεπικαλύπτονται και η μια στηρίζει την άλλη. Εάν παραβλέψουμε την πρώτη κατεύθυνση, η δουλειά μας θα κινδυνεύσει να ξεπέσει στη μονομέρεια της θεωρητικής ενασχόλησης, σε απόσπαση από τους συγκεκριμένους όρους και συνθήκες εργασίας στο σχολείο. Εάν παραβλέψουμε τη δεύτερη, η δουλειά μας θα κλειστεί στο μίζερο, στενό περιοριστικό, πρακτικισμό, χωρίς ορίζοντες και υψηλούς στόχους. Αποβλέπουμε σε κάθε περίπτωση να ενεργούμε δραστηρια και στα δύο αυτά επίπεδα, να συγκεντρώνουμε και να δραστηριοποιούμε όλο το δυναμισμό της καλλιτεχνικής παιδείας, τόσο στη συνδικαλιστική διεκδίκηση, όσο και στην επιμορφωτική δουλειά, ώστε η Ένωση να αποκτά συνεχώς πλατύτερη βάση, ισχυρότερα ερείσματα σ' όλα τα σχολεία και να παλεύει με ανξανόμενη δύναμη για την υπόθεση της καλλιτεχνικής παιδείας.

Πρέπει να πούμε στο σημείο αυτό ότι αναμφισβήτητη επιτυχία της Ένωσης είναι, ότι ξεκίνησε τη δράση της με λιγότερα από 30 μέλη ξεπέρασε αντίξοες καταστάσεις και σήμερα έχει 370 μέλη σε σύνολο 433 —διορισμένων στο δημόσιο— εκπαιδευτικών καλλιτεχνών.

Το γεγονός μαρτυρεί, ότι η Ένωσή μας κέρδισε την εμπιστοσύνη των ανθρώπων και πλαισιώθηκε από τη μεγάλη πλειοψηφία των καλλιτεχνών - εκπαιδευτικών. Αν αυτό έγινε κατορθωτό είναι γιατί η Ένωσή μας επέδειξε μια αναμφισβήτητη ζωντάνια, κινηθήκε δραστηρια για την προβολή των αιτημάτων της καλλιτεχνικής εκπαίδευσης, ανάπτυξε πρωτοβουλίες και κατάκτησε πράγματα.

ΕΙΚΑΣΤΙΚΗ ΠΑΙΔΕΙΑ

ΕΝΩΣΗ ΚΑΘΗΓΗΤΩΝ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΩΝ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ ΜΕΤΗΞ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

«Εικαστική Παιδεία». Το Περιοδικό που εκδίδει η Ένωση Καθηγητών Καλλιτεχνικών Μαθημάτων. Στη φωτογραφία, το εξώφυλλο του τεύχους No 4.

Μπορεί να βρει κανείς την «Εικαστική Παιδεία» στα εντρικά βιβλιοπωλεία, καθώς και στην Εθνική Πινακοθήκη.

Πιο συγκεκριμένα:

- 1) Έδωσε τη δυνατότητα στους καλλιτέχνες εκπαιδευτικών να αποκτήσουν φωνή, να έχουν επεξεργασμένες προτάσεις θέσεις, λόγο για τα ιδιαίτερα προβλήματα που τους αφορούν.
- 2) Με τις συγκεντρώσεις των μελών της εκπαιδευτικών καλλιτεχνών, με την παρουσία τους σε συνελεύσεις - συζητήσεις - λέξεις - σεμινάρια (γύρω στα 300 μέλη της Ένωσης πήραν φέρμερος στη 3ήμερη συνάντηση που διοργανώθηκε στις αρχές παιχνιδιακής χρονιάς), με την τακτική ενημέρωση των μελών για τις

ποτέ δραστηριότητες της Ένωσης κ.λπ., ενισχύθηκαν η αλληλεγγύη και οι δεσμοί των εκπαιδευτικών καλλιτεχνών και αναφοροδοτήθηκε το ενδιαφέρον τους για μια δημιουργική εκπαιδευτική δουλειά.

Η ανταλλαγή εμπειριών, ιδεών, απόψεων για τα προβλήματα τέχνης και της καλλιτεχνικής εκπαίδευσης, η λύση ή ανακάλυψη προβλημάτων, πλούτισαν τις αντιλήψεις των ανθρώπων και πέμπαν να ανέβει το γενικό επίπεδο, υποκινώντας τα πνεύματα ενδιαφέροντα να εκδηλωθούν και ενθαρρύνοντας κάθε θετική δραστηριότητα που κινεί τα τελματωμένα νερά στο εκπαιδευτικό χώρο, αλλά και γενικότερα στον χώρο της Τέχνης.

Με την έκδοση του περιοδικού «Εικαστική Παιδεία», οι εκπαιδευτικοί τέχνης βοηθήθηκαν να συστηματοποιήσουν τις παιδικές ιδέες, να συγκροτήσουν σε υψηλότερο επιστημονικό επίπεδο τις αντιλήψεις τους, απόκτησαν ένα πολύτιμο βήμα για τη πλευτερή προβολή της ιδέας, διότι η καλλιτεχνική παιδεία αποτελεί πολυτέλεια αλλά ανάγκη.

Συμβολή στην κατεύθυνση αυτή, αποτελούν οι εκδόσεις βιβλίων που έγιναν από την Ένωση, με οικονομική επιχορήγηση από τη Γ.Γ. Νέας Γενιάς. Εκδόσεις θεωρητικών έργων και άλλων ιδεώνων δασκάλων της Τέχνης, παλιότερων και σύγχρονων, όπως το βιβλίο του Τζίνο Σεβερίνι «Από τον κυβισμό στον κλασισμό» και του Πωλ Σινιάκ «Από τον Ντελακρουά στον νεοεπιστονισμό» — που ήδη κυκλοφορούν — και το βιβλίο του Αρναύ Ματίς που ετοιμάζεται.

Σοβαρή κατάκτηση της Ένωσης, που θα επιφέρει μια θετική αλληλεγγύη στην καλλιτεχνική εκπαίδευση, είναι η δημιουργία 400 σχολών σλάϊτς (που περιλαμβάνουν από 300 σλάϊτς η κάθε σειρά), που ολοκληρώθηκε αυτές τις ημέρες και η οποία αποτελεί μια αναντικαστάστατο εποπτικό υλικό για τη διδασκαλία της Τέχνης και της Ιστορίας της Τέχνης. Τα σλάϊντς θα δοθούν τώρα ίδια στους καλλιτέχνες εκπαιδευτικούς και είναι σίγουρο ότι θα καλύψουν ένα σοβαρό κενό, αφού η καλλιτεχνική εκπαίδευση είναι άμεσα συνυφασμένη με την εικόνα.

Η πρακτική της Ένωσης αποδείχθηκε αποτελεσματική και αναμφίβονται τώρα καλύτερες προϋποθέσεις για να προωθηθεί σοβαρότερες διεκδικήσεις στο μέλλον.

Τη χρονιά που πέρασε, δόθηκε ένα ιδιαίτερο βάρος στην προώθηση του επιστημονικού και επιμορφωτικού χαρακτήρα δραστηριοτήτων της Ένωσης.

Από σε καμιά περίπτωση δεν πρέπει να μας κάνει — και ούτε προκαταβλέπει ασφαλώς να μας κάνει — να λησμονήσουμε τα διαιωνι-

ζόμενα ογκούμενα και συσσωρευόμενα άλλα προβλήματα, και τι πρέπει να κάνουμε γι' αυτά. Το αντίθετο μάλιστα. Είναι τώρα η κατάλληλη ώρα, να προετοιμάσουμε τους όρους μιας καμπάνιας, που θα φέρει οι διαδικασίες της επικαιρότητας.

Εμείς καταβάλλουμε εθελοντικά μεγάλο αντίτιμο επίμονης και κουραστικής δουλειάς, για ν' ανέβει η εκπαίδευση τέχνης, αντίτιμο ασύγκριτα μεγαλύτερο από κείνο που οι τυπικές μας υποχρεώσεις σαν εκπαιδευτικών απαιτούν. Έχουμε όλο το δικαίωμα να ζητήσουμε να καταβάλλει και η πολιτεία το οφειλόμενο αντίτιμο, για τη στερέωση και εμπέδωση της εκπαίδευσης τέχνης στο σχολείο.

Διεκδικούμε: 'Όχι παραπέταγμα των καλλιτεχνικών στα παραλειπόμενα και στα υπόλοιπα. Η εκπαίδευση τέχνης δε νομιμοποιείται να είναι ένα μπάλωμα, αλλά οφείλει να γίνει ένας ουσιαστικός κρίκος διαδικασίας.'

Ζητάμε να επιστραφούν στους εκπαιδευτικούς τέχνης οι ώρες που —εν ονόματι ενός υποτιθέμενου «εκσυγχρονισμού» της εκπαίδευσης— περικόπηκαν από το μάθημά τους ως τα οριακά πια σημεία στο Γυμνάσιο. Ζητάμε 2ωρο σ' όλες τις τάξεις του Γυμνασίου.

Ζητάμε επαναφορά των καλλιτεχνικών στο Λύκειο. Ζητάμε ολοκληρωτική υλοποίηση των αιτημάτων, που διατυπώσαμε με υπομνήματα και διαβήματα στο Υπ. Παιδείας και άλλους αρμόδιους φορείς.

Ζητάμε να ληφθεί πραγματική μέριμνα για τη δημιουργία υλικοτεχνικής υποδομής και υποστηρίζουμε ότι απαιτείται ενεργητική προβολή τους γενικού αιτήματος από την ΟΛΜΕ, όχι γενικολογίες και κουβέντες για τα χαρτιά. Δεν είναι πολυτέλεια ν' απαιτούμε αίθουσες, να θέλουμε ανθρώπινα σχολεία, να θέλουμε ανθρώπινο περιβάλλον. Πολυτέλεια είναι να σκορπίζονται δεξιά και αριστερά εκατομμύρια για τα δήθεν εκπολιτιστικά μας καλοκαίρια και τις υποτιθέμενες εκπολιτιστικές πρωτεύουσες, να διατίθενται χώροι και πόροι για δαπανηρές δραστηριότητες, που δύο λίγο - πολύ ασφαλώς γνωρίζουμε, αντί να ενισχύεται η αθόρυβη αλλά ουσιαστικότερη —όπως μπορεί να γίνει— δουλειά στο σχολείο, μέσω της καλλιτεχνικής παιδείας, καθώς και γενικότερα κάθε σοβαρή και ενσυνείδητη καλλιτεχνική δουλειά.

Αυτή η δουλειά υποδομής είναι ασύγκριτα χρησιμότερη και αληθινά αποδοτική, για τη δημιουργική ανέλιξη του μαθήματος και την ευρύτερη πολιτιστική ανέλιξη του τόπου μας και δε θα πάψουμε να το διακηρύσσουμε και να δουλεύουμε γι' αυτό, πιστεύοντας ειλικρινά ότι μπορεί ν' αλλάξει πράγματι η τωρινή τελματική κατάσταση.

Δεν επιζητούμε να κάνουμε παραπλανητικούς εξωραϊσμούς στα πράγματα. Ξέρουμε τις δυσκολίες. Μπορεί πράγματι ν' αλλάξει η κατάσταση, να αποδοθεί ένας σοβαρός ρόλος στον τομέα της καλλιτεχνικής εκπαίδευσης, μπορεί να μας δώσουν δίωρο στο Γυμνάσιο, μάθημα στο Λύκειο, εποπτικό γενικά υλικό, κατάλληλες αίθουσες διδασκαλίας κ.ο.κ. Μερικοί έχουν την εντύπωση ότι αυτά είναι μόνο ευγενικές επιθυμίες. Η δική μας γνώμη είναι: Ναι, μπορούν να αλλάξουν. 'Όχι όλα και με μιας, αλλά αρκετά και όλο και περισσότερα στο μέλλον, με μία δραστηριοτήτη προϋπόθεση: Τη δική μας ενωτική, μαζική, δραστήρια, σωστή μεθοδευμένη και σταθερά προσανατολισμένη συμμετοχή, για τη διαμόρφωση, την επεξεργασία και την πρακτική προώθηση των κάθε φορά στόχων της Ένωσης. Καμιά διεκδίκηση δεν μπορεί να προβληθεί και να αποκτήσει πειστικότητα αν δεν έχει την πλατιά όσο και ενεργητική υποστήριξη και συμμετοχή εκείνων τους οποίους αφορά. Αυτό, όσο κοινότυπο κι αν ακούγεται, είναι αναντήρητο γεγονός, είναι κανόνας για κάθε συνδικαλιστική διεκδί-

κηση, για κάθε αγώνα και δε χωράει αμφιβολία ότι ισχύει και για τις δικές μας διεκδικήσεις.

Αν θέλουμε να κάνουμε την 'Ενωση όργανο αποτελεσματικής προώθησης των κοινών στόχων μας, οφείλουμε να ανεβάσουμε τη δύναμή της και η δύναμή της βρίσκεται —πάνω απ' όλα— στην όλο και πιο ενεργητική συμμετοχή των μελών της, σ' όλες τις διαδικασίες που αφορούν την 'Ενωση. Πρέπει να πλαισιωθεί πιο αποφασιστικά η δουλειά του συλλόγου, να στηριχθεί με την παρουσία των μελών η δράση του, να του δοθούν μεγαλύτερα φτερά με τη συμμετοχή των καλλιτεχνών.

Εδώ βρίσκεται ο θεμέλιος λίθος για να στεφθούν με επιτυχία μέσα στην πορεία οι κοινές προσπάθειές μας και για να έρθουν πιο κοντά στην πραγματοποίησή τους τα αιτήματά μας.

Ζωή Χατζή

ΟΥΜΜΕΤΕΧΟΥΜΕ
ΣΤΟΥΣ ΑΓΩΝΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΙΔΕΙΑ
ΥΠΟΣΤΗΡΙΖΟΥΜΕ
ΤΑ ΑΙΤΗΜΑΤΑ ΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ

ΠΑΛΕΥΟΥΜΕ
ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΟΧΥΡΩΣΗ
ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ
ΤΗΣ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

- αποκατασταση της διδασκαλιος των καλλιτεχνικων σ' όλες τις τάξεις του Λυκειου
- περισσότερες ωρες στο Γυμνασιο
- οχι στη διασπορα των εκπαιδευτικων τεχνης απο τα Γυμνασια - Λυκεια στα Δημοτικα
- Δωρεαν υλικα στους μαθητες

ΕΝΩΣΗ ΚΑΘΗΓΗΤΩΝ
ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΩΝ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ

Αν και η αναφορά των αρμοδίων στην καλλιτεχνική δημιουργία και παιδεία των προγόνων μας και στην πράγματι τεράστια πολιτιστική κληρονομιά που άφησαν στον τόπο μας είναι μόνιμα πληθωρική, αυτή η αναφορά και όταν δεν αποτελεί έκφραση ενός αντιδραστικού πνεύματος προγονοπληξίας, παραμένει στείρα και επιφανειακή. Γιατί όχι μόνο δεν συνοδεύεται από την παραμικρή προσπάθεια για την ανάπτυξη της καλλιτεχνικής παιδείας σήμερα, αλλά αντίθετα συνοδεύεται με μέτρα που αποδυναμώνουν στο έπακρο την δυνατότητα παροχής καλλιτεχνικών γνώσεων.

Αν είναι αλήθεια, όπως διδάσκουν τα σχολικά εγχειρίδια, πως συμβαδίζει η ανάπτυξη των επιστημών με την ανάπτυξη των τεχνών, άλλο τόσο είναι αλήθεια πως υπονομεύεται η ίδια η επιστημονική εκπαίδευση όταν αρνούμαστε να δώσουμε στη διδασκαλία καλών τεχνών το ανάλογο βάρος.

Η πολιτεία οφείλει να αξιοποιήσει και να αναπτύξει ολόπλευρα τις κρυμμένες συχνά ικανότητες του μαθητή, κι απ' αυτή την σκοπιά οφείλει να δει και να αντιμετωπίσει τα Καλλιτεχνικά με διαφορετικό τρόπο. Έτσι ώστε η καλλιτεχνική παιδεία να μην είναι ένα μπάλωμα, αλλά ένας ουσιαστικός κρίκος της όλης εκπαίδευσης.

Εμείς, έχοντας συνείδηση αυτής της ανάγκης θα κάνουμε ότι μπορούμε ώστε να δοθούν οι απαιτούμενες λύσεις, να σταματήσει οριστικά η πορεία εξαφάνισης των Καλλιτεχνικών από τη Μ. Εκπαίδευση και η καλλιτεχνική παιδεία να πάρει στην εκπαίδευση τη θέση που της αρμόζει.

Συμμετέχοντας τώρα στους αγώνες για την παιδεία και παλεύοντας μαζί με όλους τους συναδέλφους μας εκπαιδευτικούς για τα κοινά αιτήματα, η 'Ενωση Καθηγητών Καλλιτεχνικών Μαθημάτων, ταυτόχρονα ζητά: **Κατοχύρωση και ανάπτυξη της καλλιτεχνικής παιδείας - Αποκατάσταση της διδασκαλίας των Καλλιτεχνικών σ' όλες τις τάξεις του Λυκείου - Περισσότερες ωρες στο Γυμνάσιο - Όχι στη διασπορά των εκπαιδευτικών Τέχνης από τα Γυμνάσια - Λύκεια στα Δημοτικά - Δωρεαν υλικά στους μαθητές.**

Η ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΠΑΙΔΕΙΑ ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΠΟΛΥΤΕΛΕΙΑ ΑΛΛΑ ΑΝΑΓΚΗ.

ποσπάσματα από το βιβλίο του ΛΕΜΠΛΟΝ «Η Επιστήμη και οι εργαζόμενοι»

Ε πολύ για την έπιστημη σήμερα. Σέν λέει κανείς την άλλησια προέλευσή της. Τό νά μή σημειώμε στήν ιστορία της έπιστημης όλο παρά μόνο τό ρόλο τών ανθρώπων, οημαίνει νά λέμε ψέματα προδλειψη. "Όπως όταν θέλανε Επιφέσουν πώς Εεγενιούνται τά παιδιά, μελούσαν παρά γιά τών πατέρα.

ΦΟΙ και οι ειδικοί παιζουν ένα ανθρακί στήν έξελιξη της έπιστημης πιθανό διτι θά είναι έτοι δσο παραγουν κοινωνικές τάξεις. Άλλα φριότητά τους δέν θά μπορούσε ξεκαθεί, ή δέν θά ήταν παρά άνωφελο. Σέν δέν είχε γιά βάση καινουραντική έργασια, τή δουλειά παραγωγών, έργατών και άγροτών.

ΕΠΟΙ, οι ειδικοί δέν μπορούν νά μειδούν οτις μελέτες τους παρά μόνο περιφέρονται και δρίσκουν στήν άγορά μεσουν άναγκη. "Όπως δλοι έκεινοι

πού. δέν παράγουν, ζούν άπο τή δουλειά τών παραγωγών.

ΓΙΑ ΤΗΝ έπιστημονική τους δουλειά έπισης δέν μπορούν νά κάνουν χωρίς άντικείμενα κάθε είδους (όργανα, βιθλία, κτίρια) φτιαγμένα από τους έργατες. Τά προβλήματα πού μελετούν μπαίνουν συχνά από τήν άλικη παραγωγή ή από τήν πόλη τών τάξεων. Γι' αύτό ή πρόσδος τών έπιστημών δέν είναι δυνατή παρά έπάνω στή βάση τής γενικής άναπτυξης τής παραγωγής, άρα πάνω στή βάση τής δουλειάς, τής έξυπνόδας και τού κουράγιου χιλιάδων έργατων.

ΆΛΛΑ και κάτι άλλο. Οι έπιστημες δέν έχουν γεννηθεί από μόνες τους, από τό μεγαλοφυή έγκεφαλο αύτού ή έκεινου τού στοχαστή. Στό ξεκίνημα κάθε έπιστημης δριόκουμε τήν πρακτική δροσηρότητα και τή σκέψη τών έργαζόμενων, τών άγώνα τους γιά έπιβιωση, γιά νά άμυνθούν κατά τής έχθρικής φύσης, γιά νά παράγουν, γιά νά ταξιδεύουν.

Η επιστήμη της φύσης

ΕΡΓΟΤΗΤΑ ύπάρχει έδω και μερικά χρόνια. Η προϊστορία της άκομα καλά γνωστή. Άλλα είναι πιθανό ή διάσιρεση τής κοινωνίας από τίς όποιες οι μέν ζούν δουλειά τών δέ, είναι ένα ιδιαίτερο σχετικό πρόσαφτο, και διτι ημέρας τής χειρωνακτικής δουλειάς, δέν ύπηρχε από πάντα.

Αρχή οι άντρες και οι γυναίκες γιά νά ζήσουν και νά μεγαλώσουν τους τους, δούλευαν, παραπρούσαν και σκέφτονταν. Μελετούσαν τίς τάξεις τών άγριων ζώων πού κυνηγού. Αφοιώνονταν σέ λεπτομερειακές απορίσεις πάνω στά φυτά, γιά νά έκεινα πού μπορούν νά φαγω. τό διχήμα ή τά έπικινδυνα.

Βρούν τίς πιό κατάλληλες γιά νά φτιάξουν τά έργαλεια τους όλο τους. Εβρισκαν και μεθόδους γιά νά κόβουν τέρα και μετά νά τήν καθαρίζουν. Προσπαθούσαν τόν ούρανό,, τό φεγγάρι, τό θερά. Προσπαθούσαν νά προβλέψουν τών καιρό, και παραπρούσαν τών έποχών. Πολύ νωρίς - μετά οι πρώτοι έμποροι έμαθαν

"Ετσι, οι έπιστημες πού όνομάζονται σήμερα ζωολογία, βιοτεχνία, γεωλογία, έπιστημη τών άλικών, άστρονομία, μετεωρολογία, μαθηματικά, έχουν θυθισμένες τίς ρίζες τους στήν προϊστορική έποχή. Σ' έκεινη τήν έποχή δέν ύπηρχαν διανοούμενοι, γιατί ή χειρωνακτική δουλειά και ή πνευματική δουλειά δέν ήταν χωρισμένες. "Όταν έμφανιστηκαν οι κοινωνικές τάξεις και μαζί τους οι διανοούμενοι, οι τελευταίοι δέν δημιούργησαν τίς τέχνες όλοκληρωτικά. Ξεκινώντας από τό μηδέν.

"Ανάπτυξαν τή σκέψη τους πάνω στή βάση τών λαϊκών γνώσεων πού ύπηρχαν πρίν από αύτούς, μιά και είχαν συσσωρευτεί αύτές μέσα στό πέρασμα τών αιώνων.

• Τά μαθηματικά

ΟΣΟΝ ΑΦΟΡΑ στήν άρχη τών μαθηματικών, μιλάμε συχνά γιά τήν χωρομετρία τών χωραφιών και τήν καταμέτρηση τής έπιφανειάς τους, στήν Αρχαία Αίγυπτο. "Η άκομα, γιά τους "Έλληνες μαθηματικούς, πού έκαναν τίς πρώτες άποδειξεις. Αύτοι είναι σπουδαίοι στοθμοί τής ιστορίας τών μαθηματικών. Άλλα φαίνεται διτι ή γέννηση αύτής τής έπιστημης είναι πιό πολιά και άναγεται στήν πραγματικότητα στήν προϊστορία.

Μέσα σέ σημείας όπου ζούσαν οι άνθρωποι τής λίθινης έποχής, βρέθηκαν χαρακές στά βράχια. Βρέθηκαν έπισης ραθδιά από κόκκαλο ή από έλεφαντόδοντο, πού είχαν έγκοπές.

Φαίνεται λοιπόν διτι οι άνθρωποι αύτων τών έποχων ήτεραν κιόλας νά μετρούν μέ κάποιο τρόπο. Ή πιό πιθανή ύπόθεση είναι διτι στήν άρχη χρησιμοποιούσαν διοφορετικές λέξεις γιά νά διακρίνουν τρείς άξινες από κομμένη πέτρα και τρείς άρκούδες, γιά παράδειγμα.

Σιγά-σιγά βγήκε ή άφηρημένη έννοια τού άριθμού τρία, πού δέν είναι τρία άντικείμενα αύτού ή έκεινου τού είδους άλλα "τρία" μόνο.

Οι καθαροί άριθμοι θεωρούμενοι μόνοι τους είναι μιά από τίς πρώτες άφηρημένες έννοιες πού άνακάλυψε ή άνθρωπότητα. Δέν είναι μιά αύθαιρετη έφεύρεση, γιατί άπωσδήποτε μέσα στόν πραγματικό κόσμο ύπάρχει κάτι τό κοινό μετοχύ τών τριών άρκούδων, τριών φρούτων, τριών προσώπων κ.λπ.

Άλλα γιά νά έκφραστεί αύτή ή κοινή ιδιότητα, ή έντελως πραγματική, πρέπει νά χρησιμοποιηθεί ή άφαιρεση. "Αν αύτή ή ύπόθεση είναι σωστή, οι άριθμοι μάς έρχονται από μιά έποχή διου ή θεωρία δέν ήταν χωρισμένη από τήν πρακτική.

Δέν είναι ή διανοητική άνακάλυψη αύτού ή έκεινου τού σοφού, άλλα μιά συλλογική έφεύρεση των συνηθισμένων άνθρωπων. Αύτό έχει ίσως τό διτή ή άνακάλυψη των άριθμών μένει τυλιγμένη στήν όμιχλη σ' άλη τη διδασκαλία και τήν έκλαικευση των μαθηματικών.

Τόν 19ο αιώνα ο Γερμανός μαθηματικός Κρόνεκερ έλεγε: «Ο Θεός δημιούργησε τούς άκεραιους άριθμούς, οι άνθρωποι έκαναν όλα τ' άλλα».

Λένε σήμερα ότι αύτή ή περιφημη φράση είναι μιά άστειότητα. Είναι ίσως, άλλα γιατί πάντα νά άντικοθιστούμε μιά άληθινή φράση γιά τή γέννηση των μαθηματικών, με μιά άστειότητα:

• Ή φυσική

ΜΕΡΙΚΟΙ ΚΛΑΔΟΙ τής φυσικής φτάνουν στήν άρχαιότητα. Άλλα από τήν Αναγέννηση χρονολογείται ή σύγχρονη άντικοθιστούμενη της πού, από κείνη τήν έποχη δέν σταμάτησε νά προχωρεῖ.

Ο Γαλιλαίος είναι ο πιό άξιοσημείωτος έκπροσωπος αύτης τής φυσικής τής. Αναγέννησης και ή μαρτυρία του γιά τήν πηγή των γνώσεων άειζει νά παρθεί στά σοδαρά.

Ο Γαλιλαίος διεκδικεί τήν κοινή λογική. Η άρχη τού σπουδαιότερου έργου του, οι Λόγοι και μαθηματικές απόδειξεις, πού άφορούν δυό νέες έπιστημες, δίνει πολύ καλά νά καταλάθουμε ποιά είναι ή προέλευση τής γνώσης των διανοούμενων. Τό βιβλίο παρουσιάζεται σάν μιά συζήτηση άνάμεσα σε τρία πρόσωπα, τής όποιας ή άρχη είναι ή έχεις (ό SALVIATI μιλάει στό δόνομα τού ίδιου τού Γαλιλαίου):

SALVIATI:

Μοῦ φαίνεται ότι άγοίγει ήνα μεγάλο πεδίο στούς στοχασμούς τῶν θεωρητικῶν πνευμάτων τό νά συχναζουμεί άρκετά στό ξακουστό σας γαυπηγεῖο, Βενετοί άρχοντες, και ίδιαίτερα στά άνομαζόμενα έργαστήρια τής μηχανικῆς, όπου κάθε είδους άργανο και μηχανή χρησιμοποιείται άπό ήνα μεγάλο άριθμο έργων, άπό τούς όποιους μερικούς, χάρη στίς παρατηρήσεις των προκατόχων τους και σ' έκεινες πού τίς υπαγορεύει μιά καθημερινή πραχτική, πρέπει άναγκαστικά νά άποχτήσουν μιά άξιοσημείωτη πείρα και μιά κρίση πολὺ λεπτή.

SAGREDO:

Η έξοχότητά σας δέν κάνει λάθος. Οσο γιά μένα, περίεργος άπό τή φύση μου πηγαίνει συχνά σ' αύτό τό μέρος γιά εύχαριστησή μου και ζητάω τή συντροφιά έκεινων τῶν έργων στούς όποιους δίνουμε, λόγω τής άγωτερότητάς

Η μονοπώληση τής γνώσης

ΘΑΠΡΕΠΕ άκόμα νά μιλήσουμε γιά τήν άστρονομία, τή χημεία, γιά τίς άλλες φυσικές έπιστημες... Άλλα άς προσπαθήσουμε μᾶλλον νά ξεχάσουμε τίς διαφορές τῶν περιστάσεων και τῶν έποχών και νά βγάλουμε μερικά κοινά χαρακτηριστικά γιά τή γέννηση και τήν έξελιξη αύτῶν τῶν έπιστημών.

Η βάση, πάνω στήν όποια γεννιούνται οι φυσικές έπιστημες, είναι ή σωρευμένη

τους άπέναντι στούς άλλους έργατες τό δυναμα "μάστορες". Η συζήτηση μαζί τους με έσοδη περισσότερο άπό μιά φορά νά έρω τήν αίτια φαινομένων δχι μόνο θαυμαστῶν, άλλα σκοτεινῶν και έλαχιστα πιστευτῶν.

Η άποψη τού SALVIATI είναι άκριδως έκεινη τής ύλιστικής θεωρίας τής γνώσης. Ξεχωρίζει τήν άμεση έμπειρια (άποτέλεσμα τής πραχτικής τού έργατη) άπό τήν άμεση έμπειρια (οι παραπρήσεις πού μεταδόθηκαν άπό τούς έργατες πού προηγήθηκαν). Όμως δείχνουν ότι ή σοφία τῶν έργαστόμενων είναι ή άμεση πηγή τής έπιστημης ή Γαλιλαίος δέν σθήνει τή διαφορά άνάμεσα σ' αύτή τή σοφία και τήν έπιστημη.

Τά μαθηματικά παιζουν ένα βασικό ρόλο μέσα στή φυσική. Παρ' άλλα αυτά, αύτή τήν έποχη έχουν ξεφύγει έδω και αιώνες άπό τούς παραγωγούς. Έπι πλέον ο Γαλιλαίος δέν παραδέχεται χωρίς κριτική τήν άποψη τῶν έργων.

Όταν ένας γέρος έργατης τούς διδάσκει ότι ένα μεγάλο πλοίο κινδυνεύει περισσότερο νά κοπεί άπό ένα μικρό και δρά πρέπει νά υποστηλωθεί περισσότερο κοτά τή διάρκεια τής κατασκευής, τά πρόσωπα τού διάλογου άρχιζουν νά έπανοστατούν μπροστά στή διαθεβαίωση αύτή και κύρια μπροστά στό πολυπνευματώδες συμπέρασμα πού έβαλε «ό καλός γέρος».

Όταν πρόκειται γιά μηχανές, γι' αύτήν έδω ή γιά άλλες, δέν πρέπει νά πηγαίνει ή ακέψη μας κατ' εύθειαν άπό τίς μικρές στίς μεγάλες, γιατί πολλά σχέδια πού πετυχαίνουν σε μιά μικρή κλίμακα, δέν μπορούν νά πραγματοποιηθούν σε μιά μεγαλύτερη. Έκει βρίσκεται, συμπεραίνει όπότομα ή SALVIATI, μιά «λαϊκή γνώμη, στερημένη έντελως άπό λογική». Άλλα προσθέτει λίγο μετά:

Βρίσκονται θύμας έξεπνοι άνθρωποι, γιά νά φτιάξουν γιά λογαριασμό τους τή λαϊκή γνώμη, δινοντάς τής μιά καλύτερη θάση. Και τελικά η SALVIATI δικαιολογεί, όφού τήν έχει κόνει σαφή, τή διαθεβαίωση τού γέρου έργατη:

Μπορεί κανείς νά άποδείξει γεωμετρικά ότι οι πιό μεγάλες (μηχανές) είναι πάντα κατ' άναλογία, λιγότερο άνθεκτικές όπό τίς πιό μικρές».

Η συνέχεια τού διαλόγου δίνει άκόμα ένα παράδειγμα, όπου άνατρέχουν στήν πείρα τῶν έργων.

Ο SAGREDO διηγείται πώς έμαθε ότι μιά άναρροφητική άντλια δέν μπόρει νά άνεβάσει τό νερό σε ύψος μεγαλύτερο άπό 18 COUDEES (δηλαδή περίπου 10,35 μέτρα):

Πρώτη φορά πού παρευρέθηκα σε μιά

τέτοια δουλειά, νόμισα ότι τό μηχάνημα είχε καταστραφεί. Άλλα ά τεχνίτης πού είχα βρει γιά νά κάνει τήν έπισκευή μου είπε ότι δέν ύπηρχε κανένα έλάττωμα παρά μόνο άπό τήν μεριά τού νερού πού έπειδη ήταν πολύ χαμηλά δέν μπορούσε ν' άνεβει τόσο ψηλά. Και πρόθισε ότι καμία άντλια ούτε καμία μηχανή πού ύδουλεύει μέ άναρροφηση δέθα είχε τή δύναμη νά τό κάνει ν' άνεβει ούτε μιά τρίχα πού πάνω άπό τίς 18 COUDEES — αύτός ή άριθμός άντηροσώπευε τό μέγιστο ύψος όποιο ήταν ήταν τό φάρδος τής άντλιας.

Άυτή είναι ή άρχη τής άνακάλυψης τής άτμοσφαιρικής πίεσης (πού έκανε ή TORRICELI μερικά χρόνια άργότερα). Τό προηγούμενο παράδειγμα δείχνει έπισης τή γέννηση τῶν ιδεών τής έπιστημης τῶν άλικων και τής θεωρίας τής άμοιότητας.

• Ή βιολογία

Από τήν έποχής τής προϊστορίας ή άνθρωπότητα είχε συσσωρεύσει ένα τεράστιο σωρό γνώσεων γύρω από τής Ζωντανές ύπαρξεις ίδιαίτερα ένας μεγάλος άριθμός ζώων και φυτῶν ήταν γνωστός, όπως κι ο τρόπος ζωῆς τους ή άναπαραγώγης. Πολλοί οιφοί είχαν κιόλας συστηματοποιήσει αύτή τή γνώση, συντάσσοντας περιγραφές, δουλεύοντας γιά τήν ταχτοποίηση σε τάξεις τῶν ζωικῶν και φυτικῶν είδων.

Όταν ο Δαρβίνος, τόν 19ο αιώνα, έπιχειρησε νά βρει τήν προέλευση αύτών τῶν είδων — δηλαδή νά έχειησε τήν τωρινή τους ύπαρξη μέ θάση τήν έξελιξη τῶν ζωντανών είδων — χρησιμοποιήσε προφανώς τά άποτελέσματα πού βγήκαν άπό τούς προκατόχους του.

Άλλα, λέει ή ίδιος ότι βρήκε τής πιό σίγουρες βάσεις γιά τής έρευνές του στή μελέτη τῶν κατοικίδιων ζώων και τῶν καλλιεργημένων φυτῶν.

Στήν πραγματικότητα, οι κτηνοτρόφοι και οι κηπουροί είχαν μιά πολύτιμη πείρα σε ένα τομέα πού οι οιφοί είχαν παραμελήσει μέχρι τόν Δαρβίνο: Όχι μόνο παραπρούσαν τή φύση, άλλα δρούσαν μέσα σ' αύτή. Είχαν άναπτύξει διάφορες τεχνικές (έκλαση, διασταύρωση, μπόλιασμα...) γιά νά καλυτερέψουν τής ράτσες τῶν κατοικίδιων ζώων και τῶν φυτῶν, γιά νά τά κάνουν πιό γερά και πιό καθαρά γιά τήν κατανάλωση.

Ο Δαρβίνος, βάζοντας αέ κυκλοφορία τυπωμένα έρωτηματολόγια, συζητώντας κοντά άλλα και μέ έγγραφα μέ πολλούς κτηνοτρόφους και κηπουρούς, έμποτοπού μέ τήν πείρα τους. Τούς εύχαριστει μέσα σ' ένα από τά βιβλία του, όπως και τούς ζωολόγους πού συμβουλεύτηκε και διακηρύσσει:

«Χωρίς τή βοήθεια τους δέν θά είχα μπορέσει νά κάνω παρά έλαχιστα».

πείρα έκατομμυρίων άνωνυμων έργων, οι γνώσεις, πού άπόχτησαν δουλεύοντας παραπρώντας και σκεπτόμενοι και πού μεταδόθηκαν άπό γενιά σε γενιά. Χωρίς αύτή τή πείρα και χωρίς αύτή τή σοφία, χωρίς αύτή τή συλλογική τεράστια και ταπεινή γνώση, δέν θά ύπηρχε έπιστημη, όπως ούτε ένα παιδί δέν μπορεί νά γεννηθεί χωρίς μητέρα.

Από τότε πού οι άνθρωποινες κοινωνίες διαιρέθηκαν σε τάξεις, άπό τότε πού ή χειρωνακτική δουλειά και ή πνευματική δουλειά χωρίστηκαν, είναι γενικά τά μέλη τῶν κυριαρχῶν τάξεων, ή άσοούμενοι δεμένοι στής κυριαρχες τάξεις, αύτοί πού έχουν τή δύνατότητα νά κάνουν μιά τέτοια θεωρητική δουλειά. Ένας νέος κλάδος τής φυσικής έπιστημης, δέν έμφανίζεται παρά μόνο

όκεινη ή κυρίαρχη τάξη
μπορεί γιά τή γέννησή της. Αύτό¹
τούτο σφέρον μπορεί νά είναι ύλικό²
τελλιογικό, άμεσο ή μέ μακρινή³
τελλιογική. Μπορεί νά τό έχει καταλάβει⁴
το υπόλοι μιᾶς κυρίαρχης τάξης ή μόνο⁵
το πάθμα. Σέ όποια δήποτε περίπτωση,⁶
τόποι έπιστήμη δὲν άναπτύσσεται⁷
τούτο άπό τάξεις, άλλα κάτω άπό⁸
τούτην μιᾶς κυρίαρχης τάξης.⁹
Από τό άλμα στήν άφοίρεση πού¹⁰
τή γέννηση μιᾶς καινούργιας¹¹
τάξης, διακρίνει έπισης τή στιγμή δημι¹²
ουσης πού βρίσκεται στή βάση αύτής¹³
της τάξης. Εεφεύγει άπό τούς¹⁴
διεύθυνους πού τή δημιούργησαν.¹⁵
Από τή διεύθυνση μιᾶς¹⁶
ταύτιλεύτριας τάξης, αύτή ή γνώση θά¹⁷
μετατίθει μιά θαυμαστή έξέλιξη. Άλλα¹⁸
τούτη έπισης δυσνόητη γιά έκείνους¹⁹

Προκαταλήψεις των διανοουμένων

ΣΠΡΙ ΣΜΟΣ τῆς χειρωνακτικῆς δουλειᾶς
διανοητικῆς δουλειᾶς σημαίνει
ούσιαστικά τὸ ἔξης: ὑπάρχουν
εἰδικευμένα στὴν πνευματική
καινοῦ καὶ βαλμένα πάνω ἀπὸ τοὺς
μητέρας. Δένθα μιλήσω παρὰ γιὰ μερικούς
επιπομένους: αὐτούς πού, στὴν
επιφαντική κοινωνία μας, ἀσχολοῦνται
φυσική ἢ τὴν κοινωνική ἐπιστήμη.
καθηκόν νὰ τὴν ἐπεξεργαστοῦν
(καθηγητές), νὰ τὴ διαδόσουν (καθηγητές
γράφοι) ἢ νὰ διευθύνουν τὴν
ἐφαρμογὴ τους (μηχανικοί).

τάξη τάξη έχει τό πάνω χέρι στό
πατακούμό αύτών τῶν κοινωνικῶν
μεταφράσιων. Τις στροτολογεί πολὺ συχνά
τις κόλπους της ἢ στή μικροαστική τάξη
τις σχηματίζει σε κάθε περίπτωση
τοις. Ωστε νὰ είναι στήν ύπηρεσία της.
Δε γίνεται χωρίς ἀντιφάσεις
αποτελεῖ σε μερικές ἐποχές μιὰ ὁμάδα
πουλερικών νὰ ένωνται ἢ νὰ τείνει
καθοδεῖ μὲ τὶς καταπιεσμένες τάξεις.

καὶ ἡ πιὸ ἐπίμονη προκατάληψη τῶν
εἰσπούμενων, ἔκεινο ἀπὸ τὸ ὅποιο
καὶ ἀπολάτερο ἀπολλάσσονται, εἶναι ἡ πιστη
στὴ ὑπεροχὴ τους, στὴν ὑπεροχὴ τῆς
πνευματικῆς πάνω στὴν πράξη. Οἱ ρίζες αὐτῆς
της προκατάληψης εἶναι πολὺ βαθιές,
καὶ ἀνάγονται στὴν ἴδια τὴ γέννηση τῆς
πνευματικῆς, στὴν ἴδια τὴ γέννηση

τῶν διανοούμενων, ἐφ' ὅσον είναι μιὰ εἰδικευμένη κοινωνική όμάδα.
Στήν πραγματικότητα, ἡ πράξη είναι άνωτερη ἀπό τήθεωρία και ἡ συλλογική διανόηση τῶν παραγωγῶν (δηλαδή αὐτῶν που κάνουν χειρωνακτική δουλειά) είναι τὸ πιὸ ἀνεβασμένο (ψηλό) σχῆμα τῆς διανόησης, που παρῆγε ποτὲ ἡ ἀνθρωπότητα. Ἀλλά αὐτὴ ἡ ἀλήθεια είναι μιὰ πέτρα σκανδάλου γιὰ τὶς ἔκμεταλλεύτριες τάξεις, γιατὶ ἐλαστώνει μέχρι τὸ μηδὲν τὴν ἀξιωσὴ τους νὰ είναι ἀπαραίτητες. Γι' αὐτὸν πάντοτε κατέβαλλαν πολλές προσπάθειες γιὰ νὰ πείσουν τοὺς χειρωνακτικὰ ἐργαζόμενους ὅτι είναι λιγότερο ἔξυπνοι ἀπό τοὺς διανοούμενούς. Και είναι ἀλήθεια ὅτι αὐτὸν ἀντιστοιχεῖ στὰ φαινόμενα μέσα στὶς κοινωνίες ὅπου ὄρισμένες τάξεις ζοῦν ἀπό τήθεωρία ὅλλων τάξεων και ἰδιαίτερα στὴ δική μας καππαλιστική κοινωνία.
Αὐτὸν τὸ φαινόμενο κρύβει τὴν πραγματικότητα και βοηθάει στὴ διαιώνιση αὐτῆς τῆς πραγματικότητας.
Φαινομενικά, ὁ διανοούμενος είναι πιὸ ἔξυπνος ἀπό τὸν ἐργάτη. Στήν πραγματικότητα ὁ διανοούμενος ἀνήκει στὴν κυρίαρχη τάξιν, ἥσε κάθε περίπτωση συνδέεται μὲ κάθε είδους ύλικούς και ἴδεολογικούς συνδέσμους μαζὶ τῆς. (Πράγμα που δὲν τὸν ἐμποδίζει νὰ είναι ίσως καταπιεσμένος ἀπ' αὐτὴ τὴν ίδια

τὴν κυριαρχη τάξη). Η ἐμφάνιση τῆς διανοητικῆς ύπεροχῆς κρύθει τὴν πραγματικότητα τῆς κυριαρχίας μιᾶς τάξης. Και σύγχρονα ἐκφράζει, μὲ τὸν τρόπο τῆς, αὐτὴ τὴν πραγματικότητα: γιατὶ ἡ ἀστικὴ τάξη ἀπαιτεῖ νὰ διατηρήσει τὸ μονοπώλιο τῶν γνώσεων καὶ τῶν ἐπιστημονικῶν, ιδεολογικῶν καὶ πολιτιστικῶν δραστηριοτήτων. Ὁλη ἡ διδασκαλία εἶναι βαθιὰ διαποτισμένη ἀπὸ τὶς ταξικὲς του προκαταλήψεις καὶ κατὸ πρῶτο λόγῳ ἀπὸ τὴν ίδεα ὅτι ἡ θεωρία εἶναι πιὸ πάνω ἀπὸ τὴν πράξη. Αὕτω τὴν κάνει πολὺ δύσκολη νὰ ὄφομοιωθεῖ ἀπὸ τοὺς ἐργάτες καὶ τὰ παιδιά τους.

Γενικά, οἱ διανοούμενοι πετυχαίνουν νὰ πείσουν τοὺς ἐργαζόμενους ὅτι ἡ ἐπιστήμη εἶναι κάτι ποὺ τοὺς ξεπερνάει κι ὅτι δὲν μποροῦν νὰ καταλάθουν. Τὸ πετυχαίνουν τόσο καλύτερα δοσο οἱ ίδιοι εἶναι πεισμένοι γι' αὐτό. Και εἶναι ἀλήθεια ὅτι ἡ ἐργατικὴ τάξη δὲν μπορεῖ ν' ὄφομοιώσει πραγματικὰ τὴν φυσικὴ ἐπιστήμη δοσο δὲν ἔχει τὴν ἔξουσία. Ἀλλὰ αὐτὸ δὲν ὀποδείχνει καθόλου ὅτι ὁ ἐργάτης εἶναι λιγότερο ἔξυπνος ἀπὸ τὸν ἀστό ἢ λιγότερο ἔξυπνος ἀπὸ τὸν διανοούμενο. Αὕτω ὀφείλεται στὸ ὅτι ἡ ἀνάπτυξη τῆς ἐπιστήμης, ἡ διδασκαλία τῆς καὶ ἡ χρησιμοποίησή της βρίσκονται στὰ χέρια τῆς ἀστικῆς τάξης.

Επιστήμη για τους ανθρώπους

ΓΑ ΤΟΥΣ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΥΣ. ή ἐπιστήμη
φρχικά αύτό πού κάνει δυνατά
ἐπιτεύγματα τῆς παραγωγῆς,
μηχανές. Μέσα σ' αύτό τὸν τομέα
δύουν καμιὰ δυνατότητα ν' ἀποφασίσουν
ἕκόμα κανένα δικαίωμα λόγου.

Η τεχνική προχωράει άλλού, ή τεχνική αποτίλλεται στὸν ἐργάτη ἀπ' ἔξω.

είναι προχωρημένη ή τεχνική, τόσο
ό έργατης βλέπει νά του ξεφεύγει
ή κυριότητα του ρυθμού και τών συνθηκών
τῆς δουλειᾶς του, καθώς και η κοτανόση
τῆς διαδικασίας όπου συμμετέχει
σάν παραγωγός. Όσο πιό δυνατές και
τελειοποιημένες είναι οι μηχανές, τόσο
τείνουν νά συνθλίψουν τό πνεῦμα του
και συχνά τή σάρκα του. Δέν τὸν
ἀπελευθερώνουν, ἀλλὰ προσταθοῦν νά τὸν
μετατρέψουν σὲ αύτόματο, σὲ μιά
μαριονέτα τῆς όποιας τοὺς σπάγγους
τραβάει ή καπιταλιστική τάξη.
Η ἐπιστήμη είναι ἐπίσης αύτή πού ἐπιτρέπει
τις προόδους τῆς ιατρικῆς (άντιβιοτικά,
άντιαιμαλπρατικά). Είναι αύτή πού ἐπιτρέπει

νὰ στέλνουν ἀνθρώπους στὸ φεγγάρι
καὶ ἀκόμα νὸ συσσωρεύουν ἔνα τεράστιο
πυρηνικό ναυπηγεῖο καὶ νὰ κάνουν
στὸ Βιέτ-Νάμ καὶ στὴ Μέση Ἀνατολὴ ἔνα
«ήλεκτρονικὸ πόλεμο».

Θέλησαν συχνά νά άντπαραθέσουν μιά «έπιστήμη γιά τὴν εἰρήνη» και «μιά έπιστήμη γιά τὸν πόλεμο». Άλλα όκομα και οι πιδείς είρηνικές από πρώτη ματιά άνακαλύψεις μποροῦν νά χρησιμοποιηθοῦν γιά τὸν πόλεμο. Κι όλες οι άνακαλύψεις ὅταν χρησιμοποιοῦνται, χρησιμοποιοῦνται μέ τὴ λογικὴ τοῦ κέρδους.

Παράδειγμα, τὰ ἀντίβιοτικά. Ἐπιτρέπονται
καὶ ἐπιτρέπουν νά νικηθοῦν θανατηφόρες

άρωστιες. Άλλα σήμερα ή μοζική χρήση τους, άκόμα κι αν δέν είναι πραγματικά μποραίτη (έλαφρές άρρωστιες, έκτροφή ζώων), έκανε άνθεκτικά όριομένα μικρόδια. Και μαθαίνουμε ένα ώραιο πρωί ότι ή νοσοκομειοκή μόλυνση έχει γίνει παγκόσμια μάστιγα. Είκοσι παιδιά πεθαίνουν στό .Οτέλ - Ντιέ στήν Σερμόν - Φερράν, μετά τρία νεογέννητα στό μαιευτήριο

Η φυσική επιστήμη είναι αληθινή;

ΟΙ ΠΑΡΑΓΩΓΟΙ βρίσκονται σε πολύ εύνοική θέση γιά νά έκτιμησουν τήν ύλική δύναμη πού αντιπροσωπεύει ή φυσική έπιστημη. Αυτοί είναι πού κάνουν τις μηχανές κάθε είδους νά δουλεύουν, πού χρησιμοποιούν τους νόμους πού άνακάλυψε ή έπιστημη. Εφ' δαν, στό σύνολο, αύτό προχωράει περίπου σάν προκαθορισμένο, συμβαίνει λοιπόν αύτοί οι νόμοι νά είναι προσεγγιστικά άληθινοι. Έκει λοιπόν, περιληπτικά είναι ή ύλιστική αποψη. Κι έπισης είναι, μου φαίνεται μιά ιδέα πού δέν είναι ξένη στούς έργοζόμενους. "Όμως, οι παραγωγοί βρίσκονται σε πολύ εύνοική θέση γιά νά διαπιστώσουν ότι η έπιστημη έχει τά δριά της.

Ο μηχανικός, πού είσάγει μιά νέα διοδικοσία ή μιά νέα μηχανή, έχει θεωρητικές γνώσεις, άλλα δὲν ξέρει πραγματικά πώς συμβαίνουν τα πράγματα στήν πράξη. Αποφεύγει γενικά νὰ ἀναγνωρίσει τὰ ὄρια τῆς γνώσης του και προχωρεῖ σ' ὅπότομες συχνά βεβαιώσεις (διαπιστώσεις). Δέν είναι τέσσα τὸ πρόσωπό του πού είναι ὑπὸ αἵρεση. Όσο ο ρό λος πού ποίζει μέσα στήν παραγωγή. Κροτάει τὴ θέση τοῦ ἀφεντικοῦ και είναι ὑπεύθυνος ὅπεναντί του. Καγιά τὸν καπιταλιστή, ὅλα οσα δικαιολογοῦν τὴ δύναμή του είναι ιερά. Αυτό τὸ ίδιο πνεύμα τὸ Ξαναθρίσκουμε στὴ διδασκαλία και στήν ἔρευνα.

Οι καθηγητές τῶν επιστημῶν παρουσιάζουν πολὺ συχνά ότι οι νόμοι πέφτουν από τὸν ούρανό. Ἡ προέλευση τῆς ἐπιστήμης δὲν φαίνεται: ἡ πάλη τῶν ιδεῶν ἔχει διαγραφτεῖ. Μέσω στήν ἔρευνα ἔχουμε ἔξυπνες διαπιστώσεις τῶν καθηγητῶν, πνιΞιμο τοῦ κοιτικοῦ πνεύματος τῶν

Πόρτ - Ρογιάλ, στό Παρίσι.
Δέν ύπάρχει στήν καπιταλιστική κοινωνία
-έπιστημη στήν ύπηρεσία τοῦ ἀνθρώπου-
άκόμα κι ἀν οἱ ἀνθρωποι (κι ὅχι μόνο
οἱ προνομιούχοι) ἐπωφελήθηκον ἀπὸ
ὅρισμένες ἀνακαλύψεις. Ἐξ ἄλλου, δὲν
ύπάρχει οὔτε «παραγωγή στήν ύπηρεσία
τοῦ ἀνθρώπου» — και δμως τά ἔργοστάσια
παράγουν και χρήσιμα ἀντικείμενα.

έρευνητῶν. Συχνά δὲ δέν Εεχωρίζουν ἀνάμεσα σ' ἔνα «μοντέλο» τῆς μόδας και μιά ἐπαληθευμένη ἀπό τὴν πράξη θεωρία.
Ουσο πιὸ πολὺ εἶναι συζητήσιμες οι ίδεες, τόσο τὶς παρουσιάζουν σάν ἐμφανεῖς, τόσο λιγότερο προσπαθοῦν νὰ τὶς θέσουν ύπο αἵρεση.

Κάθε εἰδικός, ἀν τὸν ἔξετάσουμε ὀτομικά, χαρακτηρίζεται λίγο - πολὺ ἀπό τοεικὲς προκαταλήψεις. Τὸ πνεύμα του περιορίζεται ἀπό τὶς συνθῆκες τῆς κοπιταλιστικῆς ἔρευνας. Κι ὅμως, ὅταν κοπάξει κανεὶς τὸ αύνολο, βλέπει ὅτι ἡ φυσικὴ ἐπιστήμη, ἀπό τότε ποὺ ἡ ὄστικὴ τάξη πήρε τὴ διεύθυνση, δέν σταμάτησε νὰ προοδεύει, νὰ ἀνακαλύπτει νέες ἀλήθειες.

Πώς έξηγείται αυτή ή άντιφαση:
'Η αυλλογική γνώση τῶν σοφῶν Εεπερνάει
τίς άτομικές τους σοφίες;'. Τό άντιθετο
είναι αυχνά ή άληθεια.
Τό ουσιωδες δὲν βρίσκεται έκει. 'Υπάρχει
πρόοδος τῆς έπιστήμης στοὺς τομεῖς
ὅπου ή πρακτική έπαλήθευση τῶν
θεωρητικῶν ιδεῶν είναι στήν
πραγματικότητα δυνατή. 'Αν αυτή
ή έπιθεβαίωση είναι πολύ δύσκολη ή πολύ
δυσπανηρή, ή έπιστήμη έκφυλιζεται
περισσότερο ή λγύότερο γρήγορα στή
στείρα θεωρία. 'Αν αυτή η έπιθεβαίωση
θέτει ύπο αίρεση τίς προκαταλήψεις
τῆς ὄρχουσας τάξης, ὃν ἀγγίζει
τήν έξουσία της, τότε μηδενίζεται,
παραμορφώνεται ή ἀγνοείται. Κάποτε
ό ειδικός έγκαταλείπει κάθε σύνεση και
σκεπάζει μόνο τίς προκαταλήψεις του
γιά τήν αύθεντια τῆς έπιστήμης.
Αὐτό συμβαίνει όταν ἀντί νὰ μιλάσι γιά
τὴ δουμή τῶν άτομων ή τῆς έξηλιξης τῶν

Αύτό σημαίνει ότι πρέπει νὰ άπορρίψουμε τὴν ἐπιστήμη; Μοῦ φαίνεται ότι οἱ ἔργαζόμενοι δὲν ἔχουν γενικὰ μιά τέτοια στάση. Αἰσθάνονται ἀποκλεισμένοι ἀπὸ τὴν ἐπιστήμη, ἀλλὰ πιστεύουν ότι πρέπει βέθαια νὰ είναι ἡ λ. θ. i. v. ἡ κατὰ κάποιο τρόπο, κι ἐπίσης ότι θὰ μποροῦσαν νὰ είναι χρήσιμη. Αύτά τὰ δυό σημεία ἀξίζουν μιά σύντομη συζήτηση.

διστρων, φτάνει στή μόλυνση, στούς πυρηνικούς στρατούς, στή γεννητικότητα. Έδω πρέπει νά δυσπιστεί κανείς άκόμα περισσότερο από άλλον γι' αύτά που βεβαιώνουν οι ειδικοί. Γιατί, άκόμα κι όντας γνώσεις τους είναι σταθερές σ' αύτό ή έκείνο τὸν κλάδο τῆς φυσικῆς, τῆς χημείας ή τῆς βιολογίας, έδω πρόκειται έπισης γιά άλλο πράγμα: γιά τὴν κοινωνία που έπεξεργάζεται και βάζει σε πράξη τὶς έπιστημονικὲς γνώσεις. Αύτή ή κοινωνία σχηματίζει ένα σύνολο, άλλιως σύμπλεγμα που τὰ ἀντικείμενα που μελετοῦν

στα ἐργαστηρία.
Οι μέθοδοι δουλειῶν πού πετυχαίνουν
νὰ κάνουν νὰ προχωρήσουν οἱ φυσικὲς
ἐπιστῆμες (εἰδίκευση ὑπερβολική, σκέψης
διοτυπωμένες κατὸ τὴν μόδα καὶ τὴν
περισταση), αὐτὲς οἱ μέθοδες ἀποτυχαίνουν
ὅταν θέλει κανεὶς νὰ τὶς ἐφαρμόσει στὴν
μελέτη τῆς κοινωνίας. Κατὰ τὴν διάρκεια
τοῦ ψυχροῦ πολέμου, μετά τὸν Δεύτερο
παγκόσμιο πόλεμο, καταλάβαμε ὅτι
ὁ πιὸ σοφὸς πυρηνικὸς φυσικὸς ἡτον οὐρανός
ἀνίκανος νὰ καταλάβει τὸ ρόλο τῶν
πυρηνικῶν ὅπλων στὴν παγκόσμια
πολιτική. Ἐδῶ καὶ μερικὰ χρόνια,
διαπιστώνει κανεὶς ὅτι ὁ πιὸ ἀρμόδιος
βιολόγος δὲν κατορθώνει πάντα νὰ ἐπηγένεται
τὶς αἵτιες τῆς γενικευμένης μόλυνσης
ἢ τῆς φτώχειας τοῦ Τρίτου Κόσμου.
Ο κύριος κίνδυνος γιὰ τοὺς εἰδικούς εἶναι
νὰ πιστέψουν ὅτι μποροῦν νὰ λύσουν
τὰ πάντα ξεκινώντας ἀπὸ τὴν εἰδικότητά
τους. Καὶ αὐτὸς ποὺ μπορεῖ περισσότερο
νὰ τοὺς βοηθήσει νὰ προοδεύσουν, εἴναι
ἡ κριτικὴ ποὺ θὰ κάνουν οἱ ἐργαζόμενοι
ποὺ δὲν τρομάζουν μπρός στὴν
ἐπιστημονικὴ ἀρμοδιότητα, γιατὶ βλέπουν
τὰ δοιά τρα.

Η φυσική επιστήμη είναι χρήσιμη;

Χρήσιμη γιὰ ποιόν: Μέσα σὲ μιὰ κοινωνία ὅπου οἱ μὲν πλουτιζουν μὲ τὴ φτώχεια τῶν ἀλλῶν, δὲν ύπάρχει χρησιμότητα «γενικά» γιὰ τοὺς ἀνθρώπους οτὸ σύνολὸ τοὺς.

“Ας αφήσουμε κατά μέρος τό ρόλο της έπιστήμης στήν ειδικευμένη κοινωνία που έπιθυμούμε. Μπορεί κανείς νά σκεφτεί ότι, όταν θά έχει τήν έξουσία ή έργατική τάξη θά άγωνιστεί γιά νά πάρει στά χέρια της τήν έπιστήμη, γιά νά άποκαταστήσει μέσα στή διδασκαλία και τή διατύπωση άκόμα τής φυσικής έπιστήμης, τό δεσμό μετοξύ θεωρίας και πράξης που ή άστική κοινωνία προσπαθεί άσταμάτητα νά κρύψει ή νά κόψει.

Άλλα όπό τώρα κιόλας, αύτή τη στιγμή
μπορούμε νά θάλουμε τό έρωτημα:
ύπάρχει μέσα στίς ουσσαρευμένες άπο

τή φυσική έπιστήμη γνώσεις κάτι χρήσιμο για τούς έργοζόμενους; Σίγουρα ναι. Αυτό πού είναι καλό γιά τούς έργοζόμενους μέσα στήν έπιστήμη είναι άρχικά ένας θριαμένος άριθμός συγκεκριμένων γνώσεων Μερικές απ' αύτες μποροῦν να είναι γι' αύτούς χρήσιμες από τώρα. Π.χ. οι Ιατρικές γνώσεις (οχετικά μέ τις σωματικές και πνευματικές άρωστ.ες, με τήν ύγιεινή, τά άντισυλληπτικά και τήν άμβλωση κλπ.). "Άλλες μποροῦν να γίνουν χρήσιμες, άνάλογα μέ τις περιστάσεις: γνώσεις σχετικά μέ τήν παραγωγή μέσα σ' θριαμένους οίκονομικούς άγωνες" γνώσεις στρατιωτικής τεχνικής.

Αυτό πού είναι καλό γιά τούς έργοζόμενους, μέσα στή φυσική έπιστήμη, είναι άκόμα ή εικόνα τής ψλης και τής ζωῆς, πού παρουσιάζει (ή, μᾶλλον, αύτή πού θά

μπορούσε νά παρουσιάσει, ἀν δὲν ἡτον κομματιασμένη σ' ἔνα πλήθος όπό μικρές εἰδικότητες και χαμένη όπό την ἐπίδειξη γνώσης τῶν ἀνθρώπων πού δὲν Εέρουνε νά μιλήσουνε ἀπλά). Δὲν ύπάρχει ἀνάπαιδα μέσα στή φύση, παρά μία ιστορία παραγωγική και καταστροφική ἐντυπωσιακοῦ πλούτου.

Τὰ χημικά στοιχεῖα, ή ζωή, τὰ ζωικά και φυτικά εἶδη είναι ὁ καρπός αὐτῆς τῆς ιστορίας, πού ἡ ἐπιστήμη ἀποκαλύπτει σιγά-σιγά. Και η ιστορία συνεχίζεται κάτω ἀπό τὰ μάτια μας: ὅστρα γεννιοῦνται και ἄλλα χάνονται, ὁ γήινος φλοιός συνεχίζει νά ἐξελισσεται μὲ τούς ίδιους μηχανισμούς πού (δημιούργησαν) τὰ βούις και τὶς στημερινές ἡπείρους. Δὲν ύπάρχει εἰρήνη μέσα στή φύση, οι ιαορροπίες μέσω σ' αὐτὴν είναι πάντα φωνομενικές και

τελεωρινές. "Αν η υλη έχει μιά ιστορία, μια γιατί η φαινομενική της άδράνεια μιά διάφορες αντιφάσεις, ούτε έναστρος ούριανός ύποδάλει τήν ίδεα της αιώνιας γαλήνης, άλλα ή μελέτη του πεποιθατού πώς δρισμένα δάστρα (μεζαράς, γαλαξιακοί πυρήνες) απνοδολούν με μιά δύναμη τόσο ύψηλής ότι μηδεποτέ πού είμαστε άκομα άνικανοι νά την καταλάβουμε.

Έκείνο πού είναι καλό γιά τους ανθρώπους μέσα στη φυσική έπιστημη, μια στό βάθος ή όπτική γωνία που και ή μέθοδος της: είναι ή ανάλυση και ή σύνθεση ένδος μεγάλου άριθμού

συμβάντων, πού έχουν προηγουμένως συλλεχθεί και περιγραφεί με τρόπο τόσο άκριδή και άντικειμενικό όσο είναι δυνατό. Είναι τό πέρασμα όπό την πραχτική στη θεωρία κι άπό τη θεωρία στήν πραχτική. Είναι ή ταπεινοφροσύνη μπροστά στήν πραγματικότητα, συνεχώς πιο σύνθετη όπό όποια δημιουργεί θεωρία δασάληθινή και νάναι. Δέν ύπάρχει κανένας λόγος νά τά έγκαταλείψουμε δόλα αύτά στήν άστική τάξη, ύπό την προϋπόθεση ότι ή έπιστημη δέν άνηκε στούς έργαζόμενους. Πρέπει, άντιθετα, νά προσπαθήσουμε νά άφομοιώσουμε αύτή τή μέθοδο, γιά νά τήν έφαρμόσουμε στά προβλήματα που θέτει ή ταξική πάλη.

Η επιστήμη και η αντικειμενικότητα

ΑΝΤΙΚΑ, ή φυσική έπιστημη δέν είναι έτοι μας φαίνεται μέσα όπ' τή διδασκαλία της έκλαικευτικές έκδοσεις, στήν περιφραση και τό ραδιόφωνο. Η διδασκαλία ανθρώπων παρουσιάζει νόμους έκφρασμένους σε έρευνας μαθηματικούς τύπους περιγραφές χωρίς ζωή, χωρίς νόημα. Ήπο τήν άλλη μεριά, μιά τεράστια πολιοκρατική μπλόφα μᾶς παρουσιάζει περούς άλανθαστους και πλέρια αποκειμενικούς. Είναι άλθησια πώς γιά νά κάνεις έπιστημη και γά νά τή χρησιμοποιήσεις, πρέπει και φτάσεις σε μιά κάποια αντικειμενικότητα. Ήπο βά λέγαμε ψέματα άν τήν παρουσιάσουμε σά νά τήν έχουν φτάσει (πετύχει)

γιά μιά μοναδική φορά άντα άνωτερα, λευτερωμένα όπό ύλικές έγνοιες και άνθρωπινα πάθη και κινούμενα έντελως έλευθερα μέσα στόν πλαστικοποιημένο και άναλλοιωτο κόσμο της «άντικειμενικής γνώσης». "Αν τό κάθε βήμα πρός τά μπρός τής έπιστημης είναι μιά πρόοδος πρός τήν αντικειμενικότητα, αύτή ή πρόοδος δέν γίνηκε και δέν γίνεται χωρίς άγώνα. Ο Γαλιλαίος έξεδωσε τό κυριότερα βιβλία του όφού ή Έκκλησία τόν ύποχρέωσε ν' άρνηθει τήν ίδεα πώς ή γή κινείται γύρω όπό τόν Ήλιο. Ο Καλβίνος έψηρε σέ σιγανή φωτιά τόν Μισέλ Σερβέ γιατί έκανε τήν άσεβεια νά μελετήσει τήν κυκλοφορία τού αίματος. Στόν 19ο αιώνα

ό Μπόλζμαν όφού άγωνίστηκε σ' δλη του τή Ζωή γιά τήν ίδεα τής ύπαρξης τών άτόμων, τέλειωσε μέ τό νά αύτοκτονήσει μετά όπό πολλές άγριες καταδιώξεις. Άκόμα και σήμερα δέν ύπάρχει σπουδαία άνακληση πού νάχει γίνει χωρίς άγώνα, χωρίς νά Επεραστούν οι προκαταλήψεις κι ο φόδος. Στίς Ήνωμένες Πολιτείες, σέ δύο Πολιτείες (Τέννεση και Καλιφόρνια) ό νόμος ύποχρεώνει τούς συγγραφείς έγχειριων Βιολογίας νά έκθέτουν τή θεωρία τής Βίβλου σάν μιά ύπόθεση έξισου δικαιωμένη μέ τή θεωρία τής έξελιξης τού Ντάρδιν, άφιερώνοντας τόν ίδιο χώρο και στή μιά και στήν άλλη...

Η φυσική επιστήμη και η αστική τάξη

Η ΑΣΤΙΚΗ τάξη βοηθάει στήν έξελιξη τής έπιστημης τής φύσης έδω και περισσότερο όπό τέσσερις αιώνες. Τι ακοπό πεινάει: «Νά κάνει τόν άνθρωπο κύριο της ιδιοκτήτη τής φύσης», όπως έλεγε ο Καρτέσιος. Πράγμα πού σημαίνει: έπειτρέψει στήν αστική τάξη νά κυριαρχεί σε φύση κι έπισης στήν κοινωνία. Μέχρι πεπάλος τού 19ου αιώνα, έπροκειτο πεπάλο τήν άρχη τού 20ου αιώνα, παλεύει και νά διαφυλάξει τήν έξουσία της.

Όλο και περισσότερο περισσότερο έπειτρέψει στήν αστική τάξη νά κυριαρχεί σε φύση κι έπισης στήν κοινωνία. Είναι άλλα ή ικανότητά τής νά έξαφαλιζει σε μετάδοση, τή διάδοση τών γνώσεων σε αποκτήθηκαν μ' αύτό τόν τρόπο. Η διδασκαλία έχει μιά όποδοση όλο και το γελοία. "Όταν κατορθώνει μεταδώσει γνώσεις, προσπαθεί νά μετατρέψει σύγχρονα στό μυαλό τήν μετασημή (όρα έπισης νά κάνει τά πινεύματα μετά). Και όταν προκαλεί τήν έξεγερση, μετέ συνοδεύεται πολύ συχνά όπό τήν μετεπέσια γιά τήν έπιστημανική γνώση.

Οι ειδικοί είναι όλο και πιο ειδικευμένοι

και καταλαθαίνουν όλο και λιγότερο τήν επιστήμη πού έρεουν — άλλα ή μηχανή έσακολουθεί νά δουλεύει, οι γνώσεις έσακολουθεί νά συσσωρεύονται. Γνώσεις όλο και πιο κομματισμένες, άπομονωμένες οι μέν όπό τίς δέ, έρμηνευμένες με άσχημο ή αύθαιρετο τρόπο, πού τίς βλέπει κανείς μέ τά γυαλιά τής κυριαρχης ιδεολογίας — άλλα όμως, στό σύνολό τους, άληθινές γνώσεις. Η άληθεια τους έχει όποδειχτει όπό τήν πράξη: "Από τίς έμπειριες τού έργαστηρίου ή όπό τίς διαδικασίες παραγωγής και κατοστροφής πού μπήκαν σ' ένέργεια μέ άφετηρια ούτε τίς γνώσεις. Άλλα ή διδασκαλία και ή διάδοση τών φυσικών έπιστημών δέν μεταδίδουν μόνο άληθειες. Μαζί μέ νόμους ή έμπειρικές μεθόδους, έντυπώνουν πραγματικά μιά άντιληψη τού κόσμου πού έπιβάλλεται στά πινεύματα μέ τόσο περισσότερη δύναμη, όσο δέν είναι διατυπωμένη μέ σαφήνεια και θαοίζεται στήν αύθεντια τής έπιστημης. Η ύπεροχή τής θεωρίας πάνω στήν πράξη, ή έπιστημη φτιάχνει μόνο μεγάλους άνθρωπους, αύτά είναι μερικά όπό τά άστικά ψέματα πού παρουσιάζονται σάν προφανή. Τελικά, ένα ιδεολογικό και πολιτικό μάθημα έσπηρε όπό αύτή τήν παρουσίαση τών έπιστημών: ή κοινωνική τάξη πού είναι ίκανη νά κατέχει μιά τόσο ισχυρή έπιστημη, είναι έπισης ίκανη νά διευθύνει τήν κοινωνία. Μόνο ή άστική τάξη μπόρεσε νά βοηθήσει στήν έξελιξη τής έπιστημης, όπως και τό έκανε — πρέπει λοιπόν νά ύπακουμε σ' αύτήν, είτε

τό θέλουμε είτε όχι, γιατί είναι άρμόδια. Αύτή ή λαθημένη σκέψη, στηρίζεται σ' ένα ψέμα όπό παράλειψη. Αύτή ή κρυφή διαφήμιση γιά τή διευθύνουσα τάξη, πού έπιβληθηκε μέ τή φυσική έπιστημη. Δέν βάζει τήν έπιστημη ούτε μπροστά στήν ιστορική προέλευσή τής ούτε στήν πρακτική τής χρησιμοποίηση.

Η άστική τάξη άποδει κατά 100ο πού στόν έσωτό τής τή δημιουργία τών φυσικών έπιστημών (άξια πού δέν συγκατατίθεται νά τό μοιραστεί παρά μέ τίς κυριαρχης τάξεις τής άρχαιοτητας).

"Αν τό πολιτικό τής γόητρο έχει τώρα έξασθενήσει πολύ, άν τό ήθικό τής γόητρο είναι τό κατώτατο σημείο, τής μένει τό έπιστημανικό γόητρο.

Τό κράτος τής δέν γίνεται καθόλου σεβαστό, οι πολιτικοί τής είναι συχνά αισχροκερδείς — άλλα μᾶς έπιδεικνύει τούς ειδικούς τής, λέγοντας: "Βλέπετε, πόσο είναι έξυπνοι;".

Αύτοι οι ειδικοί είναι χωρίς άλλο πάλι δυνατοί στήν ειδικότητά τους, άλλα αύτό δέν είναι κάτι ίδιαίτερο γιά νά τό καυχιούνται. Τό νά έχουν πετύχει νά κάνουν τίς έπιστημες άκατάληπτες στούς κονονικούς άνθρωπους, δέν είναι κατόρθωμα.

Είναι άληθεια ότι οι ειδικοί ύπολογιζουν καλά κάτω όπ' τή διεύθυνσή τους, κατόρθωσαν νά στείλουν άνθρωπους στό Φεγγάρι και γιά αύτό έπρεπε νά σκοπεύσουν καλά. Άλλα γενικά, σκέφτονται άσχημα. Δέν μπορούν νά γνωρίζουν τήν προέλευση τής έπιστημης τους, ούτε νά καταλάβουν τήν πραγματική τής χρήση.

«I hate schoolteachers»

Εκθε φορά που ένα κομμάτι εργαζομένων διεκδικεί καλύτερης συνθήκες δουλειάς, μέσα από απεργιακούς αγώνες, πέρα από την κυβερνητική αδιαλλαξία που αντιμετωπίζει, πολλές φορές βρίσκεται αντιμέτωπο και με κάποιους «αγανακτισμένους πολίτες» ή «ειδικούς», που —με γράμματα ή άρθρα στο λεγόντο δημοκρατικό τύπο— προσπαθούν να στρέψουν την κοινωνία ενάντια στους απεργούς.

Ενας τέτοιος ειδήμων είναι ο γνωστός πανεπιστημιακός «πανεπιστημιακός» και γραμματέας της Βουλής, Κώστας Μπέης. Ταυτόχρονα, με άρθρα και περισπούδαστες αναλύσεις στην «ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ», προσπαθεί να μας πείσει για το σωστό των κυβερνητικών αποφάσεων ή κατακεραυνώνει τους απεργούς που αποτέλονται στη λιτότητα και τον αυταρχισμό.

Έτσι λοιπόν και με το γνωστό «I hate School», που δημοσιεύτηκε στα τέλη του Μάρτη, επιτέθηκε με ασυνήθιστη σφορά στο σύνολο των εκπαιδευτικών της χώρας, την εποχή αυτοί —μέσα από συνεχιζόμενους απεργιακούς αγώνες— πάλιουν για να βελτιώσουν τη θέση τους, αλλά και για να αποδειχουν τις αντιλαϊκές επιλογές στην εκπαίδευση του υπουργείου Παιδείας και της κυβέρνησης.

Πριν ασχοληθούμε με το περιεχόμενο αυτού του άρθρου, πρέπει να παρατηρήσουμε, ότι ο κύριος Μπέης είναι ο μοναδικός «επώνυμος» που μέχρι σήμερα τόλμησε να υποστηρίξει τις απορόσταλες επιλογές του υπουργού Τρίτση, ενώνοντας έτσι τη θλιβερές μοναξιές τους.

Ο στόχος βέβαια είναι σαφής. Η κατασυκοφάντηση των εκπαιδευτικών. Γνωστή βέβαια και η μέθοδος. «Λέγε - λέγε είναι είδος ότι κάτι θα μείνει». Αξιος μαθητής του Γκαίμπελς.

Ας δούμε δώρως και λίγα από τα γραφόμενά του. Πρώτος στόχος του αρθρογράφου είναι να αποδειχεί, ότι οι εκπαιδευτικοί παρουσιάζουν το σχολείο και ότι —μέσα από την πρακτική τους— ωθούν και τα παιδιά να το μισήσουν.

Αρκετοί εκπαιδευτικοί με γράμματά τους διαμαρτυρήθηκαν έτσι για τα γραφόμενα του κυρίου καθηγητή και προσπάθησαν να πείσουν το αναγνωστικό κοινό για την αγάπη τους στην εκπαιδευτική διαδικασία.

Εγώ —παρ' όλα αυτά— πιστεύω, ότι κάπου ο κύριος Μπέης θα δίκιο. Όλοι οι εκπαιδευτικοί —συνειδητά ή ασυνείδητα— προχθάνονται τη συγκεκριμένη εκπαιδευτική διαδικασία. Μάλιστα —θα έλεγα— αλλοίμονο σ' εκείνο τον εκπαιδευτικό, που θα ικανοποιηθεί με τη θλιβερή ποιότητα της εκπαίδευσης, που προσφέρεται σήμερα στα παιδιά του λαού μας. Για να προσφέρεται ακόμα πιο πέρα, πιστεύω ότι αν καταφέρουν οι εκπαιδευτικοί να εξηγήσουν την αθλιότητα του εκπαιδευτικού συγκρήματος και στους μαθητές τους, τότε εκπληρώνουν μια βασική αποστολή τους, σαν πνευματικοί άνθρωποι και —ακόμα περισσότερο— σαν κομμάτι της προοδευτικής διανόησης.

Βέβαια, ο αρθρογράφος έντεχνα προσπαθεί να δημιουργήσει σχεχισμή ανάμεσα στη γνώση και τη συγκεκριμένη παροχή των επιστημονικών από το αστικό σχολείο, κάτω από τη γενική έννοια «σχολείο». Ομως, η αντίθεση των εκπαιδευτικών βρίσκεται αλλού στο περιεχόμενο της γνώσης, που —μέσα από την ενταποίηση, την οπισθοδρόμηση, τον αυταρχισμό και τόσους άλλους μηχανισμούς— αναπαράγει την ιδεολογία της υποτέλειας και του ραγιαδισμού ή —μέσα από ψεύτικες και ανιστορητικές αναφορές— προσπαθεί να τονώσει το μεγαλοϊδεατισμό την ψευτοεθνική υπερηφάνεια.

Μάλιστα, κύριε Μπέη, το μισόμενο αυτό το σχολείο, γι' αυτό

παλεύουμε για μια άλλη κοινωνία και ένα άλλο σχολείο, όπου εσύ και οι όμοιοί σου δε θα μπορούν να έχουν καμιά θέση.

Δεύτερος στόχος του άρθρου, είναι να δημιουργήσει αντίθεση ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους άλλους εργαζόμενους στο δημόσιο και τον ιδιωτικό τομέα. Αφορμή γι' αυτό, αποτελούν το ωράριο εργασίας και οι διακοπές των εκπαιδευτικών. Ο στόχος είναι φανερός: οξύνοντας τις αντιθέσεις που αντικειμενικά υπάρχουν ανάμεσα στα διάφορα στρώματα των εργαζόμενων, ιδιαίτερα στο δημόσιο τομέα, να χτυπήσει τον απεργιακό αγώνα των εκπαιδευτικών. Μ' αυτό τον τρόπο πιστεύει ότι θα πετύχει διπλό στόχο. Πρώτον, να διασπάσει το μέτωπο των δημοσίων υπαλλήλων και δεύτερον, να χτυπήσει τους στόχους του αγώνα. Γιατί, βέβαια, αν καταφέρουν οι εκπαιδευτικοί να σπάσουν την εισοδηματική πολιτική της κυβέρνησης, τότε αυτό θα λειτουργήσει σαν καταλύτης, που θα παρασύρει και άλλους κλάδους εργαζομένων στη διεκδίκηση αυξήσεων και καλύτερων συνθηκών εργασίας.

Το βασικό επιχείρημα του κ. Μπέη είναι ο μειωμένος χρόνος παραμονής των εκπαιδευτικών στο σχολείο και ο μεγαλύτερος χρόνος των διακοπών. Βέβαια, για τους εκπαιδευτικούς είναι πολύ γνωστό πόσο ψεύτικη και σαθρή είναι η επιχειρηματολογία του αρθρογράφου.

Υπάρχουν, δώρως, κάποιοι κίνδυνοι που πρέπει να επισημάνουμε. Υπάρχει πρώτα απ' όλα ο κίνδυνος να οξυνθούν οι αντιθέσεις ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και τους άλλους δημόσιους υπάλληλους, που μπορεί να φέρουν ακόμα και τη διάσπαση του δημοσιοϋπαλληλικού κινήματος. Θα περίμενε, βέβαια, κανείς απ' την ΑΔΕΔΥ, ν' απαντήσει στα ζητήματα αυτά, αλλά ας μη φωνάζουμε πολύ δυνατά γιατί μπορεί να την ξυπνήσουμε απ' το βαθύ λήθαργο στον οποίο έχει περιπέσει...

Όμως, ένας άλλος κίνδυνος είναι ο πιο σημαντικός. Προσπαθούν να μας δημιουργήσουν τύψεις, να μας κάνουν να αισθανόμαστε σαν προνομιούχοι (!) και έτσι να μειώσουμε τις διεκδίκησεις μας, αλλά και την αγωνιστικότητά μας. Δεν είναι λίγες οι φορές, που ακούγεται απ' τα στόματα απεργών, η θέση, να διευρύνουμε τα αιτήματά μας «για να μην φαίνεται ότι έχουμε μόνο οικονομικά αιτήματα», λες και αυτό είναι έγκλημα.

Πιστεύω ότι ο κίνδυνος αυτός είναι και υπαρκτός και μεγάλος. Ας προσέξουμε πολύ, διαφυλάσσοντας τους στόχους του αγώνα μας.

Και κάτι ακόμα που αφορά το χρόνο δουλειάς. Η ιστορία διδάσκει, ότι όλοι οι εργαζόμενοι πάλευαν και παλεύουν για να ελαττώσουν το χρόνο της απασχόλησής τους. Γι' αυτό, όχι μόνον δεν πρέπει να αισθανόμαστε τύψεις για το χρόνο δουλειάς μας, αλλά είναι σίγουρο ότι κάποια στιγμή θα ωριμάσουν οι προϋποθέσεις, ώστε ν' αγωνιστούμε για ακόμα μικρότερο χρόνο εργασίας.

Τελειώνοντας, απευθύνομαι σε σένα σεβαστέ κ. Μπέη με τα εξής: Ο σωστός τίτλος του άρθρου σου θα έπρεπε να ήταν «μισώ τους εκπαιδευτικούς». Το γιατί, όλοι, βέβαια, το καταλαβαίνουμε. Γιατί είναι αυτοί σήμερα, που —παρά τις μύριες δυσκολίες— αντιστέλονται και αγωνίζονται. Γιατί είναι αυτοί, που κρατάνε στα χέρια τους ένα μεγάλο όπλο, τη γνώση, και φοβάστε —και εσείς, αλλά και αυτοί που τόσο πιστά υπηρετείτε— μήπως αυτή τη γνώση τη δώσουν στους νέους και έτσι σας αμφισβήτησουν σαν αυθεντία, αλλά και σαν εξουσία.

Γιώργος Σόφης

Ο σύλλογος διδασκόντων προτείνει...

Το ΥΠΕΠΘ, οι σχολικοί σύμβουλοι και οι διευθυντές ΑΠΟΦΑΣΙΖΟΥΝ!

Σχέδιο Π.Δ. των περιβόητων Επιτροπών του ΥΠΕΠΘ, με θέμα «Καθήκοντα και αρμοδιότητες των οργάνων διοίκησης των σχολικών μονάδων της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης» είδε το φως της δημοσιότητας.

Η ΟΛΜΕ, με τη βολική δικαιολογία, ότι δεν πρόκειται για σχέδιο του ΥΠΕΠΘ, αλλά «των επιτροπών του (!), «αγνοεί» το ζήτημα και δεν ενημερώνει τους συναδέλφους.

Επειδή πρόκειται για ένα σχέδιο Π.Δ. που δρομολογεί νέες αυταρχικές λύσεις στα θέματα του σχολείου, πλήρως εναρμονισμένο με το πνεύμα του 1566/85, κρίνουμε ότι πρέπει να κοινοποιηθεί πλατιά στους συναδέλφους και να χτυπηθεί αποφασιστικά από το σ.κ.

Είναι χαρακτηριστικό ότι με το νέο αυτό σχέδιο Π.Δ., αφαιρούνται ΟΛΕΣ οι αρμοδιότητες από το Σύλλογο Διδασκόντων και μεταφέρονται στο Διευθυντή και το Σχολικό Σύμβουλο.

Ο Σ.Δ. «προτείνει το εβδομαδιαίο ωρολόγιο πρόγραμμα ... προτείνει την ανάθεση της διδασκαλίας... διατυπώνει απόψεις και προτείνει εκπαιδευτικά μέτρα... προτείνει τη δημιουργία τμημάτων παροχής ενισχυτικής διδασκαλίας... προτείνει την πραγματοποίηση εκδρομών, την οργάνωση της σχολικής ζωής και τις εκδηλώσεις των μαθητών... προτείνει την ανάθεση στα μέλη του της εκτέλεσης συγκεκριμένου έργου στο σχολείο... προτείνει την ανάθεση της εφημερίας στα μέλη του ... προτείνει τον ορισμό υπευθύνων, προτείνει τον ορισμό συμβούλου εκπαιδευτικού για την έκδοση εντύπων από τη Σ.Ε. των μαθητών... προτείνει τον ορισμό των υπευθύνων για τη λειτουργία των Μ.Κ. ... προτείνει την ίδρυση φροντιστηριακών τμημάτων... προτείνει τον ορισμό των καθηγητών-συντονιστών... προτείνει την πρόσκληση στη συνεδρίαση των γονέων ή κηδεμόνων ή και του ίδιου του μαθητή... εισηγείται τον ορισμό εκπαιδευτικών ως υπευθύνων σε κάθε πράξη....».

Δεν «προτείνει» όμως μόνον ο Σ.Δ., αλλά «επαγρυπνά για την τήρηση του κανονισμού λειτουργίας του σχολείου και εφαρμόζει τα αναγκαία παιδαγωγικά και πειθαρχικά μέτρα για τη βελτίωση των σχέσεων των μαθητών με το σχολικό περιβάλλον!»

Επίσης «εφαρμόζει το επίσημο αναλυτικό πρόγραμμα... υποχρεούνται να δέχονται τους σχολικούς συμβούλους κατά τη

διάρκεια της διδασκαλίας... είναι υπεύθυνοι για την πειθαρχία... ενημερώνουν τους μαθητές για τις υποχρεώσεις που έχουν, απέναντι στους διδάσκοντες και την πολιτεία!»

Τέλος, οι διδάσκοντες «προσέρχονται έγκαιρα στο σχολείο και εφαρμόζουν πιστά το ωρολόγιο πρόγραμμα, χωρίς παραβιάσουν, ούτε την ώρα έναρξης, ούτε την ώρα λήξης των μαθημάτων... ενεργούν σύμφωνα με τις ισχύουσες διατάξεις παραμένουν στο σχολείο τις εργάσιμες ημέρες, πέρα από τις ώρες διδασκαλίας, για την προσφορά και άλλων υπηρεσιών... σύμφωνα με την παρ. 8 του αρθ. 13 και τις πρόσθετες απασχολήσεις του άρθρου 55 του Ν. 1566/85».

Το σκηνικό ολοκληρώνεται με την «υπενθύμιση» ότι «συνεδριάσεις του συλλόγου, γίνονται εκτός ωρών διδασκαλίας των μαθημάτων»...

Εκτός λοιπόν από «την φροντίδα για την καλή λειτουργία των κυλικείων», οι εκπαιδευτικοί — κατά το ΥΠΕΠΘ — πρέπει να είναι άβουλα πιόνια στα χέρια των διευθυντών - συμβούλων, οι οποίοι με τη σειρά τους είναι τα φερέφωνα της κυβερνητικής πολιτικής και του ΥΠΕΠΘ.

Σε αντίθεση με τις «μη - αρμοδιότητες» του Σ.Δ., ο διευθυντής, «επικεφαλής της διοικητικής και εκπαιδευτικής εραρχίας σε επίπεδο σχολείου», αποφασίζει για όλα, «εφαρμόζει πάστα τους νόμους, τα προεδρικά διατάγματα, τις κανονιστικές αποφάσεις...».

Ταυτόχρονα, ο διευθυντής «απευθύνει συστάσεις» στους διδάσκοντες, «όταν αυτοί δεν ανταποκρίνονται στα καθήκοντά τους και στην περίπτωση που ενέργειές του μένουν χωρίς επιτελέσματα ενημερώνει σχετικά το σύλλογο διδασκόντων και το σχολικό σύμβουλο και αναφέρεται γραπτά στον προϊστάμενο διεύθυνσης ή γραφείου εκπαίδευσης... ελέγχει τους λόγους απουσίας του δ.π. ...».

Συνοπτικά λοιπόν λέμε, ότι πρόκειται για ένα σχέδιο Π.Δ. που ενισχύει τον αυταρχισμό και την κρατική παρέμβαση στα σχολεία, θέλει τους εκπαιδευτικούς μαριονέτες της κυβερνητικής πολιτικής, γι' αυτό θα πρέπει ν' απορριφθεί στο ΣΥΝΔΟΛΟ του από τη βάση των εκπαιδευτικών και τις Γ.Σ., ανεξέταστα απ' τη στάση της ΟΛΜΕ, που — απ' ό,τι φαίνεται όχι μόνο γι' αυτό το Π.Δ. — θα είναι από παθητική έως συπηρά ενισχυτική των σχεδίων του ΥΠΕΠΘ.

A.3

Αντώνης Τρίτσης: 'Ένας φευγάτος έφυγε'

«Απολείπειν ο θεός Αντώνιον». Έτσι λοιπόν αποχαιρέτησε ο Αντώνης την Αλεξάνδρεια (Μητροπόλεως 15) που έχασε.

Άλλα ο τέως υπουργός, ήταν πάντα φευγάτος. Παρέλαβε ένα καυτό υπουργείο, σε μια καυτή περίοδο, μόνο που ο ίδιος — σαν άλλη Αγία Αθανασία του Αιγάλεω... — «οραματίζόταν».

Ενας υπουργός Δον Κιχώτης; Οραματίστηκε την «αναβίωση του Ελληνισμού» και συναντήθηκε με τους Σαρτζετακικούς οραματισμούς, μόνο που τον προσγείωσε ανώμαλα το «συγκρότημα Λαμπράκη», που ξέρει καλά την ψωροκώσταινα, την ΕΟΚ, την αστική τάξη, στη φάση που διανύουμε.

Οραματίστηκε συγκρούσεις για την γλώσσα· προς στιγμήν μάλιστα συνασπίστηκε με όλα τα ακροδεξιά στοιχεία και τους νεοκαθαρευουσιάνους της «Αριστεράς», που — εκτός από τ' άλλα — έχουν και το σύνδρομο της ορθοδοξίας. Και εδώ την πάτησε πάλι...

Οραματίστηκε τον εαυτό του στο ρόλο ενός κρατικού Μαρίνου Αντύπα, που παίρνει τα εκκλησιαστικά κτήματα για να τα δώσει στο κράτος, αλλά τον έφαγε στη στροφή ο «Μεγάλος». Η συμμαχία Ανδρέα - Σεραφείμ αποδείχτηκε δυνατότερη

από τους οραματισμούς του υπουργού, έστω και αν αυτός έπειρε... βαθμόν iεροσύνης.

«Φευγάτος και βαρεμένος», αυτός ο αλαφροίσκιωτος με τις πλάτες του Καστριού, μ' έπαρση και αλαζονεία, ήταν ο μόνος (;) που δεν αντιλήφθηκε το μπάχαλο της παιδείας. Με την μναξιά της μεγαλειότητας, ο υμνητής του ανώνυμου αυθαίρετου οικιστή, προσπάθησε να γράψει ανορθόγραφα ιστορία θρησκευτικά. Με χαλασμένα δομικά υλικά, «φευγάτος και βαρεμένος», αυτοκαταστροφικός...

Και ύστερα ήρθε... το κίνημα. Καῦμένε Αντώνη! Όλα όλα τάχες υπολογίσει. Δεν υπολόγισε μόνο, πως στο φούσκωπο του κινήματος, σαρώνονται και παρασέρνονται όλοι οι βάτερχοι, ακόμα και οι παραφουσκωμένοι. Ακόμα και αυτοί που μίζουν πως είναι βασιλόπουλα...

Στο καλό Αντώνη. Εμείς υποσημειώνουμε τη θέλησή σας να επανεμφανιστείς πάλι στο προσκήνιο της παιδείας. Ήδη είχαμε εγγράψει στους «απορριφέντες ως ουδόλως φοιτηστές.»

Γ.3

Ειείς, αυτοί, «οι άλλοι»

Σημείωση στο τεύχος του περιοδικού «Για μια αριστερή πολιτική», που παραπέμπεται —με τ' αρχικά Ε.Α.— σε ενδιαφέρον άρθρο για τις σχέσεις μαθητών - εκπαιδευτικών». Παρά το γεγονός, ο άρθρος καταπιάνεται με ένα σύνολο προληπτικών (γλωσσικών) - επικοινωνία - εκπαίδευση σε πρώην σοσιαλιστικές χώρες - ταϊδαγωγικές αντιλήψεις της Δύσης κ.λπ.), θα σταθώ ιστορία σ' ένα του σημείο, το οποίο —κατά την άποψή μου— παρέχεται μια ολόκληρη στάση ενός τμήματος της αριστερής στην Ελλάδα, σ' αυτό που θα ονομάζαμε «εναλλακτική λύση στην εκπαίδευση στο αστικό σχολείο».

Παραγράφω: «Μας ενδιαφέρει η δημιουργία άλλων σχέσεων μέσα στο άλλο σχολείο, μ' άλλη παιδαγωγική, άλλη διδακτική, άλλη σχεδιαστική εκπαίδευση διαδικασία, άλλους θεσμούς.

Στοιχειοθέτηση δύονταν αυτών των «άλλων», δεν είναι υπόθεση επίλογος κοινωνίας, από την οποία θα ξεπηδήσουν ως δια μαγείας. Στην πραγματικότητα δύονταν στο υπάρχον σχολείο. Και είναι δουλειά και εκπαίδευση και των μαθητών. Και χώρια και μαζί. Και όσο παραίτητο και σκόπιμο να έχουν ζεκαθαρισμένες τις διαφορές από τόσο είναι απαραίτητο και σκόπιμο να βρούνε και ν' αλληλεπιδρούνται ποιήσουν την κοινότητά τους».

Εφίλη Ε.Α. είναι φανερό ότι έχει τουλάχιστον μια εννοιολογική αντίφαση και αφήνει γνωσιολογικά κενά. Από την μια πλευρά επιζητεί την «στοιχειοθέτηση των άλλων» (όταν στοιχειοθέτω χρειάζομαι απαραίτητο υλικό συγκεκριμένο), από την άλλη παραθέτει μια σειρά αόριστες αντωνυμίες.

Η αόριστη είναι όμως η αντωνυμία που την μεταχειρίζομαστες πρόσωπο ή πράγμα, που δεν το ονομάζουμε, γιατί δεν το θέλουμε» (Νεολληνική Γραμματική Τριανταφύλλιδη, σελ. 136).

Η αόριστη αντωνυμία «άλλος», έχει βαρύνουσα σημασία, πατί συνοδεύει το σύνολο των σχέσεων, το σχολείο, την παιδαγωγική, τη διδακτική, την γνωστική εκπαίδευση διαδικασίας, εκόμα και τους θεσμούς. Είναι, νομίζω, φανερό ότι η πολιτική, ορολογία —όχι η σχηματική αλλά αυτή που προέκυψε από την πείρα και την ταξική πάλη στον χώρο της εκπαίδευσης — δεν μπορεί και κυρίως δεν πρέπει ν' αντικατασταθεί αόριστες αντωνυμίες».

Βρισκόμαστε, φίλη Ε.Α., ούτε στην πρώτη φάση της αποπομπής επανάστασης, αλλά ούτε και στην αρχή του 1917 ή της αποπομπής της Επανάστασης στην Κίνα. Το σημερινό σχολείο δημόσια, είναι το αστικό σχολείο της Δύσης ή το νεοαστικό δημόσιο της Ανατολής. Το σοσιαλιστικό σχολείο, έχει επίσης δύονταν δύονταν μπορούμε διπλαριθώς να στοιχειοθετήσουμε τα υλικά και τις προδιαγραφές του.

Η αόριστία —που θεωρώ ότι είναι και το αποτέλεσμα της αποπομπής και της σύγχισης της αριστεράς και για το σχολείο ότι δεν είμαι πρεσβευτής της ολοκληρωτικής επάρκειάς — δεν μπορεί να οικοδομήσει εκπαίδευτικό ή μαθητικό κίνημα.

Παθημήσου... Η «αλλαγή» του Παπανδρέου έφτιαξε ένα αποπομπής κίνημα, ακαθόριστης στην αρχή ποιότητας, που το κατέβασε το ΠΑΣΟΚ για να πάρει την κυβέρνηση.

Είναι δυνατόν να «πολεμήσουμε» σήμερα με την σημαία του πατριαρχισμού. Δεν είναι αυτό μια εύκολη, εύπεπτη, αλλά αμφίβολης λύση, στην αγωνία των αγωνιστών της αριστεράς, στην προοδευτικών και ριζοσπαστών εκπαιδευτών και συναττικών, που απαιτεί —στην εποχή της σύγχισης— «κάτιον» —λέει την αλήθεια; Ή αν θέλεις, κάποιοι να λένε τα «χοντρικά» με τ' όνομά τους;

Παρατηρήσεις σ' ένα «ύποπτο» κείμενο...

Με τίτλο «Μετάταξη εκπαιδευτικών σε διοικητικές θέσεις» και με αποδεκτές: α) σχολικούς συμβούλους, β) ΚΥΣΠΕ (Κεντρικό Υπηρεσιακό Συμβούλιο Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης), γ) ΚΥΣΔΕ (Κεντρικό Υπηρεσιακό Συμβούλιο Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης), το υπουργείο Παιδείας εξυφαίνει νέες ίντριγκες και συνομωσίες...

Όπως φαίνεται στο κείμενο, η μετάταξη εκπαιδευτικού που «δεν κρίνεται κατάλληλος για το εκπαιδευτικό έργο», γίνεται ύστερα από γνωμάτευση των σχολικών συμβούλων, με την συνεργασία των προϊσταμένων των Διευθύνσεων και Γραφείων.

Εμείς ρωτάμε:

1) Γιατί δεν έχει αποδέκτες και τους εκπαιδευτικούς; Ποιόν φοβάται το υπουργείο;

2) Γιατί οι αιρετοί σε ΚΥΣΔΕ - ΚΥΣΠΕ κάνουν την «πάπια» και δεν το κοινοποίησαν προς τα κάτω; Αυτός είναι ο ρόλος τους; (Ακούς Αγγελή - Δαμιανάκο;)

3) Η μετάταξη δεν είναι αθώα, συνδυάζεται με το σύστημα αξιολόγησης. Αυτό περιμέναμε από τους σχολικούς συμβούλους...

4) Ποιά είναι τα κριτήρια της αξιολόγησης του διδακτικού έργου;

5) Αν σήμερα ισχύουν ορισμένα κριτήρια, αύριο δεν μπορεί να ισχύουν διαφορετικά και ο συνάδελφος —για λόγους πολιτικούς— να βρεθεί «θυρωρός» στις Διευθύνσεις;

Ας μην αναφερθούν ορισμένοι ανυποψίαστοι ή άλλοι πονηροί, στο γεγονός ότι υπάρχουν και εξαιρετικές περιπτώσεις (άτομα με παθήσεις, κλινικές περιπτώσεις), που αδυνατούν να παρουσιαστούν στην τάξη.

Το σίγουρο είναι, ότι το Υπουργείο ετοιμάζεται για την γενική του επίθεση ή αλλοιώτικα για το κλείσιμο δύονταν των κενών του 1566/85 και τέτοια έγγραφα είναι το προανάκρουσμα.

Κατά τα άλλα, η ΟΛΜΕ κάνει διάλογο υπευθυνότητας και συνέπειας.

Συνάδελφοι γρηγορείτε! Το παιχνίδι χοντραίνει...

Θ.Τ.

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ & ΘΡΗΣΚΙΩΝ
ΔΙΥΤΙΣΤΗΣ ΠΡΟΣ/ΧΟΥ ΠΡΙΝ/ΕΜΠΛ. Αριθμ. Πρωτ. Ζαχαρίδης
ΚΑΙ ΔΙΠΛΟΦΟΡΕΙΑΣ ΕΠ/ΕΠΣ Δ2./3661
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ Ε'

Πατροπόλεως 15
101 Ε5 Αθήνα

ΠΡΟΣ: Τις διευθύνσεις και τα γραφεία πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ: Για την Πρωτοβάθμια
κ. λόγιου 32.36.328
Για δευτεροβάθμια ο. περιοπούλη-
32.46.321

ΕΩΗ ΛΙ: Μετάταξη εκπαίδευτικών
διευθυντικές δέσεις.

ΘΕΜΑ ΛΙ: Μετάταξη εκπαίδευτικών

3. Ε.Υ.Σ.Π.Ε.

Όπως είναι γνωστό με τις διετάξεις του δρεπου 16 του Ν. 1566/1985 προβλέπεται η δυνατότητα μετάταξης εκπαίδευτικών σε διοικητικές δέσεις, έτσι ώστε οι κάτιοντες μετάλλητοι για τη συνέχιση της προσφοράς διδακτικού έργου.

Στις διεξιδότες παραπάνω διοικητικές μέτρους συνδυάζεται με το σύστημα αξιολόγησης των εκπαίδευτικών, που δεν έχει ακόμα θεσπιστεί κατά πάροδο δύο

ετών από την ίδρυση της ΟΛΜΕ.

Μια ματιά στην περιοχή της Κοζάνης απ' την οπτική γωνία ενός

«Η καρδιά της Ελλάδας χτυπά στην Κοζάνη. Βρισκόσαστε στην καρδιά της Ελλάδας». Μ' αυτά τα λόγια υποδέχτηκε τους πρωτοδιοριζόμενους καθηγητές ο νομάρχης Κοζάνης, στην αρχή της σχολικής χρονιάς. Μόνο που όταν εγκαταστάθηκαν, είδαν ότι η καρδιά αυτή είναι προβληματική... Έχει πρώτα απ' όλα προβλήματα αναπνευστικά, συνθηκών δουλειάς, διασκέδασης και ζωής.

Τα τελευταία χρόνια η Κοζάνη έχει μεταβληθεί σε ελληνικη
Ρουρ. Ἡρθαν οι κρατικοί παράγοντες, είπαν πολλά, έκαναν
πολλά και ακόμη περισσότερα έβγαλαν από τα σπλάχνα της πε-
ριοχής.

Η πόλη, ζωσμένη από 4 μεγάλα εργοστάσια παραγωγής ηλεκτρικού ρεύματος και αζώτου, πνίγεται και ασφυκτιά από τη ρύπανση.

Σε πρώτη φάση, όταν άρχισε η λειτουργία των εργοστασίων, οι κάτοικοι της περιοχής αδιαφορούσαν για όλα και χαίρονταν τα λεφτά που ξαφνικά έπεσαν στα χέρια τους. Ολόκληρα χωριά μεταφέρθηκαν και εγκαταστάθηκαν σε άλλες περιοχές, δίνοντας στους κατοίκους αποζημιώσεις, γιατί κάτω από το έδαφός τους βρέθηκε κάρβουνο. Όταν όμως, ύστερα από χρόνια, φάνηκαν τα πρώτα αποτελέσματα και οι επιπτώσεις από τη μόλυνση που προκαλούσαν τα εργοστάσια (πνευμονικές παθήσεις - στειρώσεις - αναπνευστικά προβλήματα), οι κάτοικοι της περιοχής άρχισαν να αντιδρούν και να παλεύουν για την ελάττωση στο ελάχιστο της μόλυνσης, με μέτρα για την ανάπλαση και προστασία του περιβάλλοντος. Βέβαια, μόλις πριν από ένα χρόνο δημιουργήθηκε μια επιτροπή για την προστασία του περιβάλλοντος από τη μόλυνση, μόλυνση που —όπως λένε οι μελετητές— είναι πολύ πιο βλαβερή από τη της Αθήνας.

Άλλα και γενικότερα, ο νομός της Κοζάνης —λόγω της γεωγραφικής του θέσης και των κλιματολογικών συνθηκών (βαρύς και ατέλειωτος χειμώνας, με συνηθισμένη θερμοκρασία για 5-6 μήνες το χρόνιον από 0°C - 10°C) έχει δυσκολίες πρόσβασης σ' άλλες περιοχές. Παρουσιάζει πολλά κενά σε διδακτικό προσωπικό και τα τελευταία χρόνια έγινε «νομός διερχομένων» (Πεντάλοφος Τσοτύλι για τους Ηπειρώτες, Λιβαδερό - Τρανόβαλτο για Λαρισαίους και Αθηναίους).

Η κατάσταση και η υποδομή των σχολικών κτιρίων στην πόλη, αλλά και στα χωριά, είναι χαμηλού επιπέδου. Όλα τα Γυμνάσια - Λύκεια στην πόλη, εκτός από ελάχιστα, λειτουργούν πρωί - απόγευμα.

Ειδική αναφορά πρέπει να γίνει στο «συγκρότημα» όπου στεγάζονται και λειτουργούν 8 Γυμνάσια και Λύκεια. Γίνεται κυριολεκτικά χαμός! Περίπου 1.200 παιδιά κάνουν ταυτόχρονα διάλειμμα. Ο καθηγητής που εφημερεύει δεν ξέρει ποιά παιδιά ανήκουν στο δικό του σχολείο και ποιά στο άλλο. Στο «συ-

πρωτοδιόριστου εκπαιδευτικού

γκρότημα» αυτό δεν υπάρχει ούτε μια αίθουσα για Γυμναστική. Και βέβαια, στο μακρύ και βαρύ χειμώνα της Κοζάνης, τα παιδιά κάνουν Γυμναστική στους διαδρόμους. Και ενώ από τη μαθητικό δυναμικό συνεχώς αυξάνεται, από την άλλη δεν πανεται καμιά ενέργεια για τη λύση αυτών των προβλημάτων.

Ο νέος συνάδελφος που θα έρθει, θα βρει μπροστά του και το πρόβλημα της ποιότητας ζωής και διασκέδασης. Το πρώτο, βασικό, άμεσο πρόβλημα που θα αντιμετωπίσει είναι το σπίτι γιατί σπίτια δεν νοικιάζονται, κι αν ακόμη βρει θα του ζητηθεί υψηλό ενοίκιο. Ξέθαψαν παμπάλαια σπίτια - ερείπια δύο δωματίων χωρίς λουτρό πολλές φορές και χωρίς κουζίνα) και ζητούν 20.000 δρχ. ενοίκιο! Με το μισθό των 48.500 δρχ. του πρωτοδιοριζόμενου και με δεδομένο ότι ο πρωτοδιοριζόμενος είναι από άλλη πόλη και έχει έξοδα μετακίνησης, εκτός από τα ηθημερινά ανθρώπινα έξοδα φαγητού και συντήρησης, είναι έξιο απορίας πως τελικά επιβιώνει! Κι αν βρει σπίτι και τακτοποιηθεί, έρχεται η προσαρμογή του σε μια «κλειστή» κοινωνία κουτσομπολιού, όπου ο τοπικισμός είναι αρκετά έντονος.

Οι διέξοδοι λίγες. Αν και η πόλη έχει «ζωή», αυτή κατενελώνεται σε μπαράκια, ταβέρνες και καφετέριες. Χαρακτηριστικός είναι ένας πεζόδρομος 100 μέτρων στο κέντρο της πόλης, όπου οι Κοζανίτες κάνουν βόλτα πάνω - κάτω, μέρα - νύχτα, αλλά και με βροχή και χιόνι. Η ουσιαστική διασκέδαση και πολιτιστική ζωή, λείπει από τη πόλη.

Παλιότερα υπήρχαν 5 κινηματογράφοι. Σήμερα λειτουργούν 2, από τους οποίους ο ένας είναι το «τσοντάδικο» της πόλης. Οι άλλοι, ή έκλεισαν τή μετατράπηκαν σε UFO (ηλεκτρονικά χνίδια). Υπάρχει μια κινηματογραφική λέσχη που προβάλλει έργο την εβδομάδα και μια θεατρική σκηνή, που κάνουν ποιες προσπάθειες για ποιότητα στο είδος τους. Μουσικές άλλες εκδηλώσεις ελάχιστες, χώρια, που δεν υπάρχει καμιά θουσα να φιλοξενήσει τέτοιου είδους εκδηλώσεις. Ζωγραφική εκτός από κάποιες εκθέσεις με έργα τοπικών καλλιτεχνών, σημενία θα βρεθούν να εκθέσουν άλλοι. Μια επιτροπή καλλιτεχνών της πόλης, που εκθέτει μόνιμα έργα τους, σαν χώρο χρησιμοποιεί τη σοφίτα μιας παλιάς κλινικής, με αποτέλεσμα ούτε έργα να προβάλλονται, ούτε ο κόσμος ξέρει το χώρο για να επισκεφθεί.

Δίπλα σ' όλα αυτά, τα «μπουζουξίδικα» και οι DISCO βρίσκονται σε άνθηση.

Έτσι οι ξένοι, κυρίως οι νέοι εκπαιδευτικοί που είναι και οι κονομικά σε άθλια κατάσταση, είναι απομονωμένοι από την πόλοις πη κοινωνία και ζουν στο δικό τους κλειστό «γκέτο», ριμένοντας το χρόνο που θα πάρουν μετάθεση.

Χρυσάνθη Αθανασ.

Μια «άλλη» παρέλαση

Μία «διαφορετική» παρέλαση -αντιπαρέλαση την ονόμασαν οι ίδιοι- πραγματοποίησαν οι μαθητές των -τότε- κατάληψη Τεχνικών Λυκείων, με απόφαση της Επιτροπής Πρωτοβουλίας, αμέσως μετά την «επίσημη» μαθητική παρέλαση, για την επέτειο της απελευθέρωσης του 1821.

Γελοιογραφώντας την εκπαιδευτική πραγματικότητα

Ένας μαθητής μιλάει στον καθηγητή του

- Προσπαθείστε νά είσθε άνθρωπινος και δχι μόνο μιά μηχανή δι-
βασκαλίας.
- Μή δίνετε τήν πρώτη θέση στήν υλη πού διδάσκετε, άλλά σε μᾶς τούς
μαθητές σας.
- Μάντε με νά νιώσω πώς ένδιαφέρεσθε γιά μένα θεωρώντας με σάν ένα
άνθρωπον πλάσμα και δχι σάν έναν άπλο άριθμό τού βαθμολογίου σας.
- Μή μέ κρίνετε μόνο άπό τούς βαθμούς πού πετυχάινω με τις μπαντήσεις
μου, άλλα περισσότερο άπό τήν προσπάθεια πού καταβάλλω.
- Μήν περιμένετε νά ξεπεράσω τό ταλέντο μου και τις δυνατότητές μου,
δώστε μου κάποια ένθερρυνση κάπου κάπου.
- Μή ζητάτε άπό μένα νά θεωρώ τις σπουδές μου σάν τήν πιό μεγάλη
πλάσμαση τής ζωής μου. Είλικρινά δὲν είναι κάτι τέτοιο γιά μένα.
- Μήν περιμένετε νά ίκανοποιούμαι με δλα τά θέματα πού διδάσκετε.
Υπάρχουν και άλλα πού με ένδιαφέρουν, ίσως μάλιστα και περισσότερο
στήν περίπτωσή μου.
- Βοηθήστε με νά μάθω νά σκέπτομαι και γά κρίνω μόνος μου και δχι
νά μπομνημονεύω έτοιμες απαντήσεις. Βοηθήστε με περισσότερο νά δρί-
σω μόνος μου τις απαντήσεις, έστω κι άν αυτό είναι περισσότερο κου-
καστικό και γιά σας και γιά μένα.
- Άκουστε πρόθυμα τις έρωτήσεις πού κάνω με σοθαρότητα έστω κι άν
σάς φαίνονται βλακώδεις. Μ' αυτή τή συμπεριφορά σας θά μάθετε και
μένα ν' άκουώ τούς άλλους προσεκτικά.
- Μή έχετε άπατήσεις άπό μένα φτάνει νά είσωστε δίκαιος. Γνωρίζω πώς
είναι άναγκαστό αυτό έστω και άν έπαναστατώ έξωτερικά.
- Μή μέ γελοιοποιείτε μπροστά στούς συμμαθητές μου. Αυτό πληγώνει
και δπωσδήποτε θά στραφεί έναντίον σας. Μιά λέξη σας πού θά είπω
τις ιδιαιτέρως με σοθαρότητα και καλοσύνη θά φέρει μεγαλύτερο
ποτέλεσμα.
- Μή μέ οικτείρετε μπροστά στούς άλλους, δταν δὲν τά καταφέρνω καλά
σε κάτι. Αύτός δ οίκτος φέρνει άμηχανία.
- Μή μού προβάλλετε άλλο συμμαθητή μου γιά παράδειγμα, έτοι οπάρ-
γει φόβος νά τόν μισήσω.
- Όταν πετυχάινω κάτι, μή μέ παρουσιάζετε σάν παράδειγμα στούς άλ-
λους, αυτό με θάζει σε δύσκολη θέση. Σέ μιας τέτοια περίπτωση θά χα-
ρω πολύ μ' ένα καλό σας λόγο.
- Μπρατήστε γιά τόν έσιτό σας παρακαλώ τά προσωπικά σας προβλήμα-
τα— και τις πολιτικές σας ίδεες. "Έτσι κι άλλως δὲν είμαι σε θέση
αύτε νά τά λύσω, ούτε νά τις κρίνω.
- Θυμάστε καμιά φορά πώς είσωσταν και σεις κάποτε μαθητής; Είχατε
επιλύτερους βαθμούς και δὲν έχενούσατε ποτέ;
- Σάς παρακαλώ νά συνεχίζετε πάντα τή μελέτη σας και νά μή χρησιμο-
ποιείτε στήν τάχη με μηχανικό τρόπο τις κιτρινισμένες σημειώσεις που
αντάξατε πρίν άπό πολλά χρόνια.
- Μήν προσδοκάτε άπό μένα πολύ συχνά ένα λόγο εύχαριστίας. Είμαι
είγκωμων, άλλα δυσκολεύομαι πολύ νά έκφράσω τήν εύγνωμοσύνη μου
μέ λόγια.
- Μή έτσι.. σας εύχαριστώ πολύ!

Από τη NEA ΠΑΙΔΕΙΑ - Ανοιξη 1978

ΜΙΚΡΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΘΕΛΟΥΜΕ
ΠΑΙΔΕΙΑ

ΘΕΛΟΥΜΕ
ΠΑΙΔΩΝ

ΘΕΛΟΥΜΕ

ΘΕΛΟΥΜΕ

ΘΕΛΟΥΜΕ

Σταχυολόγηση της «αριστερής» σκέψης, όπως εμφανίστηκε στο «Ριζοσπάστη» το τελευταίο τρίμηνο

Ο χαμελαιοντισμός είναι ένα βιολογικό φαινόμενο, μια επιλογή για προστασία ορισμένων ειδών.

Συναντάται και όμως (όχι σπάνια) και στο χώρο της πολιτικής και του συνδικαλισμού. Με εντελώς διαφορετική — βέβαια — σκοπιμότητα: καλύπτεται και προσαρμόζεται ο ενδιαφερόμενος για να παρασύρει τα θύματά του.

Μπορούμε (σαν αντικείμενο μελέτης) να παρακολουθήσουμε την προσαρμοστική εξέλιξη ενός παρόμοιου φαινομένου από τις σελίδες της εφημερίδας «Ριζοσπάστη». Αναφέρεται στο καυτό ζήτημα της απεργίας διάρκειας των εκπαιδευτικών στις εξετάσεις:

Ενα κρίσιμο ερώτημα

18/4/88

Θα απεργήσουν οι καθηγητές σας εξετάσεις με κίνδυνο να απομονωθούν από τους φυσικούς τους συμμάχους και να δεχτούν ένα σοβαρό χτύπημα από την κυβέρνηση;

Ξανανοίγουν τα πόλεμα από πάρκο, υστερα από την ανάπτυξαν

Οι φυσικοί σύμμαχοι των καθηγητών είναι οι γονείς και οι μαθητές. Ο αγώνας των καθηγητών για αναβάθμιση της εκπαίδευσης και του εκπαιδευτικού είναι κατ' δικά τους αγώνας. Ωστόσο, όπως έχουν σήμερα τα πράγματα, ενδεχόμενη απεργία των καθηγητών στις εξετάσεις πιθανότατα θα τους οδηγήσει σε απομόνωση και περιχαράκωση. Ο κίνδυνος να παραταθεί η αβεβαιότητα εκαντοντάδων χιλιάδων μαθητών και γονιών, καθώς και ο φόρος ματαίωσης των εξετάσεων θα διεπιπλέσει το μέσον παιδείας. Αυτό θα διευκολύνει το υπουργείο Παιδείας και την κυβέρνηση, που με

«Θα απεργήσουν οι καθηγητές στις εξετάσεις, με κίνδυνο να απομονωθούν από τους φυσικούς τους συμμάχους και να δεχτούν ένα σοβαρό χτύπημα από την κυβέρνηση;» τίτλος του αρθρίδιου του Β. Τσαγγού, στο «P», 18/4/88.

«Ωστόσο, όπως έχουν σήμερα τα πράγματα ενδεχόμενη απεργία των καθηγητών στις εξετάσεις πιθανότατα θα τους οδηγήσει σε απομόνωση και περιχαράκωση. Ο κίνδυνος να παραταθεί η αβεβαιότητα εκαντοντάδων χιλιάδων μαθητών και γονιών, καθώς και ο φόρος ματαίωσης των εξετάσεων, θα διασπάσει το μέτωπο παιδείας. Αυτό θα διευκολύνει το Υπουργείο Παιδείας και την κυβέρνηση, που με την πολιτική της δημιουργεί ή δεν αντιμετωπίζει τα εκπαιδευτικά προβλήματα, να πάρει με το μέρος της τους φυσικούς συμμάχους των καθηγητών... Θα πάρει επίσης την κοινή γνώμη...», στο ίδιο άρθρο.

Το χρονικό μιας... «εξέλιξης!»

ροβάθμιας εκπαίδευσης. Κι αυτό γίνεται καθώς πλησιάζει το τέλος της σχολικής χρονιάς, που από πολλές απόψεις είναι και το πιο κρίσιμο διάστημα: Τώρα ολοκληρώνεται ή προσπάθεια ολοκληρώνεται της

χρονιάς για την κατάταξη της γνώσης. Επιπλέον, αποφασείς αυτές παιρνούνται μετά τις συνεχείς κινητοποιήσεις των εκπαιδευτών από την αρχή της σχολικής χρονιάς. Προκείται, λοιπόν

Στο «P», 15/4/88, διαβάσαμε — τέλος — το εξής βαθύγονο, σοφό και άκρως «ριζοσπαστικό»:

«Τώρα (εννοεί με τις εξετάσεις) ολοκληρώνεται η προσπάθεια ολόκληρης της χρονιάς για την κατάταξη της γνώσης...

Ναι, όπως το διαβάζετε. Οι εξετάσεις του αστικού συστήματος, δηλαδή ο έλεγχος της ροής του μαθητικού δυναμισμού είναι «ολοκλήρωση προσπάθειας». Εύγε!

τόν εκτεταμένη συμπαράσταση των γονιών και μαθητών σε ένα κοινό μέτωπο για την αναβάθμιση της παιδείας.

Απογραμμίσαμε επίσης ότι σε αντίθεση με την αδιαφορία και την ανευθυνότητα της κυβέρνησης, οι καθηγητές — δείχνοντας, όπως πάντα πρέπει να πρέπει — υπενθυμίζουν την πολιτική ποιησίας τους με τέτοιον τρόπο, με τη μορφή βέβαια, και το χρόνο που θα κρίνουν οι ίδιοι, αλλά με παράλληλη φροντίδα οι κινητοποιήσεις αυτές να μην έχουν σαν συνέπεια για τους μαθητές την πλήρη ματαίωση των εξετάσεων. Γιατί, βέβαια, οι μαθητές δεν φταίνε σε τίποτα για να πληρώσουν την αδιάλλαξια μιας κυβέρνησης που έχει τόσο ανεύθυνα έναν ολόκληρο κλάδο σε απόγνωση και σε τραγικά εκβιαστικά διλήμματα.

Κατα τη φύση της μας με τους καθηγητές,

«Υπογραμμίσαμε επίσης, ότι σ' αντίθεση με την αδιαφορία και την ανευθυνότητα της κυβέρνησης οι καθηγητές — δείχνοντας όπως πάντα, αίσθημα ευθύνης — να κλιμακώσουν την πολιτική ποιησίας τους με τέτοιον τρόπο, με τη μορφή βέβαια, το χρόνο που θα κρίνουν οι ίδιοι, αλλά με παράλληλη φροντίδα οι κινητοποιήσεις αυτές να μην έχουν σα συνέπεια για τους μαθητές την πλήρη ματαίωση των εξετάσεων», Χ. Φλωράκης, «P» 19/4/88.

Εμείς τι να πούμε παραπάνω όταν το κόμμα που υποστηζει ανοιχτά τους υπεργολάβους και τους μεσαίους καποδιστές, τα βάζει με τον αγώνα που κάνουν — αναγκαστικά — λιτοδίαιτοι των 48.000 δρχ. Αιδώς Αργείο!

«Δύναμη των καθηγητών, η υπενθυνότητα», απόφθεγμα της Γ. Νικολακόπουλου, ειδικού γραμματέα της ΟΛΜΕ, μέσω της γραμματείας της ΔΕΕ, «P», 19/4/88

«Αν το κίνημα ήταν τόσο ανεβασμένο ώστε να πετύχει στην πολιτική επιστράτευση, πάει καλά. Άλλιώς, δεν μπορεί να πάει με τη σκέψη ότι θα μας επιστρατεύουν και έτσι δεν έχασουν τη χρονιά τους οι μαθητές», κρυστάλλινη άποψη γνωστού για τις κοινωνικά — και πολιτικά — συντηρητικούς απόψεις Γ. Φαράκου, «P» 19/4/88.

ΚΑΙ ΜΗ ΧΕΙΡΟΤΕΡΑ...

μια ματιά στο 1ο τεύχος του περιοδικού της Συνεργασίας Ανεξάρτητων Φιλοσοφικής (Σ.Α.Φ.), που κυκλοφόρησε τον Μάρτη

μπήνες στη Βουδαπέστη

Το περιοδικό **ΚΛΙΚ** σ' ένα σχόλιό του ειρωνεύεται (εμμέσως πλην σαφώς) τους Έλληνες φοιτητές που αγωνίζονται ενάντια στην ύπαρξη ιδιωτικών Α.Ε.Ι. Κι αυτό διότι, όπως γράφει, ιδρύθηκε φέτος στην Ουγγαρία ανώτατη **ΙΔΙΩΤΙΚΗ σχολή στελεχών επιχειρήσεων**, υπό τις ενλογίες του Αμερικανού μεγαλοβιομηχάνου **Άρμαντ Χάμερ** (γνωστού για τις καλές σχέσεις του με τους Σοβιετικούς) **ΚΑΙ** της ουγγρικής κυβέρνησης, της οποίας τα δίδακτρα ανέρχονται σε 11.000 δολλάρια.

Κρίμα, γιατί αυτή τη φορά το συνήθως προσεκτικό και πρωτότυπο περιοδικό ήταν και ... απρόσεχτο και ... μπαγιάτικο. Μπαγιάτικο, γιατί χρόνια τώρα διάφοροι ειδήμονες και μη προσπαθούν να μας αποδείξουν ότι είμαστε οπισθοδρομικοί, ουτοπιστές κ.λ.π. αφού "κι εκεί τα ίδια συμβαίνουν ...". Και απρόσεχτο, γιατί ούτε αυτό έδειξε να αντιλαμβάνεται ότι τέτοιου είδους παραδείγματα και επιχειρήματα δεν "συγχινούν" και δεν πτοούν τους περισσότερους Έλληνες φοιτητές, για έναν απλούστατο λόγο: παρασάγγας απέχει από το να είναι το ιδανικό μας η κάθε Ουγγαρία. Πόσο μάλλον η "παιδεία" της, κρατική και ιδιωτική.

απορίες ουγγρικού τύπου

Πάντως απ' όλα αυτά μας γεννήθηκαν ορισμένες απορίες, τις οποίες είμαστε πρόθυμοι να συζητήσουμε με τον συμπαθή διοπτροφόρο κύριο που κυκλοφορεί στη Σχολή και ομιλεί σε όλες τις "μεγάλες εκδηλώσεις της Πανσπουδαστικής":

1) Γιατί η Ουγγαρία επέτρεψε τη λειτουργία ιδιωτικού ΑΕΙ; Για να αυξηθεί ο ... "υγιής ανταγωνισμός" και ν' αναβαθμιστούν τα κρατικά; (κάτι τέτοια "επιχειρήματα" υπεράσπισης της ιδιωτικής εκπαίδευσης διαβάσαμε στα **ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΑ της ΕΑΡ** ...)

2) Τι θα διδάσκουν σ' αυτή την ιδιωτική σχολή στελεχών επιχειρήσεων; Τις "νέες μεθόδους" για την εντατικοποίηση και το ξεζούμισμα των εργαζομένων;

3) Ποιό "παιδί του λαού" θα μπορέσει να πληρώσει 11.000 δολλάρια; (αυτός κι αν είναι ταξικός φραγμός, φίλοι της Πανσπουδαστικής ...)

Απ' ότι φαίνεται η περεστρόφικα στην Ουγγαρία προχωράει με τεράστια άλματα (προς τα πίσω ...). Άλλα όχι και έτσι ότι παιδιά!

όλα τα 'κε η Μαργιαρή, το μεταπτυχιακό της έλειπε

Φιλοσοφικό - Παιδαγωγικό - Ψυχολογικό. Το αποταίδι της κατάτμησης της ενιαίας Φιλοσοφικής τμήματα. Η ιστορία έχει κάπως έτοι: Αφού φτιάχθηκαν το Φιλολογικό και το Ιστορικό - Αρχαιολογικό διαπίστωσαν ότι τους περίσσευε το παλιό Φιλοσοφικό μαζί με τους καθηγητές Ψυχολογίας και Παιδαγωγικής. Τι να τους κάνουν λοιπόν, Φτιάχτηκε έτσι το Φ.Π.Ψ., ένα τμήμα σχταριάς με τρεις διαφορετικές κατευθύνσεις (Φιλοσοφία, Παιδαγωγική και Ψυχολογία) ανίπαρχτες έως άγνωστες επαγγελματικές προοπτικές (οι πρώτοι απόφοιτοι βγαίνουν φέτος). Σ' όλα αυτά πρέπει να προστεθεί και η πρόταση για χωριστές επετηρίδες, όπου το Φ.Π.Ψ. θα πάρει το μικρότερο ποσοστό (10%). Σ' αυτά όμως γνωρίζοματα από τον υπέροχο τμήματος που χάλαιρε με την αντιφατικότητα και τα αδιέξοδά του προβίρινα της Φιλοσοφικής της αναβάθμισης και της εξειδίκευσης, έρχεται τώρα να προστεθεί και το σημείο για μεταπτυχιακή ειδίκευση σχολικών ψυχολόγων με ρόλο συμβουλευτικό για μαθητές, καθηγητές και γονείς, καθώς και ειδίνη για τον επαγγελματικό προσανατολισμό (όχι απλά σαν μάθημα, αλλά με επιστημονικές (?) μεθόδους αξιολόγησης (??) κ.λ.π.). Το παρόντενο είναι ότι το πρόγραμμα αυτό περιλαμβάνεται στον οδηγό σπουδών παρά το γεγονός ότι υπάρχουν αντίθετες αποφάσεις των φοιτητών, και όλα έδειχναν ότι προσωρινά το σχέδιο ήταν αποσιρμένο. Η ουσία είναι το σχέδιο αυτό μειώνει τα εργασιακά δικαιώματα του προπτυχιακού κύκλου πολλαπλασιάζοντας τα αδιέξοδα των φοιτητών, καθιερώνει ένα νέο ρόλο, του σχολικού ψυχολόγου με αμφισβητούμενες αρμοδιότητες (άραγε θα επαναφέρει τα "άτακτα" παιδά στην τάξη; και πώς θα γίνεται ο επαγγελματικός προσανατολισμός και τη κατανομή σε ανώτερες και κατώτερες προοπτικές, για να μη μαλώσουμε για την εγκυρότητα των πάσις φήμεως των), παίρνει αρμοδιότητες των αποφοίτων του προπτυχιακού κύκλου (επαγγελματικός προσανατολισμός) και γενικά κάνει ακόμη πιο σαφέρο το έδαφος κάτιον από τα πόδια των φοιτητών.

Πιστεύουμε ότι το ζήτημα πρέπει να τεθεί άμεσα στις επόμενες Συνελεύσεις και να καταφέρουν επιτέλους οι φοιτητές να αποκτήσουν μεγαλύτερες δυνατότητες επίλογης μαθημάτων, ώστε να σταματήσει η σύγχιση ανάμεσα στις κατευθύνσεις. Η προοπτική της δημιουργίας μαζικών σχολών Ψυχολογίας είναι μόνη δυνατή απάντηση στη δημιουργία μεταπτυχιακών τμημάτων για μια ελίτ φοιτητών.

Κίνηση και ακινησία... Στη φαινομενική δύναμη της ακινησίας, αρκεί η κίνηση του φαινομενικού «τίποτε». Γιατί αρκεί μία σπίθα ν' ανάψει φωτιά σ' όλο το κάμπο, αρκεί μια σπίθα στη κατάλληλη ώρα, για να πυρπολήσει αυτά που — φαινομενικά — απολιθώθηκαν.

Στη στενή «ορατότητα» τους, εμείς προβάλλουμε την αδιόρατη κίνηση. Απέναντι στο απολίθωμα του «έτσι το βρήκαμε» ή «δεν γίνεται τίποτε», εμείς παραθέτουμε το ρεαλισμό της αλλαγής:

- Ποτέ δεν απογοητεύτηκε ο γεωργός για το σπόρο που δε φύτρωσε. Αυτός ξέρει. Χρειάζονται οι κατάλληλες συνθήκες και προϋποθέσεις...
- Ποτέ δεν απογοητεύτηκε ο ταξιδευτής για το μακρυνό του ταξίδι και το μακρινότερο ακόμα λιμάνι. Και αυτός ξέρει ... Περισσότερο σοφός εγίνηκε, τώρα ξέρει οι Ιθάκες το αξίζουν.
- Και ο δύτης, στη φαινομενική αταραξία της θάλασσας «δε δίνει βάση». Γνωρίζει όλα τα υπόγεια ρεύματα, τις αθέατες πλευρές της σελήνης γνωρίζει.

Αυτά τα τείχη της Ιεριχούς δεν είναι δύσκολα να πέσουν, όταν οι σάλπιγγες γίνουν χιλιάδες και μια φωνή βγάλουν.

Και την ώρα εκείνη «θάναι ανάξιος αυτός που δεν μπορεί στο σεισμό, στο χαλασμό, κάστρο τη γνώμη του να χτίσει και λέει να ιδώ».

Πού μπορείτε να βρείτε τα ΑΝΤΙτετράδια

ΑΘΗΝΑ

Βιβλιοπωλεία

- «Καραβία» - Ακαδημίας 58
- «Ορίζοντες» - Ακαδημίας 57
(στοά Όπερας)
- «Μήνυμα» - Σόλωνος 83
- «Χνάρι» - Κιάφας 5 και Ακαδημίας
- «Κομμούνα» - Σουλίου 9
- «Άιολος» - Σόλωνος 114
- «Ελεύθερος Τύπος» - Ζωοδόχου Πηγής 17
- «Ιστορικές Εκδόσεις» - Κωλέττη 4
- «Παπαδήμας» - Ιπποκράτους 8α
- «Παραπέντε» - Ιπποκράτους
και στα Κεντρικά περίπτερα της Πλ. Κάνιγγος

ΠΑΤΡΑ

Βιβλίο - Τέχνη, Περικλής Βασιλόπουλος, Πλ. Γεωργίου
Αχαϊκές Εκδόσεις, Κολοκοτρώνη (και Κορίνθου)

ΓΙΑΝΝΕΝΑ

«Δωδώνη 2», Αλέκος Ράπτης, 28ης Οκτωβρίου 25

ΚΟΖΑΝΗ

Συνεταιριστικό Βιβλιοπωλείο Κοζάνης

ΒΟΛΟΣ

Διάλογος, Νίκος Παπάς, Ερμού 168